

Vsem našim
bralcem in
sodelavcem
čestitamo
za dan
republike!

prosvetni delavec

Ko se spominjamo velikih dni

... Ko se spominjamo tistih velikih dni in vsega, kar smo skupno preživeli in dosegli, moramo zmeraj imeti pred očmi podobo rojstva nove Jugoslavije. Ne smemo pozabiti na nadčloveške napore naših borcev, na veliko trpljenje in žrtve, na katerih je bilo ustvarjeno dejanje revolucije. Zmeraj moramo imeti pred seboj podobo partije, ki je dajala globok človeški smisel revolucionarnemu boju naših narodov, ko jih je skozi bratstvo in enotnost vodila k svobodi in zmagi socializma.

Kaj je bilo najpomembnejše za našo zmago in kaj nas je vodilo v tistih težkih časih in kaj ima še danes aktualen pomen? To so predvsem visoka morala in pripravljenost za odpovedovanje in žrtve, iskreno tovarštvo in veliko medsebojno zaupanje. Te lastnosti in visoka stopnja idejnosti pa tudi zavest o veličini idealov in ciljev, za katere se bije boj — so bile gonilna sila naših borcev.

Ta globoko človeški smisel in to humano naravo našega boja moramo prenašati iz roda v rod.

Tudi sedanjim borcem za samoupravni socialistični razvoj so v sedanjih zapletenih razmerah potrebne revolucionarnost, trdnost in vera v tisto, za kar se bojujejo, tovarštvo, medsebojno zaupanje, kolektivni duh in samoodpoved.

Z revolucionarnostjo v današnjih razmerah razumemo vztrajen boj za nadaljnje razvijanje samoupravnih socialističnih odnosov v naši družbi in odločno premagovanje vseh vrst odporov in ovir na naši poti; obvladovanje zakonitosti in smeri družbenega razvoja z marksistično znanostjo in njih stalno spoznavanje; pospešeno razvijanje proizvodnih sil tako, da se kar najbolj uvajajo znanstveni in tehnološki dosežki; vsestranski razvoj človeške osebnosti in človekovih ustvarjalnih sposobnosti; odločno odpravljanje socialnih razlik, ki ne temeljijo na delu; dosledno izvajanje socialističnega načela — od vsakega po njegovih sposobnostih, vsakomur po rezultatih dela.

To so velike naloge, ki jih imajo zdaj pred seboj delavski razred, delovni ljudje in vsi narodi naše države, zlasti pa naš mladi rod.

Za našo lepšo sedanost in prihodnost, kakršno si želimo, smo že izbojevali odločilne bitke. Toda mi se — kakor je zapisano v programu naše Zveze komunistov in kar je tudi naročilo Marxove znanosti — nikoli ne moremo zadovoljiti z doseženim, marveč moramo pogumno naprej k tistemu, kar je še boljše in naprednejše, kar je še bolj svobodno in bolj človeško...

TITO
(ob tridesetletnici drugega zasedanja AVNOJ)

Stojan Batič: Slovenski delavci, bron (detajl) — Ljubljana, Trg revolucije

Pomemben dogodek, velik praznik

Sprejem v zvezo pionirjev zahteva temeljite priprave

Dan republike — 29. november je še posebno slovesen praznik za naše najmlajše — cicibane. Takrat, namreč ob častni besedi, da bodo hodili po poti najboljših pionirjev, postanejo člani najmočnejše otroške organizacije — zveze pionirjev. Ta dan je praznik tudi za pionirske odrede, kajti v svoje vrste sprejemajo nov rod otrok, ki bodo ob uresničevanju programa pionirskega odreda postopoma prevzeli tudi najodgovornejše naloge v odredu. In ne nazadnje: ta dan ni nič manj kot katerikoli drugi dan delovanja pionirjev pomemben za vso družbo, kajti ob delovanju v odredu, ob doživljanju novih izkušenj se pionirji kalijo v zavestne soustvarjalce domovine in samoupravnih socialističnih odnosov v naši družbi.

So trenutki, ki se otroku globoko vtisnejo v spomin. Slovesen sprejem v zvezo pionirjev je prav gotovo eden od njih. Zato je odgovornost pionirskih mentorjev, ki pripravljajo slovesnost, velika. Priprav na ta dan se moramo lotiti nadvse skrbno in nič ne sme biti prepuščeno naključju. Najprej je potrebno (hkrati z dru-

ginji pripravi) primerno pripraviti cicibane. Otrok v tej dobi šele začne razvijati prve oblike svoje družbenosti, zato ne more imeti takih napak, ki bi mu branile, da bi nosil ime »pionir«. Tudi veličine tega dne se ne razume povsem. Zato je temeljni pomen poprejšnjih priprav za sprejem v zvezo pionirjev to, da zbudimo v otroku željo, da postane pionir in mu, kolikor je mogoče, primerno približamo temeljne pojme o liku pionirja in njegovi pionirski organizaciji.

Časa ni veliko, na voljo so dnevi od začetka šolskega leta do dneva republike, torej slabi trije meseci. Poleg tega so ti dnevi za otroka že tako burni in polni velikih doživetij, ki jih prinaša začetek šolanja in prvo privajanje šolskim dolžnostim. Vsebinsko, s katero med pripravami seznanimo otroke, lahko združimo v tri celote:

- začetno znanje o zvezi pionirjev.
 - razumevanje besedila svečane pionirske zaobljube.
 - temeljni pojmi o načinu dela pionirskega odreda.
- Seveda mora mentor, ki pri-

pravlja cicibane za sprejem v zvezo pionirjev, vedeti kaj več o tej organizaciji, za otroka pa je dovolj če ve:

— da se organizacija, katere član postaja, imenuje Zveza pionirjev Jugoslavije,

— da je bila ustanovljena med NOB in da so bili prvi pionirji borci in kurirji, ki so pomagali partizanom. Danes pa je ZPJ skupna organizacija vseh otrok v SFRJ;

— da mora biti pionir: marljiv učenec, priden delavec in vzoren tovariš, v širšem smislu pa še ustvarjalec novega;

— da je slovesen pionirski pozdrav »Za domovino — s Titom naprej«;

— v zvezi pionirjev pionirji ob pomoči odraslih organizirajo igre, izlete, prireditve, tekmovanja, razstave, male delovne akcije, dopisujejo se in se srečujejo s pionirji iz drugih mest, republik in držav;

— pionirska ruta je rdeče barve, trikotne oblike, veže se okrog vratu, pionirji jo nosijo ob slovesnih priložnostih, njeni trije koti pa simbolizirajo enotnost

Nadaljevanje na 2. strani

Med drugim preberite

- VEZI IN MEJE MED IZOBRAŽEVANJEM IN DELOM, str. 2
- PIS ZA KULTURO NI PASTORKA, str. 2
- ODLOČILNIH ŠTIRIDESET LET, str. 3
- KDAJ ŠOLA BREZ DOMAČIH NALOG? str. 4
- NASILJE IN OKRUTNOST, str. 5
- SREČNO — V RUDARSKI POKLIC! str. 6
- VZGOJA ZA ODGOVORNOST, str. 7
- MOZAIK ZGODOVINSKIH PRIČEVANJ, str. 9
- KAKO IZ ZADREG?, str. 10
- METODIKA OBRAMBE IN ZAŠČITE, str. 11

Njegovo sporočilo

Ob velikih dneh našega osvobodilnega boja in naše revolucije se vračamo k Titovim besedam — ne le da bi jih iztrgali pozabi, temveč da bi ob njih znova preverili svojo miselno usmerjenost in našli tako kot nekoč, pobude za nadaljnje delo.

Kaj je bilo temeljno gibalno našega revolucionarnega boja in kaj je dalo vsem, ki so ga bili in vodili, moč za premagovanje nadčloveških naporov in žrtv, kaj je omogočalo ljudem, da so tudi v najbolj temnih dneh videli pred seboj svetlobo prihodnosti, za katero je bilo vredno vztrajati? To je bil globoko človeški smisel revolucije, to je bila resnično človeška narava našega boja, nam odgovarja Tito. Samo tako globoko človeško zasnovano gibanje je lahko potegnilo za seboj množice, ki so verjele, da je mogoče ustvariti svet brez sovraštva, zatiranja in mračnosti, svet svobode in blaginje, kjer bo vsakemu odprta pot tudi do osebnih sreč.

Ta človeški smisel revolucije je vodil naša desetletna prizadevanja, da razvijamo gospodarsko trdno, samoupravno, socialistično in neuvrščeno Jugoslavijo. Ta globoko človeška usmerjenost nas je vodila, ko smo leta 1948 šli po svoji poti, odklonili stalinizem in začeli pospešeno razvijati delavsko samoupravljanje. Z novimi družbenogospodarskimi odnosi smo ga vgradili v temelje naše samoupravne socialistične skupnosti, da bi ustvarili družbo, v kateri bo človek, kot je dejal Edvard Kardelj v Smereh razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja, kar najbolj svoboden pri delu, v osebnem življenju in ustvarjanju.

Ta humanistična usmerjenost je postala tudi temeljno vodilo vzgoje in izobraževanja. Njun najvišji smoter je oblikovati svobodno, ustvarjalno, vsestransko razvito in odgovorno osebnost; njune prednostne naloge, ki jih poudarja reforma, pa so: zagotoviti vsakemu otroku, tudi tistemu, ki raste v neugodnih socialnih razmerah ali je razvojno prizadet, čim boljše razvojne možnosti tako v predšolski kot osnovnošolski dobi, popeljati po poti učenosti vsakega otroka tja, do koder zmora, dati vsakemu na pot v življenje tudi neko temeljno poklicno izobrazbo ali usposobljenost za delo. V vsakem otroku in mladostniku moramo oblikovati tiste človeške vrline in lastnosti, ki so bistvene za njegovo osebno srečo in družbeno delovanje, za njegov osebni napredek in napredek celotne skupnosti naših narodov in narodnosti.

V skladu s Titovim revolucionarnim izročilom bi lahko razmišljanja o sedanjosti in prihodnosti strnili zlasti v tele sklepne misli: Ob tem, ko je prva naloga gospodarstvenikov danes, da zagotovijo trdne družbeno-gospodarske temeljne naše prihodnosti, je prva dolžnost nas, ki delamo v vzgoji in izobraževanju, da damo vsej naši dejavnosti tisti globoko človeški smisel in vsebino, ki sta vseskozi navdihovala našo revolucijo. Nismo veliko storili, če smo prellili iz knjig v otroške glave še tako veliko znanja, če nismo obenem vcepili v njihovo zavest tudi človeški pogled na življenje in delo, na odnose med ljudmi, če nismo — skupaj z družino in vsemi, ki vzgajajo vcepili mladim zavesti, da so pravice neločljivo povezane z obveznostmi, gnotne dobrine z delom; da nima nihče pravice do sreče na škodo drugega, da so sodelovanje, tovarštvo in medsebojno spoštovanje bistvene zahteve kolektivnega življenja in dela. Titovo sporočilo je jasno: Prav ta globoko človeški smisel naše revolucije moramo prenašati iz roda v rod, saj daje največjo vrednost našim prizadevanjem.

dogodki
novostiPomemben dogodek,
velik praznik

(Nadaljevanje s 1. strani)

treh kadrov: otrok, mladine in odraslih v naši socialistični samoupravni skupnosti — bratstvo vseh narodov in delu čast in oblast v naši deželi, svoboda in ljubezen do domovine...

— pionirska značka ima obliko zastave, ki plapolja, na njej sta lika pionirja in pionirke, slovesni pionirski pozdrav, na vrhu droga zastave pa je peterokraka zvezda. Na podlagi teh prvin bi moral pionir spoznati pionirsko značko med drugimi značkami.

— pionirska izkaznica je dokaz pripadnosti zvezi pionirjev, vanjo se vpisujejo najpomembnejše dejavnosti, v katerih je sodeloval pionir, pohvale in druga priznanja.

— k pionirski uniformi spadajo: modra kapa titovka z rdečo peterokrako zvezdo, rdeča ruta, bela strajca ali bluza in modre hlače ali krilo; nosi se samo ob slovesnostih;

— zastava zveze pionirjev je rdeče barve s pionirskim znakom, tako kot zastava zveze komunistov in delavcev vsega sveta. Z zastavo na čelu so krenili na juriš partizani, zastava označuje svobodno in hrabrost v boju in veselje v miru.

Vse te pojme, ki so poenostavljeni lahko otroku najbolj pojasnimo s primeri, s krajšimi zgodbami in v pogovoru.

Slovesna pionirska
obljuba

Besedilo slovesne obljuje povsem zadovoljuje idejne in družbene zahteve, ki jih postavljajo odrasli mladim, sestavljeno pa je tako, da je otroku blizu, razumljivo in zanj sprejemljivo. K temu so pripomogle tudi eksperimentalna raziskovanja, ki so jih opravili v ta namen.

Besedilo slovesne pionirske obljuje pionirjem in družbeni skupnosti v primerni obliki sporoča, kaj od pionirja pričakujemo in kakšen mora biti. Pomembno je, da bo prihodnji pionir doumel smisel obljuje in njeno vsebino.

Upoštevač psihološke razloge, izhaja besedilo od otroka, iz njegovih odnosov do samega sebe, do staršev in starejših ljudi, do tovarištev, zatem se krog spoznanja širi v bližnjo preteklost in seže v prihodnost, zame pa vse od otroškega kolektiva, prek domovine do vsega sveta in pri tem določa otrokov odnos do vsega tega. Besede, s katerimi se izpoveduje odnos pionirjev do domovine, delovnega človeka in našega življenja, niso neznane, razumljivo pa je, da jih moramo pojasniti s številnimi zgledmi in da bo njihov smisel otrok lahko povsem dojel šele mnogo kasneje v življenju. Od otroka ni treba zahtevati, da se naučijo besedilo na pamet. Mnogi si ga bodo zapomnili sami od sebe, ker ga bodo večkrat ponavljali in vadili. Pomembnejše je, da otroci besedilo najprej doživijo v celoti, zatem v posameznih delih, da se navadijo pravilno izgovarjati posamezne besede, da jim razložimo temeljni smisel in vsebino izraženih misli, da jim pojasnimo manj znane besede ter razširimo in utrdimo pomen teh besed. Vsako misel, ki jo vsebuje obljuba, bomo najlažje približali otroku in mu jo pojasnili, če si bomo pomagali z določnim zgledom, ki ga otroci poznajo iz življenja in svoje okolice.

Zatem začnemo vaditi skupno izgovarjanje besedila. Vodja

mora brati jasno, umirjeno s primerno hitrostjo in čustveno, upošteva izgovorne celote (vrstico za vrstico, s takšno intonacijo, da se vidi njihova pripadnost celoti). Za vsako vrstico je krajši odmor, nekoliko daljši pa med tremi osnovnimi celotami. Po intonaciji zadnje vrstice moramo občutiti kulminacijo misli in doseči popoln občutek sklenjenosti tega besedila.

Spoznavanje in vaje izgovora slovesne pionirske obljuje z opisano artikulacijo moramo enakovredno razporediti tako, da jih bomo lahko končali v pripravljalnem obdobju. Temeljni pojmi, glavne misli, celote in naslovi, ki so lahko hkrati tudi usmeritev za teme, za hitrost in obseg obdelave slovesne pionirske obljuje, so naslednji:

— pojem pionirske obljuje: kaj je obljuba, zakaj jo dajemo, kdo se pred kom obvezuje, kaj se je obvezal;

— marljivo učenje in zaveznost delo;

— spoštovanje staršev, učiteljev in starejših ljudi;

— tovarištvo, zvest, iskren tovariš, častna beseda;

— partizani v NOB in pionirji borci;

— napredni svobodoljubni ljudje v svetu, borci za socializem;

— svoboda in mir;

— domovina SFR Jugoslavija;

— bratski narodi in narodnosti;

— socialistična družba dejavnosti v samoupravnem družbenem življenju, osebnost in družbena radost in sreča.

Ko otroku pojasnimo, kakšne naloge opravlja pionirski odred, katerega član bo postal, bomo to najprimerneje opravili s primernim kratkim družbeno-zabavnim sporedom. Kajti igra je temeljna oblika in metoda dela pionirske organizacije. Dobro je, če sodelujejo v tem sporedu tudi starejši pionirji, prihodnji pionirji bi morali sodelovati vsaj na eni akciji pionirskega odreda — seveda s primerno prilagojenim programom.

Naš temeljni namen vsebinskih priprav na slovesu, sprejem cicibanov v zvezo pionirjev je ta, naj vsak otrok postane pionir. Zato moramo poleg učiteljev in mentorjev na osnovni šoli in v pionirskem odredu ustrezno animirati še starše. Ta slovesni dogodek naj zaznamujejo tudi doma ne le na dan sprejema, teče tudi ob pričakovanju tega dne. Zato morajo organizatorji slavnostnega sprejema v zvezo pionirjev poiskati primeren način, da pravočasno spomnijo in pripravijo starše na to nalogo. L. Š.

Peter Kocjančič: Asfalt, obd. 1935. leta — z razstave Socialna tematika v slovenski fotografiji med obema vojnima, ki je bila lani v Kranjskem Gorenjskem muzeju

Vezi in meje med izobraževanjem
in delom

Republiški svet za vzgojo in izobraževanje o nekaterih vprašanih usmerjenega izobraževanja

Republiški svet za vzgojo in izobraževanje je namenil velik del seje dne 29. 10. 1981 načelni razpravi o tem, kje so meje med izobraževanjem za pridobitev strokovne izobrazbe in usposabljanjem z delom v pripravniški dobi, kako razmejiti med obema naloge, koliko mora vsako izobraževanje tudi usposobiti za začetek dela in koliko lahko prelega usposabljanje na čas pripravništva.

Navedena vprašanja se odpirajo šele v zadnjem času in to hkrati z oblikovanjem novih programov srednjega usmerjenega izobraževanja. S tem, ko smo v prvih dveh letih srednjega izobraževanja nenehno glavno pozornost skupni vzgojno-izobraževalni osnovi, v strokovnem delu programov pa dali glavni poudarek široki in temeljni strokovni izobrazbi, se je bistveno skrajšal čas, namenjen usposabljanju z delom in pridobivanju praktičnega znanja ter razvijanju spretnosti in navad, ki jih zahteva delo v posameznih strokah. Programi nekaterih usmeritev (npr. kovinsko-predelovalne) so skušali združiti snov, ki je značilna za več smeri, za katere so se prej učenci ločeno izobraževali in usposabljali.

V teh okoliščinah se pojavlja zaskrbljenost, ne le pri izvajalcih, ampak tudi pri uporabnikih tega izobraževanja, zlasti v proizvodnih delovnih organizacijah, da po končanem šolanju učenci ne bodo dovolj usposobljeni za začetek dela, da bodo sicer zadovoljivo obvladali splošno znanje, za svoj poklic pa se bodo morali usposobiti šele med pripravništvom.

O teh vprašanih so razpravljali že na strokovnem svetu SRS za vzgojo in izobraževanje, na Gospodarski zbornici, pa tudi na Republiškem komiteju za delo, ki pripravljajo nekatere spremembe v zakonu o pripravništvu. Pri tem so dobili med drugim tudi predlog, naj bi se pripravniška doba opredelila kot del vzgojno-izobraževalnega procesa, strokovni izpit pa morda celo kot končni izpit za določeno stopnjo in smer usmerjenega izobraževanja.

V razpravi na seji republiškega sveta za vzgojo in izobraževanje je prevladalo drugačno stališče. Vloga pripravništva ni v tem, da popravlja šolo, kadar le-ta učenec ni zadovoljivo pripravila za začetek dela. Pripravništvo sodi v svet dela, ne izobraževanja. V tem času se mladi delavci usposablajo za samostojno opravljanje dela, se prilagajajo posebnim razmeram, zahtevam in tehnologiji posamezne organizacije združenega dela, obvladujejo značilna dela in naloge, ki jih bodo v njej opravljali. Vzgojno-izobraževalni programi srednjih šol pa morajo upoštevati pravilno razmerje in povezanost med teorijo in prakso, med izobraževanjem in praktičnim uspo-

sabljanjem. Šola je odgovorna za to, da so učenci na koncu izobraževanja dovolj usposobljeni za začetek dela. Ta usposobljenost sodi med temeljne, nepogrešljive sestavine strokovne izobrazbe. Če izravnemo iz vzgojno-izobraževalnih programov to usposabljanje ali ga preveč omejimo, bodo kritike na račun slabe usposobljenosti mladih delavcev za delo upravičene.

Za uskladitev splošnih družbenih koristi ter potreb delovnih organizacij in samih delavcev je prav, da tudi programe usposabljanja za manj zahtevne poklice (za poklice prve in druge stopnje zahtevnosti) sprejemajo uporabniki in izvajalci v posebnih izobraževalnih skupnostih, vsaj v mnogih primerih. Le tako bomo dosegali priučevanje za nekatere značilne poklice dvignili na višjo raven in ga povezali z usmerjenim izobraževanjem.

Širša družbena pozornost naj bi veljala tudi programom izpopolnjevanja, ki izražajo skupne potrebe posamezne panoge ali dejavnosti. Koristno pa je tudi, kot smo slišali v razpravi, da se v posamezni panogi ali dejavnosti dogovorijo za okvirno enotne programe pripravništva, saj poteka le-to danes v nekaterih dejavnostih in organizacijah združenega dela na visoki ravni, ponekod pa je vse premalo načrtno in organizirano.

Pravice in obveznosti pri
izobraževanju iz dela

V razpravi o spremembah zakona o delovnih razmerjih se pojavljajo različni predlogi o tem, kako urediti pravice in obveznosti pri izobraževanju iz dela.

Zakon o usmerjenem izobraževanju uporablja pojem izobraževanja iz dela v dveh pomenih: kot pot do izobrazbe, za katero je značilno vračanje iz dela v izobraževanje in menjavanje obdobja izobraževanja in dela, obenem pa tudi kot temeljno družbeno usmeritev, naj bi vse izobraževanje po osnovni šoli izhajalo iz dela, iz njegovih potreb in odločitev združenega dela.

Pri dopolnjevanju zakona o delovnih razmerjih so se sestavljavci znašli najprej pred vprašanjem, ali lahko mlademu človeku, ki še ni v delovnem razmerju in ga organizacija združenega dela napoti v izobraževanje, priznamo status delavca. To možnost so zavrnili, saj je ni mogoče zagovarjati z zdajšnjo zakonodajo. Z udeleženci usmerjenega izobraževanja lahko temeljne organizacije v skladu s samoupravnimi splošnimi akti sklenejo posebno pogodbo, v kateri določijo medsebojne pravice in obveznosti — med njimi tudi pravico do štipendije in obveznosti, ki so z njo povezane, pravico in obveznost, da po končanem izobraževanju sklenejo delovno razmerje s temeljno organizacijo ipd.

Drugačen pa je obseg pravic in obveznosti delavcev, ki jih delovna organizacija pošilja v nadaljnje izobraževanje, usposabljanje ali izpopolnjevanje. Obseg teh pravic in obveznosti z zakonom ni mogoče na splošno predpisati, saj so potrebe in možnosti posameznih organizacij združenega dela različne. Zato bodo tudi v prihodnje delavci v temeljnih organizacijah v samoupravnem splošnem aktu podrobneje urejali pravice in obveznosti zaposlenih ki se vključujejo v izobraževanje ob delu in iz dela, upoštevajoč pri tem tako potrebe temeljne organizacije kot tudi želje, sposobnosti in uspešnost delavcev.

Visokošolski delavci na
čelu reforme

V razpravi o načrtu priprav za uvajanje usmerjenega izobraževanja v visokem šolstvu so udele-

ženci seje prispevali precej tehtnih misli in predlogov.

Pri reformi srednjega izobraževanja smo pustili preveč ob strani delavce v srednjih šolah; te napake ne smemo ponoviti pri reformi visokega izobraževanja. Visokošolski delavci naj bodo na čelu reforme, njeni ustvarjalni načrtovalci in izvajalci!

Pri pripravi vzgojno-izobraževalnih programov visokega izobraževanja se pojavljajo pomsleki glede tega, ali so lahko nomenklatura poklicev in poklicni profili temelj za pripravo novih programov, tako kot v srednjem izobraževanju, ali moramo iskati tudi drugačna izhodišča. Verjetno bomo morali pri programiranju visokega izobraževanja v nekaterih pogledih ubrati drugačno pot kot v srednjem izobraževanju. Napredne univerze v svetu ponujajo več možnosti in več interdisciplinarno zasnovane študija.

Tudi v tem, ali naj se programi ravna po sedanjih ali po prihodnjih potrebah združenega dela, morajo biti stališča usklajena. Če bi mislili samo na sedanjost, bi zaostajali za časom. Vi-

PIS za kulturo
ni pastorka

Posebna izobraževalna skupnost za kulturo izobražuje tudi za druge skupnosti

Morda v tem trenutku le težko ovrednotimo pomen in mesto, ki ga ima in ga bo imela tudi v prihodnje Posebna izobraževalna skupnost za kulturo pri vzgoji in izobraževanju mladih. Prevzela je široko področje izobraževanja za kulturo, ki smo ga v zadnjem času skorajda potisnili na stranški tir. PIS za kulturo ni pastorka, ki po mnenju nekaterih živi od milostne naklonjenosti, pač pa samostojna in uveljavljena skupnost, ki se je v kratkem času potrdila kot mesto za oblikovanje in zagotavljanje usmerjenega izobraževanja za poklice in za delo v kulturi. Čeprav ustanovljena pred nedavnim, je ena izmed najbolj urejenih skupnosti, saj ima vse potrebne dokumente, njene skupščine potekajo uspešno, delegati uporabnikov in izvajalcev se jih redno udeležujejo.

Doslej je ob sodelovanju številnih strokovnjakov pravočasno pripravila vse učne načrte in predmetnike za začetek usmerjenega izobraževanja na področju kulture. Gotovo je, da jo v prihodnje čakajo zahtevne naloge: oblikovanje programov za višjo in visoko stopnjo bo zahtevalo zavzeto sodelovanje uporabnikov in izvajalcev in hkrati povezanost s srednješolskim izobraževanjem. In ne nazadnje: pripraviti bo treba programe in učbenike za usposabljanje in izpopolnjevanje, ustrezna učila in še bi lahko naštevali. Veliko pozornosti bo morala PIS za kulturo nameniti združevanju sedanjih šol v dve enotni kulturološki šoli v Mariboru in Ljubljani, kjer bo morala razvijati nove oblike sodelovanja kulturnih organizacij pri delu ob šol in s sorodnimi usmeritvama: s pedagoško in družboslovno. Skrb in stvarno načrtovanje potrebnih kadrov za področje kulture v kulturnih organizacijah, pa tudi v organizacijah materialne proizvodnje, sodi prav gotovo med temeljne pogoje za kakovostno in družbeno odgovorno delo v Posebni izobraževalni skupnosti za kulturo. Ob dosedanjem delu pa ima ta skupnost precej težav zato, ker starši učenci in tudi nekateri učitelji ne vedo, da je končana srednja stopnja izobraževanja hkrati izhodiščno izobraževanje tudi za številne druge profile za višjo in visoko stopnjo izobraževanja,

sokošolski programi morajo izhajati predvsem iz razvojnih potreb in sodobnih dosežkov v znanosti in tehnologiji, saj bo le tako znanje pripomoglo k pospešenemu znanstvenemu, tehničnemu in gospodarskemu razvoju.

V razpravi smo slišali tudi to, da moramo zavrniti tiste, ki pravijo, da imamo zdaj v naši republiki že prevel visoko strokovnih kadrov in da moramo zato omejiti obseg visokošolskega izobraževanja. Primerjalni podatki kažejo, da imamo med zaposlenimi manj visoko strokovnih delavcev kot enako ali bolj razvite dežele. Majhno povpraševanje po delavcih z visoko strokovno usposobljenostjo, ki je značilno danes za mnoge organizacije združenega dela (v takih organizacijah imajo ponavadi tudi zelo malo razumevanja za izobraževanje ob delu), izraža ozkost in kratkovidnost. Tudi sedanje gospodarske razmere nas vedno bolj opozarjajo, da se moramo, mnogo bolj kot v preteklosti, opreti na svoje znanje in na ustvarjalnost naših delavcev.

JOŽE VALENTINČIČ

torej za kadrovske šole in za fakultete.

Med temeljne težave, ki jih ima skupnost, seveda ne po svoji krivdi, sodi prav gotovo financiranje. Vedeti je treba, da izobražuje PIS za kulturo samo tretjino kadrov za potrebe kulturnih organizacij, dve tretjini pa za druge delovne organizacije. Kaže, da so napačni osnovni izračuni »dohodkovne baze«, morda pa je to posledica nepredvidenega razvoja, saj dobiva ta skupnost le 44 % potrebnih sredstev kljub najvišji prispevni stopnji 2,85, ki je ne more več zviševati. Druga sredstva se prelivajo iz drugih posebnih skupnosti. PIS za kulturo ne »živi na račun drugih«, poudarja predsednik skupščine te skupnosti Tomo Martelanc in dodaja, da številne delovne organizacije, ki naj bi bile vključene vanjo, plačujejo svojo prispevno stopnjo drugim posebnim izobraževalnim skupnostim. Primanjkljaj imajo predvsem tiste posebne izobraževalne skupnosti, ki imajo širok krog uporabnikov, kot na primer PIS za pedagoško usmeritev, za agroživilsko itn. Kaže, da bo treba »še marsikaj spremeniti, morda poiskati sistem, ki bo zagotavljal PIS za kulturo potrebna sredstva, saj izobražuje tudi za druge. Naj povemo še podatek, da je pri PIS za kulturo podpisalo sporazum kar 96 % uporabnikov. Gre za to: pri delovnih organizacijah se pojavljajo špekulacije. Ker se mora vsaka delovna organizacija opredeliti za tisto, kjer je prispevna stopnja najnižja. Takih primerov je več tudi pri drugih posebnih izobraževalnih skupnostih, zato bi bilo prav, da se (morda z dogovori ali kak drugo) to vprašanje reši sistemsko. Le tako bomo lahko zagotovili pristo pot reformi izobraževanja.

»V Posebni izobraževalni skupnosti za kulturo bo treba ugotoviti in smiselno oblikovati krog uporabnikov in izvajalcev, nato bo treba ob upoštevanju pomena in specifične cene izobraževanja za kulturo — zagotoviti normalne razmere za svobodno menjavo dela v PIS za kulturo,« je poudaril v pogovoru predsednik skupščine Posebne izobraževalne skupnosti za kulturo Tomo Martelanc.

TEA DOMINKO

Odločilnih štirideset let

Pogovor novinarjev prosvetnih časopisov z generalom JLA Kosto Nadjem

»Govoriti o minulih štiridesetih letih pomeni govoriti o socialistični revoluciji: o tisti organizirani ideologiji, ki je označevala revolucionarna gibanja, in o naših narodih in narodnostih, ki so revolucijo uresničevali. Vse se je spremenilo: družbena sestava, družbeni odnosi, državna ureditev, raven kulture, gospodarstvo, šolstvo...«
(Kosta Nadj)

● **Tovariš general, minilo je 40 let od vstaje in socialistične revolucije naših narodov in narodnosti. Za vse naše narode in narodnosti so bila to leta velikega revolucionarnega napredka, napredka v socialističnem samoupravnem razvoju, uveljavitve na mednarodnem prizorišču. V tem smo bili zmeraj samosvoji, samostojni, neomajni. Prav bi bilo, če bi se zdaj, ob jubilejih spomnili teh naših uspešnih prizadevanj. Vemo: ni bilo lahko, toda vztrajali smo.**

— Štirideset let v zgodovini ni veliko. To je človekova delovna doba. Toda, če se v štiridesetih letih v neki državi spremeni več, kot se je spremenilo prej v stoletjih, če se ustvari več, kot je bilo ustvarjeno v veliko daljših obdobjih, potem ne gre za štirideset navadnih, temveč za zgodovino temeljnih, odločilnih štirideset let.

Ko ocenjujemo ta štiri desetletja, govorimo o neverjetnem bogastvu revolucionarnega boja in spremembah, ki so bile v tem boju izbojevale, govorimo o spremembi družbenih odnosov in ustanov, ki so nastajale in izginjale na teh na novo ustvarjenih in nenehno oplemenitenih odnosih. Tudi v svetu že priznavajo, da nobena revolucija dvajsetega stoletja doslej ni tako dinamično spreminjala tega, kar je bilo, kot naša. In če govorim o tem s prosvetnimi delavci, moram poudariti, kako pomembno je, da nenehno raziskujemo in mladim rodovom prav pojasnjujemo te nenehne spremembe, to korenito podiranje starega, to odločno spreminjanje, spolnjenje in razvijanje nečesa, kar je ustvarjeno.

Vse, kar je narejeno, v resnici zbija občudovanje. Prav pravite; ni bilo lahko. Bilo je zelo zelo težko. Do enainštiridesetega leta težko v boju za sodobno partijo delavskega razreda, ki jo je bilo treba očistiti frakcij in organizirati tako, da bi lahko usposabljal in usposobila ljudske množice za revolucionarni boj, delavski razred pa za odločujočo vlogo v družbi. Enainštiridesetega težko, ker je bila potrebna izjemna odločnost, da se opredelimo za boj, ki je bil nenehna ljudska vstaja in hkrati socialistična revolucija. Težko, ker je bilo treba v okupaciji, v razbiti državi, ko je bila vsa Evropa črno fašistično taborišče, reči ljudstvu: tvoj duh ne sme kloniti, zagotovo bomo zmagali! In kako zelo odločni

smo morali biti, da smo govorili resnico tedaj, ko je bilo vse okrog nas proti tej resnici. Težko je bilo, ker smo se morali v tej osvobodilni vojni bojevati proti okupatorskemu fašizmu in izdaji, ki je bila tudi protirevolucija, ker smo morali utrditi zvezo vseh temeljnih plasti ljudstva na položajih ljudske fronte z vodilno vlogo partije, ker smo morali utemeljiti krvavo načeto bratstvo in enotnost, ki so ju desetletja rušili, ker smo morali iz nič ustvariti tudi revolucionarno vojsko in revolucionarno ljudsko oblast, ker smo morali obračunavati s približno petdeset sovražnimi divizijami, hkrati pa prepričati vodje protifašistične zveze, da smo narodnoosvobodilno gibanje, edino narodnoosvobodilno gibanje v Jugoslaviji. Toda vse te težave smo premagali, nenehno opirali na svoje moči.

Iziti iz vojne kot nova, mednarodno priznana država in kot nova družba, to je pomenilo obvladati zgodovinske težave. In ko smo na ustvarjenih temeljih začeli graditi novo družbo, ki naj bi bila socializem, samoupravljanje in neuvrščenost, so nam nenadoma »prepovedali« pravico do samostojnosti: preklican je bil naš velikanski boj, preklicana revolucionarna preobrazba Jugoslavije, preklicana naša pravica do svoje poti v socializem. Toda, tudi te težave smo obvladali s Titom, čedalje bolj enotni.

● **Veliki jubilej vstaje in revolucije praznujemo brez Tita, toda trdno odločeni, da sledimo njegovi misli in delu. Kako ste kot eden najbližjih Titovih sodelavcev doživljali zgodovinske prelomnice, ki so Titovo delo?**

— O nas kot revolucionarnem procesu ni mogoče govoriti, ne da bi pri tem mislili na Tita kot človeka in na njegovo delo, pobude in usmerjanje, teorije in prakso. Tito je znal zmeraj ločevati bistveno od nebitnega, postranskega, njegov pogled je bil nenehno usmerjen v ključne točke spreminjanja. Z znanjem o zgodovini, tradiciji, značaju, izročilu in volji naših narodov je znal Marxovo vizionarstvo in leninovsko brezkompromisnost spreminjati v konkretni revolucionarni program. Ker je doumel bistvo družbenih nasprotij, je tovariš Tito bil in ostal pobudnik revolucionarnega boja in organizator zmaga v tem boju. Odločilno je vplival na spreminjanje odnosov moči, spodbudil je na milijone ljudi, da so prekinili s prete-

Nikolaj Pirnat: Maščujte me!, linorez 1944

klostjo in se dokončno usmerili k prihodnosti-socializmu. Pri tem je v vsakem obdobju revolucije, dinamiki ustvarjalnosti in razvoja, podpiral interese delavskega razreda.

Govoriti o tovarišu Titu pomeni govoriti o štirih najvišjih desetletjih zgodovine naših narodov in narodnosti, o korenitem spreminjanju sveta, o času, ko postaja socializem svetovni proces, zgodovina pa zaupa delavskemu razredu dokončno odgovornost za usodo človeštva.

Nihče ni boljše doumel zakonitosti tega procesa in nihče ni potegnil tistih neizogibnih potez pospeševanja bolj blesteče kot tovariš Tito. Prav zato veličina Josipa Broza Tita in mednarodni ugled Jugoslavije na temeljita samo na našem junaškem boju in zgodovinskem prispevku tega boja k zmagi protifašistične zveze, temveč tudi na zdajšnji vlogi v boju za mir v svetu in neodvisno politiko vsakega naroda.

Za nas in za ves svet pomeni Tito utrditev komunistične partije in njeno preraščanje v partijo množic — to ji je zagotovilo zmagovito vodenje socialistične revolucije; utemeljitev trajnega bratstva in enotnosti med našimi narodi in narodnostmi, pripravljanje partije za vodenje osvobodilne vojne in dajanje tistih smernic, ki so nam zagotovile zmago; pravilne ocene osvobodilnih prvin in možnosti v drugi svetovni vojni, po čemer je postal simbol osvobodilne vojne v svetu; ustvarjanje novih, bolj-ših, resničnih revolucionarnih odnosov med socialističnimi deželami in gibanji; spodbujanje gibanja neuvrščenosti ob upoštevanju novih gibanj v svetu v boju za osvoboditev narodov in neodvisnost držav, za ohranjanje miru in miroljubno reševanje vprašanj; ustvarjanje novega programa odnosov med razvitimi, manj razvitimi in nerazvitimi deželami; uvajanje samoupravljanja in delegatskega sistema kot nujnih načinov, da postane človek v resnici svobodna ustvarjalna osebnost, ki ima predvsem pravico in možnost, da svobodno, v enakopravni in vzajemni soodvisnosti in soodgovornosti vseh ljudi razpolaga z možnostmi in sredstvi za delo in življenje.

Tovariš Tito je imel v partiji in delavskemu svetu trdno oporo, z njima je nenehno sodeloval; prav zato in zaradi svoje sposobnosti, da je v številnih dvomih, ki

jih je prinesel boj, znal pokazati prav tiste poti in sredstva, ki prinašajo zmago in uspehe, poti, ki jih potrjuje živa revolucionarna praksa, je postal vodilna ustvarjalna osebnost našega revolucionarnega delavskega gibanja.

Tovariš Tito je — če ponovim

Ivan Seljak Čopić: Bežeca mati, linorez, 1943

pogosto povedano misel — s svojim pomenom že zdavnaj presega naše meje. Njegovo ime je postalo last vseh, ki jim je mir potreben za obstoj, ki se bojujejo za svojo narodno bit in obstoj, za neodvisnost, ustvarjanje enakopravne skupnosti narodov, za osvoboditev vseh oblik izkoriščanja, podjarmljanja in zatiranja, odklanjanja sile v odnosih med državami in narodi.

Titovo ime je postalo simbol bojevnika v vojni in miru, izraz humanistične vizije nekega novega sveta, osvobojenega strahu pred tem, da bi človek uničil človeka in narod, sveta, v katerem se bodo porajali rodovi, ki ne bodo vedeli za strah, ki ga prinaša vojna, in pustošenje, nečloveško v človeku in med ljudmi in narodi.

Taka je osebnost jugoslovanskega maršala, človeka, ki je spremenil našo usodo, kalil naše značaje in nam pomagal, da smo naredili v tridesetih letih svobode velik korak k zgodovini.

skemu cilju delavskega razreda.

Nasprotnik dogmatizma, ki pojavov, stvari in odnosov nikdar ne gleda okosteno, zmeraj sposoben, da iz množice podatkov in dejstev izloči to, kar je bistveno in da v pravem trenutku najde pravo rešitev.

● **Mladi rod z vsem svojim bitjem razvija zastave vstaje in revolucije. V vseh dozdajšnjih procesih razvoja je imel izjemno pomembno vlogo. Iz tega izvira tudi poseben pomen vzgoje in izobraževanja — zato je pri nas ta dejavnost posebnega družbenega pomena. V čem vidite vlogo šole pri usposabljanju mladega rodu za neposredno in ustvarjalno udeležbo pri nadaljnjem socialističnem samoupravnem razvoju?**

— Če opazujemo sodobni svet in procese v njem, lahko rečemo, da bodo mladi rodovi samo tedaj, če bodo socialistično opredeljeni in vzgojeni v marksističnem duhu in če so se od nas starejših naučili, da teorije marksizma ne smemo jemati kot dogmo, »ampak kot vodilo za akcijo«, znali razlikovati revolucionarne tradicije in še zmeraj žive »tradicije« ali interese stare družbe, ki se še nadalje — bodisi da je to izrazit imperializem, kolonializem ali katera koli oblika prevlade in gospodovanja — z vsemi sredstvi upira naprednim spremembam. Za nas, bojevnike narodnoosvobodilnega boja je pomembno vedeti, da ne bi rešili nobene sodobne naloge revolucije, in je tudi ne bi mogli reševati, če ne bi delovali z mladimi ro-

srečanja
spomini

Šola ima pri vsem tem izredno pomembno vlogo. Revolucija je predvsem in v vsem spremenjen nov človek. Družina je pri tem spreminjanju pomembna, pomembna pa je tudi okolje, v katerem se mladi razvijajo in vzgajajo. Toda šola — tudi ta mora biti odločilna. Zato je v tem obdobju revolucionarnega razvoja gotovo odločilnega pomena, kakšni so učitelji mladega rodu. Prav oni so neposreden zgled, nenehna spodbuda in napotilo. Učitelji oblikujejo dušo naših otrok, prava poguba pa so, če so razlagalci meščanske misli, namerniške miselnosti in napačne, negativne tradicionalnosti. Če so šole žarišča nacionalističnih obremenitev, so krvavi temelji protirevolucionarne usmeritve. Toda naši učitelji morajo biti z besedo in vedenjem gimna revolucije. Zato se morajo nenehno osebno izobraževati, si nenehno širiti obzorje, kajti samo resnično svobodna, ustvarjalna osebnost lahko ustvarjalno vpliva na mlade, samo taka osebnost lahko uči mlade rodove, da v svojem ustvarjalnem prizadevanju nenehno širijo prostor človekove svobode, svobode združene dela.

● **Zmeraj, kadar smo zane-marjali vzgojni pomen šole, so nastale težave; mladi rod, nezadovoljen, ker je bil zunaj nejpomembnejših družbenih procesov, je odkrito protestiral, mladinska organizacija pa je izgubljala ugled. V čem naj bi se po vašem mnenju kazal vzgojni proces v šoli, primerni socialistični samoupravni družbi.**

— V šoli z vsemi njenimi programi se mora predvsem izražati interes združenega dela. Na tem je treba zasnovati vse šolske reforme. Tudi šola mora biti izraz zrealo odnosov.

● **Toda, kar zadeva mladinsko organizacijo, če je — kot pravite — zunaj pomembnih družbenih procesov, potem je napaka v sami organizaciji. To pomeni, da jo je treba spremeniti. Trdno sem prepričan, da je naša mladina v resnici revolucionarna, toda ne puntarsko, anarhistično, rušilno, ampak revolucionarna na temelju Titovega dela, v zvezi z našim socialističnim spreminjanjem. Mlad človek in po njem tudi njegova organizacija, slika čas, ki v njem živi. Usmeritve in uspešnost prizadevanj so seveda odvisne od prenašanja izkušenj, zgledov, zrelosti in revolucionarnosti poprejšnjega rodu.**

In nazadnje: kaj bi sporočili učiteljem?

— Rekel bi jim, naj nenehno mislijo na pogoje našega obstoja — bratstvo in enotnost, moč naše povezanosti — združeno delo, veličino našega mednarodnega ugleda — opiranje na svoje moči, na svojo pot v prihodnosti. Nenehno je treba proučevati Titovo delo in naše revolucionarne izkušnje in se zmeraj zavedati, da je en sam socializem, čeprav vodi do njega veliko poti. Revolucija še traja in bo trajala še dolgo — vse dotlej, dokler socializem ne bo povsem uresničen. Tudi v vzgoji in izobraževanju se je treba zavedati, in to tudi pojasniti, da so lahko nosilci napredka samo svobodne, neodvisne, ustvarjalne osebnosti; samo osebnosti, ki so svobodne po moči vzajemnosti in medsebojne odvisnosti, so lahko resnično zagotovilo, da bomo ohranili svobodo in neodvisnost. Učenec je človek. Zelo pomembno je, da učitelji vedo: temu človeku daje temeljne značilnosti čas, v katerem raste. Naučiti ga moramo, da je njegova usoda odvisna od njega samega in da bosta njegov družbeni ugled in gmotni položaj v samoupravni socialistični družbi odvisni samo od njegovega dela in ravnanja.

Ive Šubic: Kolona v snegu, linorez, 1944

razpravljamo

Uveljavljanje novega programa

Usposabljanje pedagoških delavcev v osnovnih šolah v šolskem letu 1981/82

Zavod SRS za šolstvo tudi v šolskem letu 1981-82 nadaljuje z usposabljanjem pedagoških delavcev, ki delajo v osnovnem in srednjem izobraževanju. Predstavljamo program seminarjev, ki je v tem šolskem letu namenjen učiteljem in drugim delavcem v osnovnem izobraževanju in vzgoji.

Največji del seminarjev bo pripravljali pedagoške delavce na uvajanje programa življenja in dela osnovne šole, ki ga bodo vzgojno-izobraževalne organizacije pričele uvajati v šolskem letu 1982-83.

Nov program življenja in dela osnovne šole bo najprej predstavljen vodstvenim delavcem in šolskim svetovalnim delavcem, in to v januarju in februarju prihodnje leto. Vsi seminarji za učitelje predmetnega pouka se bodo zvrstili med poletnimi počitnicami, to je v juniju, prve dni julija ali po 20. avgustu. Za učitelje razrednega pouka je predvideno organizirano usposabljanje za uvajanje programa v občinskih aktivih in v internim študijem v šolah. Posebej so predvideni seminarji za učitelje, ki poučujejo v osnovni šoli s srbohrvaškim učnim jezikom, za učitelje slovenskega in italijanskega jezika v osnovnih šolah na narodnostno mešanih območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodnosti ter za učitelje slovenskega in madžarskega jezika v osnovnih šolah na narodnostno mešanih območjih, kjer živijo pripadniki madžarske narodnosti. Razpisani bodo tudi seminarji za učitelje fakultativnih predmetov, ki naj bi se močneje uveljavljali že v osnovni šoli.

Pri organizaciji usposabljanja učiteljev predmetnega pouka je treba opozoriti na zanimivo novost. Seminarji bodo organizirani po vzgojno-izobraževalnih področjih, to pomeni, da bodo npr. vabljeni na skupni seminar učitelji predmetov, ki sodijo v splošno kulturno vzgojno-izobraževalno področje, to so učitelji slovenskega, srbohrvaškega, angleškega in nemškega jezika, likovne in glasbene vzgoje. Program bo predstavljen v dveh delih. Skupni temeljni del programa seminarja bo v frontalnem delu predstavljen vsem vabljenim učiteljem (60 do 90 udeležencev v skupini), v posebnem delu pa bodo učitelji v manjših

skupinah 15 do 30 udeležencev spoznavali značilnosti in novosti po posameznih predmetih.

Taka organizacija je bila nujna zaradi velikega števila učiteljev, ki so vključeni v program usposabljanja. Navedeni seminarji bodo izvedeni po organizacijskih enotah zavoda in tako učiteljem tudi krajeno približani. Predavatelji, ki bodo predvsem pedagoški svetovalci in vodstveni delavci zavoda, člani predmetnih komisij za sestavo učnih načrtov in praktiki, se bodo pripravljali na posebnih inštrukcijskih seminarjih.

Načrtovalci usposabljanja so se zavedali, da enodnevni seminarji za učitelje ne bodo zadoščali. Program seminarjev bodo zato dograjevali še v okviru občinskih aktivov na študijskih konferencah v posameznih vzgojno-izobraževalnih organizacijah.

Poleg teh bodo izvedeni še nekateri drugi seminarji. Nadaljevali se bodo uvajalni in nadaljevalni seminarji za pedagoške delavce v celodnevni osnovni šoli ter začetni seminarji za učitelje v podaljšanem bivanju. Več seminarjev za šolske svetovalne delavce bo le-tim predstavilo aktualne naloge na tem področju, kot so naloge, metode in oblike dela pri poklicnem usmerjanju, osnove individualnih programov za delo z učenci s specifičnimi učnimi težavami, vpis v prvi razred srednjega usmerjenega izobraževanja.

Na programu so še seminarji o novem učbeniku matematike za prvi razred, o pripravi in uporabi gradiv za pouk angleškega jezika (namenjen je vodjem občinskih aktivov), o prehranskem režimu in prehranski vzgoji, o nalogah osnovne šole pri skrbi za večjo prometno varnost. Razpisni seminarji so namenjeni mentorjem tehničnih interesnih dejavnosti, mentorjem poljudno-znanstvenih, kulturno-umetniških, kulturno-zabavnih in drugih področij.

Obsežen in pester program seminarjev je namenjen pedagoškim delavcem v organizacijah za usposabljanje.

V zadnjem delu Programa usposabljanja pedagoških delavcev v osnovnih šolah v šolskem letu 1981-82, knjižici, ki so jo dobile vse osnovne šole, je tudi kratek seznam novjših publikacij, pomembnih za strokovno izpolnjevanje pedagoških delavcev. **MARIJA VELIKONJA**

Kdaj šola brez domačih nalog?

Zakaj celodnevne osnovne šole niso odpravile domačega učenja?

V primerjavi s tradicionalno, poldnevno organizirano osnovno šolo je celodnevna osnovna šola vsebinsko in organizacijsko obogatila svoj vzgojno-izobraževalni program, v katerem se vse dejavnosti od pouka do prostovoljnih dejavnosti in drugih oblik dela združujejo v enovit vzgojno-izobraževalni proces. Med sestavine tega programa sodi tudi »samostojno učenje«, ki je praviloma organizirano zunaj pouka kot razmeroma samostojna organizacijska oblika vzgojno-izobraževalnega dela. Njena najpomembnejša naloga je načrtno in postopoma navajati in usposablja učence za čim bolj samostojno in smotno pridobivanje in uporabljanje znanja. V času, ki je namenjen samostojnemu učenju učencev, le-ti ob učiteljevi pomoči čim bolj samostojno rešujejo naloge in probleme in si po čim bolj smotni poti pridobivajo znanje o snovi, ki so jo že obravnavali pri pouku (utrjevanje znanja), ali pa jo bodo z učiteljem šele obdelali pri prihodnji učni uri (priprava na pouk).

Z uvajanjem »samostojnega učenja« v redno vzgojno-izobraževalno delo naj bi celodnevna osnovna šola odpravila »domače naloge«. Po celodnevni življenju in delu, ki ga celodnevne šole organizirajo za svoje učence, naj bi bili le-ti doma osvobodjeni vseh učnih obveznosti ali vseh ušnih in pisnih domačih nalog, kakršne pozna poldnevna osnovna šola, ki prenaša del učnih obveznosti in odgovornosti za uspešnost učenčevega učenja tudi na učence in njihove starše. To sicer ne pomeni, da učenci v celodnevni osnovni šoli ne bi bili sodegovorni za svoje učenje in ne bi dobivali nobenih zadolžitve, kot je npr. opazovanje kakšnega pojava, izvedba dolgotrajnejšega poskusa, zbiranje informacij, podatkov ali gradiva, s katerimi naj bi pri pouku skupaj z učiteljem dopolnili, poglobili ali utrdili svoje znanje. Najpomembnejše je, da takšne zadolžitve učencev ne obremenjujejo z dodatnim utrjevanjem učne snovi ali s pisanjem nalog, ki jih med samostojnim učenjem v šoli niso utegnili opraviti, ali končati.

Raziskava, ki smo jo opravili na Pedagoškem inštitutu pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani — njen namen je bil ugotoviti, ali se učenci po celodnevni osnovni šoli še učijo doma — je pokazala, da celodnevne osnovne šole v resnici niso odpravile domačega učenja.

Opravili smo jo na 25 popolnih celodnevni osnovnih šolah, zajela pa je učence četrtil, šestih in osmih razredov. Pokazala je, da se je kar 47,4 % učencev učilo doma skoraj vsak dan, 36 % najmanj enkrat na teden in komaj 16,6 % učencev redko ali celo nikoli. Primerjava med spoloma je pokazala, da se je skoraj vsak dan učilo doma več deklic

(59,7 %) kot dečkov (36,7 %), primerjava med razredi pa je pokazala, da se je odstotek učencev, ki so se učili doma skoraj vsak dan, povečeval od nižjih proti višjim razredom (4. razredi: 35,2 %, 6. razredi: 48,4 %; 8. razredi: 58,4 %). V obeh primerih so bile razlike statistično pomembne.

Koliko in kako se učenci učijo?

Naslednje vprašanje je bilo, koliko časa so se vsak dan učili učenci doma. Polovica jih je odgovorila, da je bil čas učenja različen: včasih krajši (okoli pol ure in manj), včasih daljši (eno uro in več). 2,2 % se jih je ponavadi učilo doma eno uro, 14,8 % do dve uri in več, komaj 13 % pa po 30 minut in manj. Tudi v tem primeru se je odstotek učencev, ki so se učili doma dve uri in več, zvečeval od nižjih proti višjim razredom (4. razredi: 9,1 %, 6. razredi: 10,2 %, 8. razredi: 19,9 %). Razlike so se pokazale tudi med spoloma. Nekoliko več je bilo deklic, ki so se učile doma pogosto do dve in več ur dnevno (16,7 %) kot dečkov (13,1 %) in nasprotno, več je bilo dečkov, ki so doma porabili za učenje manj kot 30 minut (16,6 %), kot deklic (9,0 %).

Ko smo šele ugotavljali, kakšne vrste učenje je doma prevladovalo, se je pokazalo, da sta skoraj dve tretjini učencev (61,1 %) doma ustno utrjevali znanje iz snovi, ki je bila obravnavana že pri pouku, četrtina (25,2 %) učencev pa je doma pisala tudi naloge, ki jih niso utegnili končati med samostojnim delom v šoli. Komaj 11,7 % učencev je lahko opravilo vse učne obveznosti v šoli. Med temi je bilo največ odličnih učencev (21,4 %), najmanj pa zadostnih (5,0 %). Precej je bilo tudi nezadostnih učencev (14,3 %), verjetno zato, ker so učitelji namenjali tem učencem več pozornosti in jim pri učenju bolj pomagali. Odstotek učencev, ki je doma utrjeval znanje ustno, se je zvečeval od nižjih proti višjim razredom (4. razredi: 49,3 %, 6. razredi: 60,4 %, 8. razredi: 72,9 %), odstotek učencev, ki so v šoli opravili vse učne obveznosti, pa se je zmanjševal od nižjih proti višjim razredom (4. razredi: 22,0 %, 6. razredi: 8,8 %, 8. razredi: 4,6 %). Enako je pokazala tudi primerjava med spoloma: več je bilo deklic, ki so se doma utrjevale znanje (66,5 %) kakor dečkov (56,5 %) in manj je bilo med deklicami takih, ki so v šoli opravile vse učne obveznosti (8,3 %), kot je bilo dečkov (14,6 %).

Ko smo ugotavljali, iz katerih učnih predmetov so se učenci najpogosteje učili doma, smo

dobili tale vrstni red: v 4. razredu spoznavanje družbe, matematika in slovenski jezik, v 6. razredu matematika, slovenski jezik in angleški jezik, v 8. razredu matematika, kemija, zgodovina in angleški jezik. Med učnimi predmeti so torej najbolj izstopali: matematika, slovenski jezik, angleški jezik in zgodovina.

Podatki, ki smo jih dobili v naši raziskavi, jasno povedo, da so bili učenci celodnevne osnovne šole preveč obremenjeni z delom za šolo (glede dnevnih porabe časa), saj se je morala večina učencev po celodnevno organiziranem življenju in delu v šoli pogosto učiti še doma, ker se vsega niso mogli naučiti in opraviti pri pouku oziroma med samostojnim učenjem.

Ob tej ugotovitvi ne moremo mimo vprašanja, zakaj so se učenci celodnevne osnovne šole učili še doma.

Raje doma kot v šoli

Razloge za to moramo iskati najprej v samih učnih načrtih. Očitno je, da zahteva učni načrt od učencev preveč. Glede na to, da se z učnim načrtom v naši raziskavi nismo neposredno ukvarjali, lahko le ugotovimo, da je v celodnevni osnovni šoli zaradi njene organiziranosti (določeni časovni normativov za dnevno učenje učencev) precej izrazitej kot v poldnevni osnovni šoli pokazalo, da je učni načrt prezahteven. Posredno nas v naši raziskavi opozarja na ta problem tudi izjava učencev: pravijo, da so se morali doma učiti zato, ker je bil čas samostojnega učenja v šoli prekratek. Tako je menilo 19,0 % učencev. Blizu temu mnenju pa je bila izjava tistih, ki so menili, da je bilo nasploh preveč nalog in učenja (16,1 %).

Vendar pa je učni načrt le eden izmed pomembnejših dejavnikov obremenjevanja učencev v celodnevni osnovni šoli. Raziskava je opozorila še na nekatere druge. Pokazalo se je, da je veliko učencev motil hrup pri učenju. Neposredno je tako odgovorilo 28,0 %, posredno pa še skoraj 30 % učencev. V raziskavi smo namreč preverjali nekatere delovne razmere med učenjem v celodnevni osnovni šoli. Ugotavljali smo, koliko učencev je bilo v razredu med samostojnim učenjem, ali so imeli pri učenju svoj stalni delovni prostor, ali so imeli svojo delovno mizico ali pa so jo delili s sošolci. Tukaj ne nameravamo poročati o tem, koliko učencev ni imelo stalnega delovnega prostora za učenje oziroma svoje delovne mize. Opozorimo naj le na podatek, ki nam je potrdil, da tudi delovne razmere v celodnevni osnovni šoli prispe-

vajo k večji ali pa manjši obremenjenosti in uspešnosti učenca pri učenju. Tako smo npr. dobili najvišji odstotek učencev, ki so se doma učili skoraj vsak dan ali najmanj enkrat na teden, med tistimi učenci, ki v šoli niso imeli stalnega prostora za učenje in so se selili iz učilnice v učilnico. Manj pa je bilo takih učencev med tistimi, ki so v šoli imeli svoj stalni prostor za učenje.

Upoštevajmo okoliščine

Zaradi večjih skupin pri učenju (v skupinah je bilo po razredih od 11 do 35 učencev) v istem prostoru je bilo kakršnokoli bolj zbrano delo zelo oteženo in ker v večini šol ni bilo kotičkov ali manjših prostorov, v katerih bi se lahko učili labilnejši učenci, so se učenci hote ali nehoti motili med seboj. Ugotovili smo tudi, da je v času samostojnega učenja prevladovalo individualno učenje. Zato se večina učencev (da ne bi motili drug drugega) pogosto ni smela učiti glasno ali polglasno. Ugotovili smo, da v danih okoliščinah v celodnevni osnovni šoli (ko je pri učenju delilo skupni prostor več učencev) notranja organiziranost učenja ni bila najprimernejša. Individualno učenje je sicer najustrežnejša oblika učenja pri domačem učenju (učenci se doma le izjemno učijo v parih ali skupinah), v šoli pa individualno učenje ne bi smelo prevladovati. S to obliko bi se morale menjavati tudi druge oblike učenja (delo v parih, v skupinah), naloge pa bi morale biti prirejene za te oblike učenja. Pomembna pa je tudi večja sproščenost in samostojnost učencev med učenjem (vstajanje med učenjem in zapušcanje delovnega prostora, če učenec potrebuje kako informacijo, pa stopi k priročni knjižnici, izbira nje sošolca za učenje v paru ipd.). Ta sproščenost je v celodnevni osnovni šoli še precej omejevana, saj se je pokazalo, da 27,8 % učencev ni smelo samovoljno zapustiti delovnega prostora med učenjem, 38,4 % učencev pa ni smelo izbrati prostora za učenje, 30,6 % učencev si ni smelo izbrati učnega predmeta, ki naj bi se ga učili. Nekateri učitelji so včasih podaljševali (proti volji učencev) čas samostojnega učenja na račun prostega časa, ki je sledil po učenju, nekatere pa so učitelji ocenjevali tudi med samostojnim učenjem.

Vsi navedeni pojavi (četudi niso splošni, in ne veljajo za večino) opozarjajo, da bo treba v notranji organizaciji življenja in dela učencev v celodnevni osnovni šoli še marsikaj spremeniti in se prilagoditi novim okoliščinam ter pri tem upoštevati in razvijati še zlasti tiste oblike dela, ki bodo novim okoliščinam bolj ustrezale in pripomogle k uspešnejšemu vzgojnemu delu z učenci.

Spoznanja torej kažejo, da bodo lahko celodnevne osnovne šole odpravile domače naloge šele takrat

— ko bo učni načrt s svojimi zahtevami prilagojen zmogljivostim učencev in bo bolj kot doslej upošteval razvojne in individualne razlike med učenci;

— ko bodo v celodnevni osnovni šoli zagotovljene nujne možnosti za delo, tj. ko bodo celodnevne osnovne šole vsaj občutljivejšim in labilnejšim učencem zagotovile med individualnim učenjem mirnejše kotičke;

— ko bodo celodnevne osnovne šole odpravile sedanje organizacijske dokaj toge tradicionalne oblike in metode dela z učenci in jih zamenjale z dinamičnimi, ki se bodo prožno izmenjavale in v katerih bo lahko bolj kot doslej upoštevana tudi učenčeva individualnost.

HELENA NOVAK

Za pametno uskladitev dela celodnevne in glasbene šole

Vprašanja, ki jih bo treba rešiti čimprej

»Celodnevne osnovne šole slabo sodelujejo z glasbenimi šolami. Učenci lahko odidejo v glasbeno šolo šele po tretji uri popoldne, ko končajo redni pouk. Tako so dvakrat do trikrat na teden v obeh šolah od osme do sedemnajste ali osemnajste ure. In kje je še vsakodnevna obvezna vaja z instrumentom? Taka obremenitev je za odrasčajočega otroka pretirana in skrajni čas je, da se za pametno uskladitev dela celodnevne osnovne šole in glasbene šole zavzamemo vsi skupaj, če želimo imeti zdrave otroke.«

Tako je na nedavnem občnem zboru društva glasbenih pedagogov Ljubljane, Zasedanja in Notranske ugotavljal Lovro Sodja, predsednik društva, ki so govorili o glasbeni vzgoji mladine. Vprašanje gotovo zahteva ustrezno

reševanje. Vendar v širšem pomenu nemara ne zadeva samo tisti učencev, ki obiskujejo celodnevno osnovno šolo, marveč tudi dobršen del drugih osnovnošolcev, saj so tudi v »navadni«, poldnevni osnovni šoli učenci zelo obremenjeni z učnimi obveznostmi. Omenjeno srečanje glasbenih pedagogov je tudi pokazalo, da se razmere v glasbeni vzgoji v osnovnih šolah ponekod slabšajo. Kaže, da je v posameznih osnovnih šolah učitelj glasbene vzgoje v čudnem položaju, da mora manjkajoče ure pouka dopolnjevati z delom v podaljšanem varstvu, z razdeljevanjem šolske malice in podobno; zelo veliko teh pedagoških delavcev odhaja z osnovnih šol, glasbo poučujejo tudi študentje in učitelji s slabo razvitim poslušom. Zdaj ko ima marsikatera

osnovna šola opravka z nezavidljivim položajem glasbene vzgoje svojih učencev in ko osnovnošolski učitelji glasbe nimajo dovolj moči za večje uveljavljanje svojega dela in vloge glasbene vzgoje, je pa zanimanje mladine in staršev za pouk glasbe v glasbenih šolah zelo veliko. Glasbene šole imajo sicer dovolj ustreznih učiteljev, problem pa je šolnina, s katero poravnava glasbene šole gmotne izdatke in osebni dohodek tehnično-administrativnega osebja; ti stroški naraščajo, zato se povečuje tudi šolnina in grozi, da bo pri učencih glasbenih šol povzročala socialno razlikovanje.

V srednjem šolstvu — tako so ugotavljali v razpravi — se problem glasbene vzgoje z uvajanjem usmerjenega izobraževanja

nja ugodno rešuje. Prvič imajo zdaj vsi učenci srednjega usmerjenega izobraževanja glasbeni pouk — tudi učenci v raznovrstnih strokovnih šolah. Temu področju je v okviru umetnostne vzgoje namenjeno določeno število ur, tudi učbenik je narejen. Obstaja pa kadrovska vprašanja, ki je pereče za celotno področje umetnostne vzgoje in ga bo treba reševati celostno.

Tovrstnih vprašanj zdaj ni bilo, saj so glasbene šole ugodno rešile vsako tako prošnjo, če so jo le dobile. V drugih republikah imajo ta vprašanja bolj rešena, saj večinoma nimajo šolnine. Težavno reševanje gmotnega vprašanja je nemara tudi vzrok, da v igranju na večino instrumentov učenci iz Slovenije na medrepubliških tekmovanjih zaostajajo v razvoju, da se v svojih starostnih skupinah navadno ne morejo več

meriti s sovrstniki iz drugih republik.

Iz razprave, ki je zadevala ta in druga vprašanja glasbene vzgoje, so se izluščile tele pobude: Čimprej naj bi proučili vprašanja glasbene vzgoje osnovnošolcev v smeri celodnevna šola — glasbena šola. Podprli so predlog za postavitev nove glasbene šole na Viču v Ljubljani, saj je sedanji razpadajoči objekt ni uporaben. Predlagali so, naj se na visokošolski stopnji začne tudi študij kitare in harmonike in s tem med drugim pomaga glasbenim šolam do bolj kvalificiranih kadrov tudi na teh popularnih področjih glasbene vzgoje. Podprli so tudi predlog, naj bi prostorske težave akademije za glasbo rešili tako, da bi ta šola dobila sedanje prostore pedagoške akademije, ko se bo ta preselila v novo hišo.

J. S.

Še o čebelicah in črnih pikah

Že petnajst let sem učiteljica elementarka, na celodnevni osnovni šoli pa poučujem tretje leto. Pri prvih urah branja sem imela veliko težav. Učenci prvošolci so se besede naučili na pamet in tako so se pojavljale težave pri tem, kako slediti besedam pri branju. Bila sem postavljena pred vprašanje, kako zbuditi v prvošolcih zanimanje, da se bodo tega začetnega branja res veselili. Tako sem letos prvič uvedla »drevo branja«. Najprej sem ga prilepila na steno, z učenci se o tem nisem pogovarjala. Po dveh dneh smo se pogovarjali, kaj to drevo pomeni in za kaj ga bomo uporabljali. Naslednji dan sem prilepila vsa imena na travo, vsi učenci so torej začeli pri »travi«. V razredu je bilo zelo tiho. Vse roke, vsi prsti in misli so sledili in vsak prvošolček je čakal, kdaj pride na vrsto. Skupno smo določali, kako visoko je kdo dosegel.

Eden izmed prvošolcev je dejal: »Takrat bo lepo, ko bomo prilepili na vej. Tam visijo rdeča jabolka, ki jih bomo tudi poskušali.« Drugi je rekel: »Ali se ne bo drevo podrla, ko bomo vsi v krošnji?« Odgovorila sem: »Drevo bo veselo, ker boste vsi znali lepo brati.« Od tega časa me otroci vsak dan sprašujejo, kdaj bomo »plezali«, ne pa brali.

Tako kot vsak človek si tudi prvošolci želijo nagrad, pohval in spodbud. Zato tudi jaz dajem zvezdice. Pri mojih učencih lahko najdete v vsakem zvezku zvezdice, tudi pri slabših učencih. Oglejmo si tale zgled: Najslabši učenec je dobil pri nareku zvezdico in javno pohvalo. Mislim, da s tem nisem naredila napake.

Glede diferenciacije samo še to: Učenci pridejo različni že v prvi razred. Ob koncu leta so

prav tako diferencirani, niso vsi odlični in zadostni, razlikujejo se že po vedenju. Zakaj potem poudarjamo, da mora biti pouk diferenciran, da morajo boljši pokazati več, slabši pa, kolikor zmorejo. Menim, da tudi usmerjeno izobraževanje temelji na razlikovanju učencev.

Že več let se mučim z merilom v prvem razredu. Težave povzročajo predvsem velike tiskane črke. Že od vsega začetka navajamo učence na veliko začetnico. Za vsako piko stoji velika začetnica. Naše berilo pa tega ne upošteva.

V članku sem opazila, da se je avtor pogovarjal z učenci, opazoval učilnice itd., vendar pa so njegova opažanja površna, najbrž zato, ker ne dela neposredno z učenci. Delo in praksa v razrednem kolektivu sta drugačna od tega, kar je napisano v članku.

OLGA FARKAŠ

● V prispevku našega sodelavca o čebelicah, zvezdicah in črnih pikah, objavljenem v 15. številki Prosvetnega delavca, so poudarjene nekatere bistvene misli, ki so jih posamezni bralci, kot kaže, spregledali. Avtor ne zavrača vseh zvezdic in čebelic od kraja: »čebelice bodo še brenčale«, je sklep njegovega članka. Svari samo pred tem, da bi jih pretirano uporabljali, kot se dogaja marsikje, pred tekmovalno usmerjenostjo, ki bi utegnila krepiti egocentričnost, zlasti, če se ne opiramo hkrati tudi na trdnjše temelje otrokove težnje in potrebe po znanju, ustvarjalnosti in samouresničevanju. Prav tako pomembno je spoznanje psihologije, da je negativna motivacija (crne pike!) veliko slabša od pozitivne. Negativna motivacijska sredstva bi utegnila, zlasti v

prvem razredu osnovne šole, dušiti v otroku razvojne težnje, ga zaznamovati v oddelčni skupnosti in mu jemati voljo prav takrat, ko bi mu jo morali s spodbudami najbolj krepiti. O tem je v isti številki našega glasila lepo pisala Dušica Kunaver.

Zvezdice in čebelice bodo torej

Nasilje in okrutnost

V zadnjem času sta pretresla javnost primera nezaslišanega nasilja med mladino. Na Kode-ljevem v Ljubljani je šestnajstletnik do smrti pretepel še ne 14-letnega vrstnika, čes da ga je zatožil; mimoidoči niso preprečili mučenja, ki se je končalo s smrtjo. Skupina učencev litostrojke poklicne šole, ki jo je vodil 17-letnik, je dva meseca z neverjetno okrutnostjo mučila sošolca, ki se ji ni hotel pridružiti pri zločinskih pohodih.

Javnost je vznemirjena, starši zaskrbljeni, prosvetni delavci prizadeti. Kako more iti nasilje v take skrajnosti že v zgodnji mladostni dobi? Kako se more zgoditi, da mladostniki in odrasli dopuščajo nasilno ravnanje in ne morejo prestopiti praga sebične ravnodušnosti niti tedaj, ko bi morali pomagati sočloveku v smrtni nevarnosti? Kako more cela skupina mladostnikov mesece vztrajati v takem okrutnem ravnanju s sošolcem? Kako mogoče, da sredi našega, na humanosti, kolektivnosti in medsebojni solidarnosti zasnovanega samoupravnega družbenega sistema mladi človek ne najde poti do vseh, ki bi ga lahko zavarovali, če se čuti življenjsko ogroženega?

Cas je, da se ne samo zgrajamo in svojo ogorčenost izražamo v besedah. Preveč kriče je nasprotje med takimi pojavi in našim pojmovanjem človeka in medčloveških odnosov v socialistični samoupravni družbi, med takimi pojavi in temeljno usmerjenostjo naše vzgoje.

Nasilnosti in okrutnosti bo treba napovedati brezkompromisen boj! Pa tudi vsakemu dopuščanju nasilja, ravnodušnosti

še naprej krasile zvezke prvošolcev in jim pomagale prek začetnih težav, kakršno je na primer začetno branje ali pisanje. »Inflacija« pa ni dobra — ne tu ne pri denarju. Slabo je tudi vse drugo, kar otroka ne spodbuja in krepi že na začetku njegove poti do učenosti.

UREDNIŠTVO

do njega in sebični zaverovanosti zgolj v svoje koristi. Ta boj bo treba biti na vseh starostnih stopnjah, dosledno in nepopustljivo — proti prvim pojavom nasilja in krutosti v predšolski in osnovnošolski dobi, proti surovosti in nasilnosti, ki se je razpasla med nekaterimi mladostniki, proti nasilnosti in okrutnosti, ki smo ji priče v svetu odraslih, še zlasti v klavnih »izdelkih« dela zabavne industrije, ki iz komercialnih nagibov polni filme, televizijske nadaljevanke in pogrošno literaturo za mladino z nasiljem.

Ta boj ni samo zadeva pedagoških delavcev čeprav mora biti vtakan v vsa vzgojna prizadevanja. To je tudi naloga staršev, neolčljiva sestavina njihovih roditeljskih in družbenih obveznosti, njihova pravica in dolžnost. To je hkrati tudi naloga mladih vseh starosti. Vzgajati jih moramo tako, da se je bodo zavedali in se v življenju znali pravilno odzivati in preprečevati vsak pojav in vsako ravnanje, pri katerem bi bil žrtev človek. To je torej zadeva vse družbe!

Preveč zaskrbljujoči so pojavi zgodnje nasilnosti in krutosti med mladimi, da bi lahko ostali križemrok. V vsaki organizaciji in v vsakem okolju bo treba trdnje povezati prizadevanja vseh, ki lahko pripomorejo, da bo vsak otrok rastez z občutkom varnosti, zavarovan pred nasiljem, da bodo mladi v letih odrasčanja med prvimi bojevniki proti vsakršnemu nasilju, da starši ne bodo v skrbeh za svoje otroke in da se ne bomo spet ob dogodkih kakršna sta bila pred kratkim, zbežani spraševali: Kako je mogoče?

JOŽE VALENTINČIČ

Še o vrednotenju učiteljevega dela

V novem predlogu samoupravnega sporazuma o osnovah in merilih za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke v osnovnih šolah spet zasledimo, da moramo ceniti izobrazbo kot dejavnik višje kakovosti dela in za nagrajevanjem spodbujati delavce k nadaljnjemu izobraževanju. Ob tem se nam pojavljajo vprašanja: Ali res višja izobrazba že zagotovo za boljše delo? Ali praksa, seminarji in dodatno samoukovanje ne morejo odtehtati vrednosti pridobljenega znanja mladih učiteljev z višjo izobrazbo? Dobro se zavedamo, kako nam znanje, ki ga ne uporabljamo in ne dopolnjujemo, uhaja iz spomina. Res je, da tudi učitelji s srednjo izobrazbo in strokovnim izpitom izpolnjujemo vse pogoje za poučevanje na razredni stopnji. Za to delo smo se usposobili tedaj, ko je bilo učiteljske edina šola, ki je izobraževala učitelje za razredni pouk. Po zakonu o osnovni šoli lahko na razredni stopnji še vedno poučujejo učitelji s končanim učiteljskim. Določena stopnja izobrazbe je samo pogoj za sprejem na delo, ne pa vnaprej določeno merilo za delitev osebnih dohodkov. Če pa se ugotovi, da učitelj s srednjo izobrazbo zmanjša osebni dohodek zaradi nižje izobrazbe, ne da bi ugotovili kakovost in rezultate njegovega dela v posameznem

razredu (znanje in učni uspeh učencev). Ali sestavljavci tega predloga niso vedeli za odločbo Ustavnega sodišča SRS (Uradni list SRS, št. 7, 31/3. 1977), ki je ugotovilo, da vnaprejšnje dodajanje in odbijanje točk glede na kvalifikacijo pedagoškega delavca ni v skladu z ustavnimi in zakonskimi določbami o nagrajevanju po rezultatih dela in da višja stopnja izobrazbe ne daje večjih pravic pri delitvi osebnega dohodka, kot jih imajo drugi delavci, ki opravljajo enaka dela in opravila in tudi izpolnjujejo pogoje za ta dela ter dosega enake delovne uspehe. Zato nas preseneča, da je več kot polovica šol v SRS sprejela predlagani osnutek. Za ponazoritev, do kakšnih razlik lahko pride vrednotenje izobrazbe po 34. členu tega sporazuma, navajamo tale zgled: V oddelku podaljšanega bivanja na nižji stopnji opravlja delo učitelj s končano pedagoško akademijo druge predmetne skupine. Po 34. členu bi dobil višji osebni dohodek kot učitelj razrednega pouka z učiteljskim, čeprav ni usposobljen za delo na razredni stopnji. Zato mislimo, da bi namesto o formalni izobrazbi morali razmišljati o tem, kako izoblikovati čimbolj objektivna merila za vrednotenje učiteljevega dela po njegovih dosežkih.

SKUPINA UČITELJIC RAZREDNEGA POUKA na osnovni šoli Peter Kavčič, Škofja Loka

pobude odmevi

Učiteljevanje v povojnih letih

Pogovor je bil živahen, saj se nas je zbrala na srečanju kar pretežna večina našega letnika. Beseda je dala besedo in tako smo se menili tudi o vrednotenju dela vsakega človeka — tudi učitelja. Menimo, da je vrednotenje dela zelo pomembna kategorija v današnjem času. Že veliko je bilo razprav okrog samoupravnih sporazumov in pravilnikov o nagrajevanju po delu, o 42-urnem delavniku, o pravicah in dolžnostih delavcev. Ob vsem tem pa se pogosto sprašujemo oziroma razmišljamo o povojnem rodu učiteljev, ki ji pripadamo tudi mi, kako nesebično in požrtvovalno smo razdajali svoje moči in znanje vsak na svojem koncu.

Po končani maturi na učiteljski nas je takratno ministrstvo za prosveto z dekreti usmerilo na Primorsko, Dolenjsko, Štajer-

presoji bi bilo prav, če bi bil ta razpon vsaj od 0 do 20 %.

Naš rod učiteljev je bil prikrajšan tudi za poročniške dopuste. Samo delo je bilo naša pravica. Vsemu smo se morali odpovedati. Nalagali smo si težka bremena, a nismo klonili. Gnala nas je dolžnost, pravice nismo iskali.

Vztrajali smo tudi v najtežjih razmerah z zavestjo, da smo dolžni čim več prispevati k obnovi in razvoju naše socialistične samoupravne družbe.

Po več kot tridesetih letih učiteljevanja razmišljamo in primerjamo. Marsikaj nas boli. Naše minulo delo naj bi se za čas, ko smo poučevali ves dan, to se pravi opravljali delo za dva učitelja, priznalo tako, da se šteje leto za 20 mesecev. Zakaj 20 mesecev? Utemeljujemo: Vsak učitelj ima 10 mesecev na leto nepo-

Branko Andrušek: Domačija, Osnovna šola Šmarje pri Jelšah, lik. pedagog: Jože Gerl — s Srečanja pionirjev grafikov v Žalcu

ske, ponavadi v odmaknjeni kraj, težko dostopen, brez trgovine, telefona, elektrike in vodovoda. Bila pa je šola — skromna, pa otroci, ki so komaj dočakali učitelja, da jih bo učil in vzgajal. Učitelj pa je bil na vasi tudi politični, kulturni delavec in zdravstveni prosvetljujelec in še marsikaj.

Prisluhnihi smo pripovedi kolegice. Prvo leto je imela 85 učencev v kombinaciji dopoldne in popoldne. Do prve trgovine je po razmočeni ilovnati poti hodila v eno smer dve uri.

Stanovala je v skromni sobici ki je imela le šest kvadratnih metrov, in nič drugega, nič elektrike, ne vodovoda. Sobica je bila nad svinjakom. Oprema v sobi: črvena tla, prekratka postelja, stara omara, stol in razmajana miza. Sobo je ogrevala pločevinasta peč z dimno cevjo, speljano skozi okno, tako, da se je odpirala samo polovica okna. Na mizi je bila petrolejka in vedno kup zvezkov.

Nihče se ni vprašal, če tako stanovanje ustreza temeljnim življenjskim pogojem.

Med nami je bilo tudi veliko takih, ki smo poučevali po ves dan kombinirane razrede, in sicer kar po štiri, pet, šest pa tudi sedem let. Takrat je primanjkovalo učiteljev, zato smo morali tako delati. Zavedali smo se, da otroci morajo v šolo.

Vsak učitelj v teh odmaknjenih krajih je delal v šoli za dva. S svojim dvojnimi delom smo ogromno prispevali k reševanju težav, ki so nastajale zaradi pomanjkanja učiteljev 10 do 15 let po vojni. Naše delo pa takrat ni bilo denarno vrednoteno kot dvojno delo. Poleg tega pa se še dobro spominjamo, da smo kot začetniki imeli 100-odstotno manjši osebni dohodek kot učitelj, ki je bil pred upokojitvijo. To razmerje je bilo nemogoče in vendar: tako je bilo. Takrat smo bili mladi, zagnani, polni idealizma, niti nismo oporekali, četudi smo se zavedali, da smo preveč prikrajšani.

Primerjajmo minulo delo danes! Menimo, da je razpon od 0 do 12 % le premajhen. Po naši

srednega učinkovitega dela z učenci; in če dela za dva učitelja, je tega učinkovitega dela za 20 mesecev na leto. To se pravi, da je eno tako leto vredno 20 mesecev.

Poleg učinkovitega dela z učenci je bilo še veliko drugih del in nalog, ki jih je moral opraviti učitelj na vasi v povojnem obdobju, v času obnove naše domovine. Prav bi bilo, da bi dobil naš rod za svoje težaško delo družbeno priznanje. Saj smo delavci na vseh delovnih področjih po vojni z velikim navdušenjem opravljali v veliko slabših razmerah zelo odgovorno delo.

NEKDANJI VAŠKI UČITELJI OB OBLETNICI MATURE

● Sam sem bil med tistimi, ki so takoj po osvoboditvi orali ledino na naših vaških šolah, delali, če je bilo treba, za dva, brez osebnega delavca in 42-urnega tednika — v šoli, v družbenopolitičnih organizacijah, v prosvetnem društvu, v krajevnem odboru in še kje. Pismo, napisano v imenu prvega povojnega rodu učiteljev, je zato obudilo vsem, ki smo v povojnih letih postavili na noge naše šolstvo, spomine na tista velika leta, ko so nam mladost, idealizem in za obdobje obnove unačilen polet dali moč in voljo, da nismo bili nikoli utrujeni.

Taki so bili tisti časi, taki smo bili tedaj vsi, ne samo mi prosvetni delavci.

Kolegice, ki so začele z delom takoj po osvoboditvi ali že prej, so že dočakale zasluženi pokoj, drugi počasi zorimo zanj. Hitro, nekaterim se prehitro bo tu, čeprav brez dvojnega štetja let, ki ga predlagate in ki ga socialno zavarovanje bržkone nikoli ne bo dalo na dnevni red. Saj v tistih letih nihče ni mislil na počitek, še najbližje nam je bilo Gregorčičevo geslo: »Ne kar mora, kar more, to mož je storiti dolžan!«

Čez to, kako nas je tedanji sistem nagrajevanja opeharil v imenu minulega dela in kako nam danes zanj malo odmerja, bomo pa še kakšno rekli!

JOŽE VALENTINČIČ

ODMEV NA ČLANEK:

Starši prizadetih otrok brez ustrezne pomoči

Verjetno je prav, da se na članek, ki je bil objavljen v Prosvetnem delavcu, 2. novembra 1981, Starši prizadetih otrok brez ustrezne pomoči, oglasimo delavci iz Osnovne šole Helena Puhar v Kranju in napišemo nekaj o delu in prvih izkušnjah varstvenega oddelka, ki je začel delovati 1. 9. 1981, v svetlem in velikem razredu nove šole na Zlatem polju.

Varstveni oddelek je nastal na željo staršev teže prizadetih otrok, ki bi radi svojega otroka kar najdalj obdržali doma in so tak oddelek nujno potrebovali. V varstveni skupini so otroci od tretjega leta starosti, v skupini pa bodo lahko ostali vse do takrat, ko bodo starši želeli voditi otroke v tako organizirano obliko varstva.

Financiranje oddelka je za zdaj prevzela občinska izobraževalna skupnost Kranj, po novem letu bodo plačevanje oddelka prevzela: zdravstvena, izobraževalna in socialna skupnost.

V varstvenem oddelku je šest zmerno in teže prizadetih otrok, (občina Kranj in Tržič), ki jih pripeljejo starši zjutraj ob 5.45 in vzamejo iz oddelka ob 14.45. Večina otrok je nepomikanih. Otroci so deležni: logopedske, fizioterapevtske in specialno pedagoške obravnave. Ves čas sta ob njih dve varuhinji, ki otroke hranita, previjata, vodita na sprehod, se z njimi igrata, gledata knjige, jim pripovedujeta zgodbe.

Fizioterapevtka dela v skupini enkrat na teden in v tem času individualno obravnava vsakega otroka. V svoj program dela bo vključila tudi starše otrok, ki bodo enkrat na mesec lahko pri praktični obravnavi svojega otroka, tako da bodo enake vaje lahko delali tudi doma.

Tudi logopedsko delo je individualizirano in temelji na glasovnih in govornih sposobnostih

otrok. Logoped prihaja v skupino, z otroki dela tudi posamezno. Specialnemu pedagogu, ki dela v skupini, so podlaga delo njegove izkušnje pri delu s teže prizadetimi otroki in deloma program za delovno usposabljanje. V program dela so vključene vse tiste teme, ki otrokom razvijajo, izpopolnjujejo in širijo njihovo temeljno znanje. Ob spremljavi klavirja in drugih preprostih instrumentov otroci prepevajo. Zelo so zadovoljni.

Zraven varstvenega oddelka so razredi, v katerih so otroci, ki delajo po prilagojenem programu. Ker je v šoli celodnevna organizacija, smo v dogovoru s tovaršicami nižjih razredov, da v prostem času otroci organizirano obiskujejo otroke v varstveni skupini, jim pojejo, pripovedujejo in nastopajo. Zelo radi to delajo, otroke so sprejeli kot sebi enake in vsak dan se veselijo srečanja z njimi. Pripravili smo tudi prvi sestanek s starši. Iskreno so zadovoljni in veseli, da imamo oddelek, v katerega lahko oddajo otroke v varstvo, ko so sami v službi, in da so lahko z otrokom skupaj, ko se vrnejo domov.

SILVA LEBAR

Ko smo v zadnji številki našega glasila objavili doživeto pismo naše bralke o tem, kako slabo je poskrbljeno za teže prizadete otroke, ki živijo v svojih družinah, smo le malo upali, da kje boljše in bolj načrtno skrbijo zanje. Pismo iz osnovne šole Helene Puhar v Kranju govori drugače. Tu so se dogovorili, našli rešitev, vključili tudi te otroke v širšo skupnost — skrbijo zanje pa tudi za njihove starše. To je svetloba človekoljublja, ki spreminja načela v svetla dejanja. So še kje drugje pri nas taki zgledi, zamisli, načrti? Ali ne bi mogli s skupnimi prizadevanji še marsikje odpreti takih oddelkov?

UREDNIŠTVO

usmerjeno izobraževanje

Vzgojno-izobraževalni proces, pridobivanje znanja, ne poteka samo v šoli, pač pa postaja čedalje bolj povezan z delom. Do sprejetja zakona o usmerjenem izobraževanju in zakona o pripravništvu je potekalo izobraževanje v delovnih organizacijah zelo različno in dokaj neorganizirano. S tem, ko sta bila sprejeta tadv zakon, pa so bili ustvarjeni dobri temelji za čedalje bolj organizirano izobraževanje ob delu in iz dela.

Delovne organizacije imajo še zmeraj zelo različno urejeno izobraževanje in usposabljanje svojih delavcev. To je odvisno od velikosti delovne organizacije, od njene samoupravne organiziranosti, pa tudi od odnosa, ki ga imajo predvsem vodilni in vodstveni delavci delovne organizacije. Razvejanost oblik izobraževanja in usposabljanja v delovnih organizacijah je seveda zelo odvisna od organiziranosti kadrovske-izobraževalnih služb v njih. Ponekod so to že kar izobraževalni centri, druge izobraževalne službe, v nekaterih delovnih organizacijah pa imajo referente za izobraževanje ali pa opravlja delavce, ki se ukvarja s kadrovskega zadevami, tudi naloge za področje izobraževanja. Jasno je, da je izobraževanje v delovnih organizacijah, ki imajo izobraževalni center ali izobraževalno službo, veliko uspešnejše, saj dobiva mesto, ki ga po zakonu o usmerjenem izobraževanju mora imeti. Vprašanje pa je seveda, kakšno je izobraževanje ob delu in iz dela, pa tudi interno izobraževanje v delovnih organizacijah, ki imajo samo referenta za izobraževanje ali pa še tega ne.

V rudarsko-energetskem kombinatu v Titovem Velenju imajo izobraževanje že dolgo dobro urejeno. Izobraževalna služba, vodi jo Martin Štajner, deluje na ravni SOZD. Ta združuje sedem delovnih organizacij

in delovno skupnost skupnih služb, zaposlenih pa je več kot 6.500 delavcev.

Martin Štajner pripoveduje: »Izobraževalna služba na ravni SOZD zbira vsa sporočila delovnih organizacij, kakšno izobraževanje bodo potrebovali njihovi delavci. Tako so v kadrovske službe posameznih delovnih organizacij tudi delavci, ki opravljajo tudi dela s področja izobraževanja, ugotavljajo vse potrebe po štipendistih, študiju ob delu, funkcionalnem izobraževanju in tečajih, ki jih želijo posamezne delovne organizacije organizirati. Vse te podatke pošljejo naši službi in ta organizira izobraževanje. Nekatere oblike izobraževanja organiziramo sami, če pa sami ne moremo pripraviti seminarja ali tečaja, se povežemo z drugimi izobraževalnimi organizacijami, centri, delavsko univerzo, in če je potrebno, tudi zunaj Titovega Velenja.«

Več želja kot možnosti

Posebno v zadnjem času smo veliko govorili in pisali o izobraževanju rudarjev. Rudarski poklic je namreč eden tako imenovanih deficitarnih poklicev v Sloveniji, saj se zanj, vsaj v zadnjih letih, odloča le malo slovenskih otrok. Prav zato sva se z Martinom Štajnerjem pogovarjala predvsem o izobraževanju in usposabljanju rudarjev. Takole pravi: »Že več let organiziramo pri nas izobraževanje rudarjev ob delu. Šolanih rudarjev imamo premalo, večina delavcev, ki se zaposlijo pri nas v TOZD Rudnik lignita Titovo Velenje, ni kvalificiranih. Z obiskovanjem teoretičnega dela tečaja (tri do štirikrat na teden) v popoldanskem času, zunaj izmene si pridobijo teoretično znanje, na delu — vsi so seveda redno zaposleni v jami — pa si pridobijo praktično znanje. Po treh letih, ko

Srečno — v rudarski poklic!

Dobro urejeno izobraževanje v Rudarsko-energetskem kombinatu v Titovem Velenju

opravijo teoretični izpit in prekus praktičnega znanja v jami, dobijo spričevalo kvalificiranega rudarja. Za to obliko izobraževanja je izredno veliko zanimanja, tako da moramo kandidate prav izbirati. Želja je več kot možnosti.

Podatek je prav gotovo zanimiv, saj se ne ujema s trditvijo, ki sem jo zapisala na začetku: da za rudarski poklic primanjkuje delavcev in da zanj ni dovolj zanimanja. In zakaj si žele zaposleni rudarji pridobiti še več znanja? Martin Štajner odgovarja: »Večina teh ljudi je prišla v rudnik iz drugih republik, le malo je Slovencev. Največ jih ima končano osemletko ali izpolnjeno osemletno šolsko obveznost, v jami delajo kot nekvalificirani rudar-

ji. Radi bi ostali rudarji, zato se seveda želijo za delo strokovno usposobiti; to pa je mogoče doseči le z izobraževanjem. Le tako bodo lahko napredovali pri delu in si pridobili večji osebni dohodek. Na drugi strani pa vodilni tehnični delavci Rudnika lignita Titovo Velenje tovrstno izobraževanje zelo podpirajo in ga bomo seveda nadaljevali.«

Pestre oblike izobraževanja

V Rudarsko-energetskem kombinatu Titovo Velenje poznajo tudi drugačne oblike izobraževanja ob delu. To je uveljavljeno predvsem v tehničnih smereh, saj v tej sestavljeni organizaciji združenega dela že dolgo velja spoznanje, da morajo

podpirati predvsem izobraževanje, kakršnega potrebuje proizvodnja. Tako je posebno v zadnjem času več delavcev, ki se želijo izobraževati ob delu na tehničnih področjih, predvsem v elektro, strojni in rudarski stroki, kot pa tistih, ki bi se radi izobraževali v neproizvodnih usmeritvah. Vedo, da šolnine in drugih ugodnosti ne bodo dobili, saj ima Rudarsko-energetski kombinat Titovo Velenje dovolj takih delavcev že med rednimi štipendisti. In ko smo že pri štipendistih, povprašamo Martina Štajnerja, koliko štipendij podeljujejo v Rudarsko-energetskem kombinatu Titovo Velenje vsako leto in seveda v katerih smereh. Takole pravi: »Letos ima Rudarsko-energetski kombinat Titovo Velenje kar 687 štipendistov, in to je zelo veliko. V denarju pomeni kar 300 starih milijonov dinarjev na mesec. V preteklem letu smo imeli približno po 500 štipendistov na leto, letos smo dodali temu številu še 130 novih učenecv rudarske usmeritve. Ti so do sprejema zakona o usmerjenem izobraževanju sklepali učne pogodbe z Rudarskim šolskim centrom, letos pa so postali naši štipendisti. Zanje odšteje delovna organizacija Rudnik lignita Titovo Velenje vsak mesec veliko denarja, saj jim, poleg štipendije plača še bivanje v domu, malico, prevoz na delo, marsikateremu pa tudi obleko in obutev. Tako nas vsak učenec »stane« približno 800 do 900 starih tisočakov mesečno. So pa to predvsem učenci iz drugih republik, ki prihajajo iz slabih socialnih razmer in, vsaj večinoma, ostanejo pri nas, ko se izučijo rudarskega poklica. Resda so stroški izobraževanja teh prihodnjih rudarjev ogromni in jasno je, da denar, zbran po načinu 1,5 % od bruto osebnega dohodka, ne bo zadoščal. Poiskati bomo morali drugo obliko zbiranja denarja v ta namen, vemo pa, da se nam take naložbe obrestujejo — saj drugače prihodnjih rudarjev ne bo.«

Mimogrede smo Martina Štajnerja povprašali, kako je v Rudarsko-energetskem kombinatu Titovo Velenje urejeno izobraževanje iz dela. »To je kategorija, ki se tudi pri nas čedalje bolj uveljavlja, vendar predvsem takrat, ko nas potrebe po določenih kadrih silijo v tako obliko izobraževanja, ki je zelo draga. Izobraževanje iz dela se pojavlja predvsem v tehničnih usmeritvah. V celotnem rudarsko-energetskem kombinatu sicer prevladujejo druge oblike izobraževanja, predvsem že omenjeno izobraževanje ob delu in seveda tudi funkcionalno izobraževanje. To poteka tako kot vse druge oblike — na podlagi potreb delovnih organizacij. Izobraževalna služba zbira potrebe in želje delovnih organizacij in v skladu s možnostmi organizira tako obliko izobraževanja. Posebno veliko je tečajev in seminarjev za že kvalificirane rudarje in rudarske tehnike, saj se način dela v rudniku, posebno z uvajanjem mehanizacije, zelo hitro in temeljito spreminja.«

Prav v spreminjanju, v izboljševanju delovnih razmer v rudniku vidijo delavci Rudarsko-energetskega kombinata Titovo Velenje, posebno pa rudnika lignita priložnost za izboljšanje kadrovske sestave rudarjev. To je priložnost, da se bo lahko spet več Slovencev zaposlilo v slovenskih rudnikih. Že nekaj let se namreč slovenski fantje ne odločajo za rudarski poklic, ki velja še zmeraj za izredno nevarnega in težkega. Delo pa je — z uvedbo mehanizacije — lažje, varnost veliko večja, pa tudi za služki rudarjev so boljši, kot so bili.

Martin Štajner je, tako kot drugi delavci v Rudarsko-energetskem kombinatu Titovega Velenja prepričan, da bo akcija »predstavitev rudarskega poklica«, ki so jo pripravili skupaj z Rudarskim šolskim centrom in skupnostjo za zaposlovanje v Ljubljani, že čez nekaj let rodila sadove: takrat bo v rudarskih šolah več Slovencev, kot jih je letos.

JASNA TEPINA

Prirodoslovni muzej Slovenije in šola

Pravilen odnos do narave-pomemben del vzgoje

Nova reformirana šola prinaša novosti v muzejsko delo. Tudi muzej mora najti svoje mesto v procesu usmerjenega izobraževanja. V tem razmišljanju se bomo omejili le na pouk naravoslovja. Med petimi naravoslovnimi dnevi, ki so v usmerjenem izobraževanju namenjeni poglobljanju naravoslovnega znanja, je predviden en dan za obisk različnih naravoslovnih organizacij, med njimi tudi Prirodoslovnega muzeja Slovenije, raziskovalnih institucij in delovnih organizacij.

Prav v teh dneh organizirajo na vseh srednjih šolah prve naravoslovne dni. Iščejo se načine, kako bi jih organizacijsko čim bolj speljali in vsebinsko obogatili. Marsikatero vprašanje še ni rešeno. Organizacije, ki naj bi jih učenci obiskali v teh dneh pa čutijo, da na to še niso dovolj pripravljene. Tudi muzeji ne. V tistih slovenskih muzejih, v katerih imajo pedagoško službo, opravlja le-to ponavadi en sam človek. Ni dvoma, da je to premalo, če želimo doseči, da bi se organiziran obisk srednješolske mladine bistveno povečal. Doselej so nas zelo redko obiskovali učenci strokovnih šol, zdaj, ko je v šole uvedeno usmerjeno izobraževanje, pa jih seveda pričakujemo.

Obisk muzeja ob naravoslovnih dneh ne more biti namenjen le spoznavanju te kulturne ustanove, čeprav je tudi to potrebno.

Šola in muzej morata že prej sodelovati tako, da najdeta za vsak ogled muzeja motiv in čim bogatejšo vsebino. Vnaprej nam mora biti jasno, kaj smo hoteli z obiskom doseči in kako ga bomo povezali z učno snovjo, ki jo v šoli obravnavamo, saj jo lahko bistveno dopolnimo.

Že ta praksa, kolikor je je bilo mogoče dobiti ob prvih naravoslovnih dnevih, je pokazala, da so uspešni lahko le, če skupine niso večje od enega razreda in če jih vodi naravoslovec. Potrebni bo še veliko skupnih prizadevanj šole in muzeja, preden bomo lahko zadovoljni in preden bo obisk pripomogel tudi pri nadaljnjem delu v šoli.

Dolžnost Prirodoslovnega muzeja, kulturne ustanove, ki zbira, proučuje in ohranja kasnejšim rodovom našo naravno in kulturno dediščino, je tudi, da jo predstavlja javnosti na stalnih in občasnih razstavah. Z njimi vzgaja k pravilnemu odnosu do narave in naravnih dobrin. Verjetno je prav to ena od tem, ki naj bi jih predstavili mladini.

Organizirani obiski osnovnošolcev so bili doslej v Prirodoslovnem muzeju pogostejši od obiskov srednješolcev. Delo z njimi ima že dolgo tradicijo. Pohvale je vredno, da vedno več osnovnih šol vključuje ob začetku šolskega leta v svoj delovni program obisk stalnih muzejskih zbirk pa tudi občasni razstav. Še zmeraj pa je čutiti, da so učenci

pogosto na te obiske premalo pripravljeni, zato tudi ni vedno mogoče pričakovati, da jih bodo v šoli uporabili pri nadaljnjem delu. Našteli bi lahko tudi veliko »častnih izjem«, ki že uspešno dopolnjujejo šolsko delo z obiski muzeja.

Po starem pravilu: »Kar se Janez ne nauči, to Janez zna«, je razumljivo, da moramo začeti vzgajati pravilen odnos do narave že pri najmlajših. Predšolski otroci prihajajo v zadnjem času v vzgojiteljski pogostejši v muzej in pokažejo največkrat prav never-

mladi ljudje iz vseh krajev Slovenije. Če se pripravljajo za pedagoški poklic, je nujno, da spoznajo že med študijem tudi prirodoslovni muzej. Le tako lahko pričakujemo, da bodo kasneje kot učitelji znali in hoteli organizirati za učence ogled muzeja in učne ure ob razstavah.

Zanimivo so še razne druge oblike dela z mladimi obiskovalci. Omenimo le eno, namreč naravoslovno likovni natečaj, v katerem so sodelovale ljubljanske osnovne šole. Razstava, ki je pokazala rezultate natečaja, je

zeju, ampak tudi na njihovi strokovnih aktivih. Zadnja leta prirejajo nekateri aktivni razredni učitelji svoja posvetovanja tudi v razstavnih prostorih muzeja in jih tako muzejski pedagog lahko na kraju samem seznanji z možnostmi pouka v muzeju in z drugimi oblikami sodelovanja. V ogrevanih razstavnih prostorih ali če bi imeli muzej posebno predavalnico bi bilo lahko takega sodelovanja še veliko več.

Muzej se skuša približati šolam tudi s potujočimi razsta-

vami, ki obiskujejo bolj oddaljene kraje.

Ob 160-letnici muzejstva na Slovenskem, ki sovpada s 160-letnico Prirodoslovnega muzeja Slovenije, smo pripravili razstavo Prizadevanja naravoslovcev na Slovenskem in njihov prispevek k narodni kulturi. Razstave ni mogoče povezati z določno učno temo, daje pa celosten pregled tega, kar so prispevali naravoslovci h kulturi našega naroda.

MARIJA GOSAR

Učna ura v Prirodoslovnem muzeju Slovenije letošnjega novembra (Foto: Marko Aljancič)

jetno zanimanje za muzejske predmete, seveda, če jih primerno motiviramo. Tak obisk ne sme biti za muzejskega pedagoga nekaj postranskega. Posvetiti se mu mora še bolj kot drugim, da bo našel pravo obliko dela.

Prav tako pomembni so tudi stiki Prirodoslovnega muzeja Slovenije s Pedagoško akademijo v Ljubljani in s fakultetami. V Ljubljano prihajajo na študij

zbudila veliko zanimanja, odobravanja in željo, da bi natečaj ponovili in razširili.

Obisk naravoslovnih krožkov osnovnih in srednjih šol v muzeju ni ravno redek pojav. Prihajajo z najrazličnejšimi željami in iščejo nasvetov za delo. Pri tem jim kustosi radi pomagajo in svetujejo.

Muzejski pedagog, ki je povezan z Zavodom SRS za šolstvo, ne prihaja z učitelji v stik le v mu-

Obvestilo

Zbirke Loškega muzeja v Škofji Loki bodo še do konca novembra 1981 odprte takole:

torek, sredo, četrtek, petek od 10 do 17. ure
sobota, nedelja, prazniki od 9. do 17. ure
ponedeljek ZAPRTO!

Od 1. 12. 1981 dalje pa bodo zbirke odprte ob petkih, sobotah, nedeljah in praznikih v naslednjih urah:

petek od 13. do 17. ure
sobota
nedelja od 9. do 12. ure in od 14. do 17. ure

ZVEZA ORGANIZACIJ ZA TEHNIČNO KULTURO GIBANJE ZNANOST MLADINI

razpisuje raziskovalne teme za XVI. republiško srečanje mladih raziskovalcev, ki bo ob koncu šolskega leta 1981-82. Vse mlade, ki se želijo ukvarjati z raziskovalnim delom, vabimo, da pripravijo nalogo iz kemije, fizike, astronomije, biologije, geografije, geologije, slovenskega jezika in književnosti, umetnostne zgodovine ali drugih področij in jih pošljejo mesec dni pred srečanjem na naslov: Republiški odbor gibanja »Znanost mladini«, 61001 Ljubljana, Lepi pot 6, p. p. 99.

Podrobni razpisi za posamezna področja so že na vseh šolah. Dodatne informacije in nasvete dobite pri odboru ali pa neposredno pri nosilcih posameznih področij.

Vzgoja za odgovornost

Skrbimo za znanje, vzgojo pa zanemarjamo

Letošnji Ziherlovi dnevi, ki jih je priredila Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani dne 22. in 23. oktobra 1981, so bili namenjeni vsestranski strokovno-politični razpravi o odgovornosti v naši družbi.

Vprašanje odgovornosti in neodvisnosti je v naši družbi postalo aktualno in pereče, je ugotovil v svojem prispevku **Jože Šter**. Presenetljivo je, da ob mnogih raziskavah, posvetih in razpravah skoraj nimamo raziskav in poglobljenih teoretičnih del o odgovornosti. Neodgovornost postaja zadnje čase zaskrbljujoč splošen problem, pravi profesor **Jože Goričar**. Po njegovi sodbi ne gre pri tem za krizo samoupravljanja, kot menijo nekateri, pač pa za krizo samoupravne odgovornosti na vseh ravneh družbenega sistema.

Tako odgovornost kot neodgovornost sta značilnosti človekovega ravnanja, njegove moralne in družbene zavesti in zrelosti. Vzgoja za samoupravno odgovornost je zato ena izmed temeljnih nalog vzgoje v naši družbi. Vtkana mora biti v celoten proces oblikovanja otrokove in mladostnikove osebnosti pa tudi v proces nenehne vzgoje delovnega človeka — samoupravljalca.

Ob Ziherlovih dnevih so nameniili vzgoji za odgovornost precejšnjo pozornost. Razprava o teh vprašanjih je potekala drugi dan posveta v posebni skupini, katere delo je usmerjal **Stane Kranjc**. Tako pomembno vprašanje bi moralo sicer pritegniti precej širši krog pedagoških, andragoških in drugih delavcev s področja vzgoje in izobraževanja, vendar, kot to pogosto ugotavljamo, ne znamo povezati in spodbuditi o pravem času vseh, ki bi hoteli kaj več prispevati k reševanju perečih vprašanj vzgoje in izobraževanja. Čeprav je torej razprava o vzgoji za odgovornost potekala v razmeroma ozkem krogu, je globlje osvetlila več vidikov in vprašanj. Iz prispevkov bomo odbrali nekaj odlomkov, misli in spoznanj, ki utegnejo spodbuditi razmišljanje širšega kroga prosvetnih delavcev.

Marksistična idejnost in samoupravljanje-odločilna vzgojna dejavnika

V prispevku o dejavnikih odgovornosti v vzgoji in izobraževanju je razčlenil **Zvonko Cajnko** predvsem pomen marksistične zasnovanosti in samoupravne organiziranosti vzgojno-izobraževalnega procesa.

»Marksistična idejnost se izraža v oblikovanju vzgojno-izobraževalnih programov, v njihovem izvajanju in v medsebojnih odnosih. Tako je torej marksistična zasnovanost vzgojno-izobraževalnega procesa dejavnik za razvijanje odgovornega člana naše družbe. Sočasno pa se v zvezi z njo postavlja vprašanje odgovornosti vzgoje in izobraževanja (in drugih družbenih dejavnikov) za takšno vzgojno-izobraževalno usmerjenost.

Z vidika učnovzgojne učinkovitosti je učiteljeva metodično-didaktična usposobljenost prav tako pomembna kot učiteljeva strokovnost in znanstvenost. Skladnost strokovnosti in znanstvene ustvarjalnosti z ustrezno (sodobno) metodičnostjo je pedagoški imperativ, ki prav tako prispeva k oblikovanju in razvijanju učencev v odgovorne ljudi. To spoznanje je še posebno pomembno za učitelje na srednji in visoki stopnji, kjer sta učiteljeva individualnost in samostojnost še bolj poudarjeni in izraženi.

Glede marksistične idejnosti učiteljev je treba pripomniti še to, da se ta idejnost mora izražati tudi v učiteljevem aktivnem odnosu do samoupravljanja v delovnem in širšem družbenem okolju.

Na razvijanje in izražanje odgovornosti učiteljev in učencev zelo spodbudno vpliva ustrezna samoupravna organiziranost šole. Učitelj dobiva v takšni organiziranosti veliko možnosti za uresničevanje odgovornosti kot upravljalce vzgojno-izobraževalne dejavnosti, učencu pa takšna organiziranost omogoča razvijanje samostojne osebnosti in družbene individualnosti, predvsem pa moralne odgovornosti v šolskem kolektivu. Sa-

moupravna organiziranost postavlja namreč učenca v tak psihološko-družbeni položaj, ko zavestno in samostojno sprejema nekatere odločitve. Seveda je pri tem pomembno, da mu samoupravna organiziranost omogoča in ga tudi obvezuje, da sprejete rešitve in dogovore tudi odgovorno rešuje, uresničuje.

Samoupravna skupnost učenec daje možnosti za to, da se učenčeva odgovornost neprisiljeno uresničuje. V tej skupnosti učenci neposredno spoznavajo svojo moralno obveznost, da se do svojih obveznosti, sovrstnikov, sotovaršev vedejo enakovredno, neegoistično, obvezujoče, odgovorno. Uresničevanje odgovornosti v okviru svoje skupnosti omogoča učencem, da se brez večjih težav in problemov navajajo delovati in živeti odgovorno.

Širša samoupravno organiziranost in samoupravno odgovornostjo se organsko povezuje tudi uresničevanje načela delovne vzgoje in interesnih dejavnosti učencev z njihovo organiziranostjo v družbenih in družbeno-političnih organizacijah. Delovna in proizvodna samoupravna praksa učencev je pomemben dejavnik učenčeve delovne, moralne in samoupravne odgovornosti.

Dejavnik samoupravne odgovornosti je tudi spoznavanje samoupravljanja samega, njegovih bistvenih sestavin, možnosti in vsebin, med katere sodi tudi vprašanje odgovornosti, zlasti kot družbenomoralne kategorije. Sistematično obravnavanje, spoznavanje in proučevanje vloge in položaja posameznika v raznih družbenih skupinah in okoljih in medsebojnih odnosov, pravic in dolžnosti posameznika v samoupravni družbi, samoupravni načini uveljavljanja in uresničevanja osebnosti, marksistično pojmovanje osebnosti, samoupravljanje kot sistem itd., pa so vprašanja, ki zahtevajo vsestransko pozornost in poglobljenost učenca in odgovorno pedagoško dejavnost in ravnanje učitelja na osnovni, srednji in višji stopnji. Učitelj je pedagoško odgovoren še najbolj neposredno pred učenci. Sedanja (še ne dovolj razvita) stopnja samoupravne organiziranosti in premalo razviti medčloveški odnosi omogočajo učitelju (pre)večkrat avtoritar (avtorski) položaj. Tak odnos med učiteljem in učencem pa povzroča, da postaja učenec pasiven in neodgovoren. Ta značilnost se v daljšem časovnem procesu izraža kot neodgovornost učencev ter se zrcali tudi v uradniški, mezni psihologiji (pri učencih) na eni in birokratsko avtoritarni (elitniški) miselnosti (pri učiteljih) na drugi strani.

Preveč poudarjamo izobrazbo, premalo pa vzgojo mladih

Najbolj temeljit prispevek o vzgoji za odgovornost je pripravil **Milan Divjak**. Čedalje bolj čutimo, kako mora vsakdo opravljati svoje delo vestno, odgovorno in učinkovito, saj čedalje bolj vdirajo v naše življenje polovičarstvo, nestrokovnost, neodgovorno delo in ravnanje. Vse to se približuje meji, ko načejja celo najpomembnejše pridobitve socialističnega samoupravnega razvoja. Spremeniti bo treba torej odnos do dela, stvari in družbenih vrednot in nameniti mnogo več skrbi moralnemu

razvoju človeka.

»Ob različnih reformah izobraževanja smo namenili veliko pozornosti intelektualnemu napredku učencev, bolj ali manj pa smo zanemarjali težjo, bolj zapleteno stran vzgojno-izobraževalnega procesa, tj. moralno vzgojo mladih. To lahko povzroči, da bomo imeli dobre računalniške strokovnjake, tehnike, zdravnike, ekonomiste, politologe, učitelje, ki pa znanja in izobrazbe ne bodo v celoti ali pa smotno uporabljali. Problem je v tem, da brez poklicne in širše družbene etike ni strokovno dobro pripravljene delavca, strokovnjaka, tudi ne znanstvenika ali pedagoga. In ker je človekova moralna zavest najpomembnejši del njegove idejnosti, njegovega svetovnega nazora, njegove življenjske usmerjenosti, gre v tem primeru ne le za strokovno nepopolnost, temveč tudi za družbeno sterilnost in neusposobljenost. Ne pomaga množica visoko »izobraženih« strokovnjakov, ki pa ne opravljajo dolžnosti, in nimajo čuta odgovornosti do sebe, do družbe, kulture ali do sočloveka, moža, žene, otroka, sosed, neznanca, tujca. Brez te razsežnosti brez idejne oblikovanosti, brez marksistične izobrazbe, brez kulturne, etične in delovne vzgoje ostajajo ti visoki strokovnjaki še vedno polizobraženci in družbeno nepismeni.

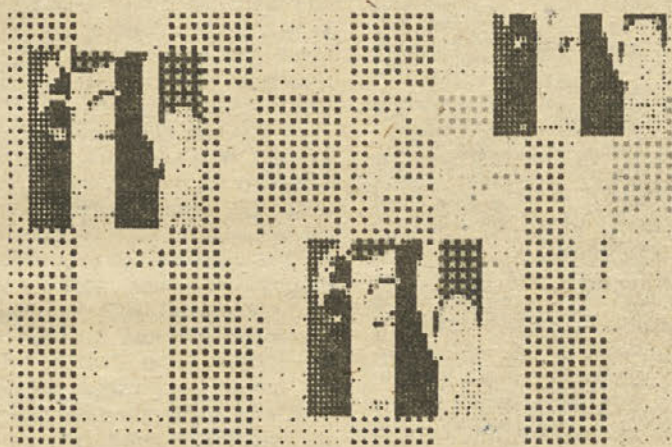
Izredno naglo povečanje števila šol vseh stopenj lahko povzroči da skrbimo le za to, da dobimo čim več šolanih ljudi, pozabljamo pa na kakovost prihodnjih strokovnjakov. Jasno je, da je taka smer razvoja za samoupravno, socialistično in humanistično družbo neustrezna in nevarna. Sedaj je čas, da ob uvajanju novih programov za osnovne šole in za usmerjeno izobraževanje mislimo tudi na te razsežnosti vzgojno-izobraževalnega dela, obenem pa razmišljamo tudi o tistih, ki bodo to delo opravljali. Še zlasti posebej moramo razmišljati o izjemni odgovornosti, vrednosti in pomenu pedagoškega dela.

V celotnem sistemu vzgoje in izobraževanja lahko opazimo pomanjkanje idejne, moralne, kulturne itd. vzgoje. Verjetno ne gre le za pomanjkanje odgovornosti, temveč predvsem za nezadostno pripravljenost pedagoških delavcev, za tako delo, ki terja široko marksistično, družbeno-politično in etično razgledanost pa tudi družbeno in moralno senzibilnost. Čeprav si zdaj mora bolj kot nekoč prizadevati kot družba, da bi mladim omogočili marksistično vzgojo in izobrazbo (družbeno-moralna vzgoja v osnovni šoli, temelji marksizma in samoupravljanja v srednjem izobraževanju in pouk družboslovja na vseh visokih šolah), pa vendarle pogrešamo veliko področij, ki bi jim morali nameniti več pozornosti. Ta področja le počasi prodirajo v učne načrte, v teorijo in prakso naše vzgojno-izobraževalnega dela. Res je, da imamo v novih načrtih osnovnih in srednjih šol več tematike o kulturni vzgoji, govorimo tudi o humanizaciji odnosov med spoloma, o ekološki vzgoji itd., vendar je tega premalo na višjih in visokih šolah. Prav posebno je zanemarljena vzgoja za razumevanje mednarodni, za spoštovanje človeških pravic, proti razizmu, vojni, čeprav smo se kot država zavezali, da bomo delovali v skladu s sprejetimi mednarodnimi priporočili, deklaracijami, ki izrecno poudarjajo vlogo in pomen vzgoje mladega rodu v duhu razumevanja in spoštovanja ter sodelovanja med narodi. Toda v naših šolskih normativnih aktih, v učnih načrtih, učbenikih, v pedagoški teoriji, zlasti v akademski pedagogiki pogrešamo najosnovnejša določila in teorijo take vzgoje. Vprašanje je, ali gre za odgovornost posameznih pedagoških delavcev ali celotne šolske politike.

V svetu še posebno opozarjajo na pomen, ki ga ima pouk o človeških pravicah na vseh stopnjah vzgoje in izobraževanja, saj bi s tem želeli mladim približati bistvena eksistencialna vprašanja sodobnega časa in človeka, obenem pa bi jih želeli zbuditi posluh za vprašanja družbe, politike in zlasti etike. S tem bi mladi rod pripravljali za skupno delo in mir, za razorožitev, za reševanje sporov, za nove gospodarske odnose, za globlje kulturno ter intelektualno delovanje.

Vzgoja je potrebna na vseh razvojnih stopnjah

Ko govorimo o oblikovanju družbene, moralne in kulturne podobe mladih, skoraj praviloma nastopa vprašanje navpične korelacije in kontinuitete. Vemo, da je taka vzgoja potrebna na vseh stopnjah razvoja in da ima vsako obdobje posebne možnosti, zahteve, potrebe, naloge in cilje. Veliko jih napočno meni, da na nižjih stopnjah predvsem vzgajamo, na višjih pa izobražujemo. Toda psihologi so ugotovili, da se otrok zlasti v predšolski dobi ogromno nauči, da si že takrat pridobi bi-

MANO Kazumi (ZDA)

stvena spoznanja o svetu in življenju, obenem pa se v teh obdobjih grade temelji značaja, osebnosti, sposobnosti. Na drugi strani pa je prav mladostna doba pomembna za oblikovanje globlje, avtonomne, osebne družbenosti in moralnosti, svetovnega nadzora, čeprav se ta proces pravzaprav nikoli ne konča, saj opazimo praznine tudi v poznejših obdobjih, prihaja pa tudi do sprememb.

Zahteva po kontinuiteti moralne in družbene, marksistične in idejne vzgoje in izobraževanja je bila pogosto postavljena, vendar lahko trdimo, da se ne uresničuje v celoti, da prihaja nastaja praznina, diskontinuiteta, zato pa so uspehi slabši.

Neodgovornost za moralno, idejno in kulturno rast mladih in slabosti našega vzgojnega dela pa se kaže zlasti tako, da učitelji različnih stopenj, profilov, smeri, premalo izrabljajo možnosti, ki jih imajo pri najrazličnejših strokah za idejno, moralno, kulturno, internacionalistično, ekološko itd. vzgojo. Mnogi učitelji upoštevajo le izobraževalno plat učnih predmetov, malo ali nič pa jih ne izrabljajo za oblikovanje osebnosti, etične in družbene zavesti.

S takim pozitivističnim poukom mlade prikrajsamo ne le za idejno kulturno in humanistično izobrazbo in vzgojo, temveč tudi za širša spoznanja, za širši pogled na svet, za širše splošno človeške vrednote. Obenem se tudi izognemo oblikovanju poklicne etike, ki je tako potrebna vsem strokovnjakom.

Srednje izobraževanje odpira nova vprašanja

Maja Kranjc in **Dragica Štojs** sta v svojem prispevku predvsem odpirali vprašanja, ki jih čutijo učitelji v srednjem izobraževanju in o katerih najbrž vsi premalo razmišljamo. Ustavili sta se najprej pri vprašanjih: Ali niso včasih neodgovornost tudi

tisti nepretehtani posegi v vzgojno-izobraževalno delo, od katerih pozneje kmalu odstopamo ali pa smo jih prisiljeni spremeniti; ali sedanji samoupravni sporazumi o vrednotenju učiteljevega dela spodbujajo k večji odgovornosti, saj vnašajo med drugim tudi miselnost »delaj le toliko, za kolikor si plačan«; ali sta sedanja zavest in ozračje v učiteljskih kolektivih vselej naklonjena naprednim pobudam, ali pa ostajajo marsikje brez kolektivne podpore že na samem začetku.

In ko razmišljamo o odgovornosti zdaj ko uvajamo usmerjeno izobraževanje, se odprta vprašanja vrstijo še naprej: kako doseči večjo odgovornost učiteljevega dela, večjo odgovornost uporabnikov izobraževanja pri načrtovanju kadrovskih potreb in financiranju programov; kako zagotoviti večjo odgovornost uporabnikov do izvajanja proizvodnega dela in delovne prakse; kako oblikovati tudi večjo odgovornost učencev do svojega vsestranskega razvoja. Učenci so namreč sprejeli načelo, da so subjekt vzgojno-izobraževalnega procesa, vendar predvsem kot upor proti vsakomur, tudi

dogodki
novosti

selekcija študentov ni uveljavljena in pedagoški proces poteka na nizki ravni povprečja in podpovprečja. Odgovorno študijsko delo študentov ni nagrajeno in ne omogoča hitrejšega napredovanja pri študiju, niti ne kasneje v poklicu. Sposobnejšim in prizadevnejšim ne omogočamo izjemne, hitreje navpične prehodnosti. Pobud za takšna početja ne najdemo pri pedagoških delavcih, katerih delo se meri po količini, ne pa po kakovosti.

V času izobraževanja se srečujemo z izrazitim deležem študentov, ki tavajo semtertja, se selijo s fakultete na fakulteto, prekinjajo študij zaradi neizpolnjenih študijskih obveznosti ali ker po absolutoriju ne opravljajo diplome. Neredko gre za fiktiven vpis, ki ga lahko označimo kot pojav neodgovornosti, ki povzroča dokajšnjo družbeno škodo. Fiktivni vpisi pomenijo opustitev strokovnih ambicij, iskanje zasilnih in neperspektivnih izhodov, opustitev hotenja po poklicnem napredovanju in zapadanje v životarjenje in brez-ciljno preživetje.

Vzroki so v širši družbeni odgovornosti

Za uvajanje v odgovorno ravnanje mladih v izobraževalnem obdobju je nevspodbudno njihovo opazovanje različnih procesov vertikalne mobilnosti v naši družbi. Družbena promocija je neredko povezana z deviantnimi dejavniki in premalo odvisna od dela, znanja, sposobnosti, prizadevnosti ipd. Izbor kandidatov za opravljanje pomembnih in odgovornih del in opravi je velikokrat odvisen od nekritične in neustvarjalne konformalnosti, pripadnosti k skupinam ali klikam, od poznanstev in zvez. Za dela in opravi, ki zahtevajo končano visokošolsko izobrazbo se sprejemajo kandidati, ki visokošolskega študija niso končali. Višješolske diplome (prva stopnja) poskušajo izenačevati z visokošolskimi diplomami (druga stopnja) in mnogi diplomanti višjih šol opravljajo dela, ki ne ustrezajo njihovi strokovni usposobljenosti. Študenti zvedo od zaposlenih, da se ti ukvarjajo z velikim obsegom operativnih, rutinskih opravil, da vsebuje njihovo delo le malo strokovnih opravil, za katera so usposobljeni in da jim ostaja le malo časa za nadaljnje strokovno usposabljanje. Takšne informacije študentje odvrčajo od odgovornega študijskega dela in jih spodbujajo, da podaljšujejo svoj študijski status. Čedalje bolj pa si študenti zastavljajo tudi pomembno vprašanje, ali se bodo sploh mogli zaposliti v svoji stroki in ali je njihov študij smiseln.

Nasprotje med normativnim in stvarnim, pojavi nezakonitosti, improvizacije, deviantnosti in navpični prehodnosti, pojavi nesamoupravnih hierarhičnih odnosov, ki so v nasprotju s samoupravno odgovornostjo, začnejo že v izobraževalnem procesu, hkrati pa se pojavljajo tudi v vsej družbi. Prepletenost teh pojavov kaže na zapletenost socializacijskih procesov in na mnogotere ovire, ki otežujejo uvajanje v samoupravno odgovorno ravnanje.

Odgovornost, neodgovornost in vzgoja k odgovornosti so vprašanja, h katerim se bomo brez dvoma še vračali — v pogovorih, na strokovnih sestankih in posvetih, na sestankih družbeno-političnih organizacij in še marsikje. Vprašanja so namreč tako tesno povezana z našo sedanjostjo in prihodnostjo, z bistvom in cilji vzgoje, s temeljno vsebino in usmerjenostjo vzgojno-izobraževalnega dela, da jih ne moremo in ne smemo prezreti.

JOŽE VALENTINČIČ

kultura

Črtomir ne najde »boga«

Ob uprizoritvi Smoletovega »Krst pri Savici«

Drama SNG v Ljubljani je začela svoj letošnji spored v znamenju avantgardno-poetičnega gledališča; njegove vrhunce smo doživljali v šestdesetih letih, nato pa je le-to prešlo v tako imenovano klasiko povojne slovenske umetnosti. Za začetek sezone so v središčnem slovenskem gledališču izbrali dramsko delo Dominika Smoleta Krst pri Savici (vnovič po trinajstih letih), ki izraža avtorjev idejni, poetični in filozofski pogled na slovenski narodno-zgodovinski splet problemov z vso kolektivno in subjektivno bivanjsko stisko, ki jo le-ta izžareva.

Smoleta je ob pisanju zanimala Črtomirova usoda potem, ko se je kot premaganec pri Ajdovskem gradu odrekel svojemu poganstvu, se predal novi veri, postal mašnik v Ogleju (tam mu »v prsih umrjejo nekdanji upi«) ter se vrnil med svoje rojake Slovence, kjer bo — po Prešernu — do smrti preganjal »zmot oblake«.

Zmot vseh vrst pa je — po Smoletu — brez števila, tako v samem Ogleju (kjer se je »v običajni red vselil tehničar« in kjer zdaj »vsak suka vajeti v svojo smer«) kot tam prek, na vzhodu, pri Gospe Sveti, med Slovenci (kjer je »delo teh ljudi polno praznega ugaša klavirno, v sramoti, mlačnost jih požira, sprevača se v izdajstvo...«). Črtomir se s tem »svetom brez boga« ne more in noče sprijazniti. Vse bolj zavzeto, naposled že kar tragično blazen išče absolutno čistost svojega »boga« in naposled v skrajni ihti pokonča svojo nekoč ljubljeno Bogomilo pa tudi samega sebe. Tragična nemoč realizacije je popolna.

Ta tragični motiv iskanja boga in pogreznosti v smrt je seveda tak, da ga ni mogoče sprejeti kot popolnoma samoumevno. Ves je zapreden v metafizično simboliko, ki zastira dramatično osrednje sporočilo. Pri vsem tem učinkuje drama na gledalca predvsem čustveno, prek identifikacije s silovito Črtomirovo bolečino, saj hoče z vsemi sredstvi in za vsako ceno, tudi za ceno življenja in smrti, izpeljati svoj duhovni smoter: dokončnost ideje, za katero se je opredelil, ko je sprejel krst.

Razlagalci tega motiva nam v gledališkem listu v nizu spremnih besedil tolmačijo svoje doživljanje Smoletove vizije. »Krst« proglašajo za »pregled tega kar smo Slovenci doslej bili in kar smo« oziroma za »temeljito čiščenje zavesti« (Taras Kermauner), za »radikalno preinterpretacijo izvirnega Prešernovega mitosa« (Boris A. Novak), za »obravnavo razmerja med cerkvo in bogom, med institucijo in revolucijo, med politiko in ideologijo« (Dimitrij Rupel), za »prapodobo narodnostnih sil, ki

delujejo v ključnih točkah naše zgodovine in naše sedanjosti« (Samo Simčič). Pri tem gre Kermauner v svoji interpretacijsko angažirani aktualizaciji najdlje, govoreč o današnji »zamočvirjenosti in dezorientaciji«, o spreminjanju »današnje slovenske narave v samopašnost, ki je karikatura pristnih osebovanj«, o »bogu takšne radikalne revolucionarnosti, ki v imenu neureničnih ciljev čisti z zemeljske oble vse empirično, polovičarsko, taktično, telesno«, o potrebi po »samooomejitvi navznoter.« »Laž uradne cerkvene ideologije pripravi Črtomira do ideološkega fanatizma; posvetna narava cerkvene institucije pripravi Črtomira do zasebne križarske vojne zoper vse in vsakogar« — dodaja Boris A. Novak... in Dimitrij Rupel pristavi: »Radikalizacija boga — povrnitev k praveму bogu«.

Skupno priporočilo razlagalcev je tedaj: skušajmo Smoletov tragični motiv o Črtomirovi usodi doživeti in dojeti kot pogled vase, v svoj aktualni nacionalni, družbeno-politični in s tem tudi bivanjski trenutek (hkrati s pogledom v celotno razsežnost zgodovine, ki nas konstituira v naši zdajšnjosti)...

Na tej točki ima gledalec seveda pravico do premisleka. Dô premisleka o lastnem doživljanju in dojetju. Zastavi si vprašanje, ali je Smoletova igra (ob izvedbi, ki ji je bila namenjena) v njem v resnici odzvanjala z vso poetično in filozofsko resonanco, ki so jo napovedali razlagalci. Vpraša se, ali ni Črtomirov tragični spopad z vsesplošno »zamočvirjenostjo« časa pretirano pojmoven, samozadostno metaforičen in zatorej enigmatičen, torej premalo otipljiv za naše izostrene potrebe po odprtem soočenju s stanjem, v kakršnem človeško in družbeno smo.

Zdi se, da je to in takšno pisanje (pa tudi to in takšno gledališče) eden poslednjih dolgov »obsednosti« slovenske literature, ki jo je določen tip pomenske kritike prisilil k temu, da je domala v vseh svojih manifestacijah pretirano ezoterična, metafizično usmerjena in mitološko obremenjena, vselej torej z nekim splošnim, vsiljeno globokim, vsaj narodno-bivanjskim, če ne celo vesoljnim pomenom. To samo po sebi kot ena od sporočilnih smeri ne bi prav nič motilo, motiti pa začneja, če zavoljo tega zavračamo vsa tista literarna popisovanja, ki teh in takih metafizičnih obeležij ne izkazujejo.

»Krst pri Savici« Dominika Smoleta sodi v 60-ta leta naše umetnosti. Današnjim potrebam po »čiščenju zavesti« ustreza le še polovičarsko. Današnje potrebe so bolj stvarne in analitične — pa zato ne manj globoke.

V. K.

Marko Krsmanović: Opazovalec, barvni sitotisk, 1979 — 14. grafični bienale letos

Preludij za film in množična občila

Skica z mednarodnih dni filmskega, vzgojnega seminarja Mladina in film v Ludwigshafnu

Enaindvajseti mednarodni seminar v Ludwigshafnu Mladina in film je vsakoletna prireditelja za pedagoge in filmske ustvarjalce, ki se ukvarjajo z mladinskimi filmi različnih vrst in ne nazadnje za animatorje, ki delajo z mladino in jih uvajajo v možnost ustvarjalnega izražanja. Takoj je treba pojasniti, da je naslov Mladina in film ostal bolj zaradi tradicije iz časa, ko se je delo seminaristov omejilo na filmsko vzgojo in praktično delo s filmom. Če lep čas pa prireditelji upoštevajo tudi množična občila kot nepogrešljiv sestavni del vsakodnevnega življenja. Navezanost mladine na film, televizijo, videorekorderje, kasete, gramofonske plošče, fotografije, (zabavno) časopisje, je dandanes večja kot je bila kdaj koli ne le v razvitem svetu, ampak tudi v deželah »tretjega sveta«. Morda je v tem delu sveta vse to še bolj aktualno, kajti množična občila, zlasti še film, televizija in avdiovizualna sredstva, so med mladino zelo priljubljena. Šola se je morala spoprijeti s problemi, ki izvirajo iz narave in usmerjenosti zanimanja mladine različnih starostnih stopenj, saj ne more stati ob strani temu, kar prinaša sodobni svet z množičnimi občili. Ne more ji biti vseeno, kako mladi rod sprejema film in druga občila, če hoče vzgojiti mladega človeka v samostojno osebnost, ki je sposobna zrelo in kritično ocenjevati svet in družbo. Tako spoznanje se usklaja s težnjami, ki jih v vzgoji in izobraževanju zagovarja tudi UNESCO. Spoznanja te vrste niso nova, toda do uresničitve je pogosto kar preveč dolga pot. Prav skupno delo, medsebojna izmenjava izkušenj, širina mednarodnega avditorija, doganiti teoretični pogledi in prav gotovo dialogi in polemike ustvarjajo možnosti za strpno, ustvarjalno in uporabno usmeritev, kakršna lahko najde pot do prakse. Povsem naravno pa je, da pridobljeno vsak uravna v skladu z domačimi razmerami in možnostmi.

Ne bo odveč, če omenimo, da je tovrstnih prireditev v Evropi

več, da je filmskovzgojno delo dandanes nekaj, kar nalaga obveznost šoli in pedagogom tudi tam, kjer do včeraj niso naredili nič. Vendar pa dosedanja praksa kaže, da oktobrski teden Mladina in film v Ludwigshafnu ohranja primat. V več pogledih: glede močne udeležbe poročevalcev raznih narodov, kjer Jugoslavija tako rekoč nenehno sodeluje, glede filmov, ki govorijo mladini in o mladini, glede izkustvene izmenjave mišljenj, glede izredno dobre organizacije in pripravljenega gradiva. Značilnosti tega mednarodnega srečanja so: strpnost, zavzetost, enakopravno nastopanje ne glede na to, od kod kdo prihaja, humanistična miselnost kot izhodišče, ki lahko povezuje ljudi raznih narodov, družbenih sistemov in miselnosti. Pri tem pa je opazna težnja organizatorjev, da seminar ne bi bil političen, ampak strokoven. Prav tako opazno pa je, da se v polemikah, pogovorih, pri izmenjavi mnenj, marsikje kaže levičarsko mišljenje, zagretost proti okosteneli tradiciji in zavestni boj proti manipulaciji. Morda se prav med mlajšimi predstavniki te dežele izražajo celo ostre polemične iskre družbenih razsežnosti. Med stalnimi udeleženci seminarja so predstavniki iz Poljske, Madžarske, Nizozemske, Francije, Švedske, Norveške, ČSSR, SZ, Italije, Jugoslavije, pa seveda iz ZRN in NDR. Na seminar pridejo tudi iz številnih evropskih dežel in od drugod. In ne nazadnje: Jugoslavija je vselej dobrodošla, naj gre za filme, za poročevalce ali seminariste. Če je deželna zanimanja, pa je mogoče reči, da ima s svojimi prispevki ugledno mesto, ki bi ga lahko še bolj uveljavila tako s filmi kot z referati.

Iz obsežnega gradiva, ki ga je letos ponudil delovni teden Mladina in film — kajpak s popravkom, da ne gre le za film — je treba oddeliti vsaj nekaj filmov in referatov. Eden od filmov, ki zbujajo posebno pozornost, je Rdeča nogavica Wolfgang Tumlirja (ZRN): na 16-

milimetrov posneti celovečerni film govori o enajstletni deklici, ki se je sprijateljila s prizadeto, ostarelo žensko. Ženska nima nikogar. Pobegne s klinike, ker ne prenese štirih sten in urbaniziranih, a v bistvu službenih, odtujenih odnosov. Deklica jo vzame k sebi domov, posreči se ji premagati odpor domačih in starka znova zaživi v človeški bližini in toplini. Ne le gerontološko vprašanje, pač pa predvsem nevsipljivo spoznanje o nujni strpnosti in pristnejših medčloveških odnosih.

Lani nastali sovjetski film Zadnji pobeg režiserja Leonida Menakerja (35 mm) razkriva žgočo, danes povsod aktualno temo: celovečerni film prikaže usodo fanta, ki živi po internatih, kajti starša sta ločena in se ne menita zanj. Vrnitev k staršem se mu zdi nemogoča, najsi mu njegov ostareli pokrovitelj v vsej dobri volji hoče pomagati, obuditi vest vsaj enemu od staršev, da ne bi zagrenjenega fanta pustili usodi in ga pozabili, ob skrbi za svoj ljubi mir in kariero. Humanistično opozorilo je nevsipljivo, humorni vložki brez skrajnosti, ves film pa aktualno odprti. Retrospektiva senčnih animacij Lotte Reiniger je sveže obudila spomin na umrlo animatorja in njene dosežke. Lotte Reiniger je bila umetnica pravih senčnih kratkometražnih in dolgometražnih filmov. Njene animacije, ki so bile že pozabljene, so odkrili že pred več kot desetimi leti na istem seminarju. Avtorici se pozna pozni vpliv ekspresionizma, čuti živo nagajenje do orientala in fantazije. Z lirizmom obvlada zgovorno stilizirane senčne lutke. Med mnogimi filmi, tudi kratkometražnimi, so zanimivi tudi izobraževalni televizijski filmi za mladino. Temeljna težnja le-teh je, da z neposredno slikovno informacijo tudi socialno barvito ponazorijo konkretno okolje, ljudi, način življenja zaostalih dežel, pri tem pa so v filmu zmeraj vključeni otroci. Ti so največkrat tudi nepriljubljeni, z otroško govornico tolmačili dogajanje, kako doživljajo vsakdanji utrip življenja.

Tovrstni televizijski filmi naj bi pripomogli, da bi mladina spoznala, kako živijo drugod, kakšne so socialne razlike, kje so korenine zaostalosti in razlik, vsebinsko pa se največ navezujejo na dežele zunaj Evrope. Izbor madžarskih risank z izredno svežino, izvirno likovno kulturo in z aktualnimi, nešablonskimi sporočili zasluži posebno obravnavo.

Tudi pri spremnih poročilih ne gre drugače, kot da jih omenimo le nekaj, kajti tega gradiva je zelo veliko. Vsak udeleženec seminarja je moral izbrati med sekcijami. Ob televizijskih filmih o tujih deželah so govorili o tem, kakšen je najustreznejši »model« za filme o ljudeh, deželah, drugačnih kulturah, kajti filmarji so imeli v mislih osnovnošolskega gledalca. Avstrijski poročevalec je na kratko, a s poudarkom spregovoril o manipulaciji in njenih različnih oblikah. Zelo aktualna je bila tema dvojice domačinov o nasilju na televiziji ob ugotovitvi, da je nasilje na zaslonu le del nasilja, ki smo mu priče v življenju, zdravstveni delavci pa so študijsko ugotovili, da nenehno gledanje filmov, prizorov nasilja in agresivnosti slabo vpliva na mlado osebo. Prof. Ivo Zalar iz Zagreba je razložil svoje izkušnje o otrocih pred filmsko kamero, Poljakinja je pripravila prikaz o mladini in filmu na Poljskem, sovjetski poročevalec je spregovoril o filmu za mladino kot izvoru spoznavanja, Belgijec o uvajanju v animirani film itd. Razpravljali so tudi o šolskem radiu in tisku, ki ga ustvarjajo otroci in mladina, in jim je mentor le v oporo. Skupni pogovori, tudi zdravo polemični, so prispevali k jasnejši podobi filmskovzgojnega dela, izkušnja tega ali onega bo lahko koristila tudi drugim, čeprav pridobljeno posameznik priredi in dopolni po svoje, po svojih možnostih in razmerah. Tak mednarodni seminar nas ne le seznanja s tem, kar je nastalo novega po svetu, ampak nas hkrati tudi pouči, kako daleč smo pri filmskovzgojnem delu, pri delu z avdiovizualnimi občili.

IGOR GEDRIH

Nagrade in priznanja ob mesecu knjige

V ljubljanskem klubu delegatov so se 12. novembra srečali nagradjeni ob mesecu knjige 1981. Zveza kulturnih organizacij Slovenije je v sodelovanju z Zavodom SRS za šolstvo letos že devet let razpisala ob mesecu knjige nagradni natečaj za spise o knjigah za osnovne in srednje šole. Letos so učenci osnovnih in srednjih šol pisali spise na temo: Martini Krpani živijo dalje in na prosto temo. Strokovna žirija, ki so jo sestavljali: Peter Božič, pisatelj in urednik Mentorja, glavni urednik Pionirskega lista Valter Samide, Branka Jurca, pisateljica, Marjana Kobe, predavateljica na Pedagoški akademiji v Ljubljani in pisatelj ter urednik Miha Mate, je ocenila 418 spisov iz sonovnih šol in 63 spisov iz srednjih šol ter sklenila, da podeli knjižna darila sedemnajstim učencem osnovnih in štirinajstim učencem srednjih šol.

Strokovna žirija je pri ocenjevanju spisov upoštevala izvirnost, s katero so učenci obravnavali temo, znanje in poznavanje jezika, izvirnost sloga in druga merila, ki jih vsako leto dopolnjuje. Akcija postaja iz leta v leto obsežnejša, saj je letos prispele precej več spisov kot lani. Zato je strokovna žirija izrekla priznanje tudi mentorjem za njihovo prizadevanje in za vedno večjo popularizacijo te akcije.

Največ spisov je bilo na temo o Martinu Krpanu, vsebinsko pa so obravnavali boj Jugoslavije v času NOB in po njej, boj nevrščenih, boj malega človeka, antimilitarizem, ekologijo, Martina

Krpana v šoli, vprašanja prizadetih mladih pa tudi ostarelih ljudi itd.

Nagrajene spise so objavili v biltenu, ki so ga prejeli vsi nagradjenci. Po kulturnem programu in podelitvi knjižnih nagrad učencem osnovnih in srednjih šol je predsednik odbora za knjigo Jaro Dolar podelil Trubarjeve plakete in diplome, najvišje priznanje za uspešno prizadevanje pri razvijanju bralne kulture med mladino. Letos sta prejela plakete Petra Dobrila in Vlado Novak. Petra Dobrila je slavistka in pedagoška svetovalka, ki si že več let uspešno prizadeva za širjenje bralne značke med mladino, Vlado Novak pa je kot ravnatelj osrednje knjižnice v Celju sodeloval pri ustanavljanju ljudskih knjižnic in tako pripomogel, da se je knjižni sklad na tem področju popestril in obogatil.

Trubarjeve diplome pa so dobili Tončka Kolerič, Talči Božič in Boris Makovec. Tončka Kolerič ima posebne zasluge za širjenje bralne kulture med zamejskimi Slovenci, Talči Božič se je zavzemala za ustanovitev potujočih knjižnic in je bila med pobudniki tekmovanja za Bevkovo bralno značko. Boris Makovec pa se je izredno uveljavil kot pospeševalec knjižničarskega dela.

Predsednik odbora za knjigo pri Zvezi kulturnih organizacij Slovenije je v svojem govoru med drugim poudaril tudi pomen knjige za rast in obstoj slovenskega naroda.

FRANCI KOPRIVEC

INSTITUTIONE GRAMMATICA. LIBER TERTIUS. De Syllabarium Dimensione, &c.

Editio nova, a mentis antiquis expurgata.

Naslovna stran ljubljanske izdaje tretje knjige latinske gramatike Španca Emmanuela Alvareza, rabljene v 17. st. na jezuitski gimnaziji v Ljubljani

Razstava učbenikov za pouk klasičnih jezikov pri Slovencih

Slovenski šolski muzej v Ljubljani je v teh dneh pripravil razstavo učbenikov za pouk klasičnih jezikov pri Slovencih. Razstava želi ponazoriti razvojno pot pouka teh predmetov pa tudi humoristične izobrazbe pri nas vse do današnjih dni.

V prvem delu je prikazan razvoj srednjeveških, protestantskih, jezuitskih in predmarčnih latinskih in deloma grških učbenikov. Torej za čas, ko je veljalo splošno prepričanje, da je vse, kar mora človek vedeti, že zapisano. Zato znanja niso proučevali narave, družbe in človeka, ampak so si pridobivali znanje le iz knjig. Če so hoteli spoznavati stvari pa so se morali najprej naučiti jezikov (latinskega in grškega). V šolah teh časov se je to kazalo tako, da je prišla na prvo mesto beseda (jezik), z njo je morala učence oborožiti latinska šola (gimnazija), nato šele stvar (teologija, jus, medicina) — to je bila naloga univerze. Miselnost aristokracije duha, ki jo je v teh

šolah ustvarjala latinščina kot absolutna avtoriteta učenosti, se je zrcalila tudi v učbenikih.

Drugi del razstave predstavlja učbenike za pouk klasičnih jezikov po letu 1848. Gimnazija, doslej povsem latinska šola, je z reformo sredi 19. stoletja bistveno spremenila svoj značaj. Postala je splošno izobraževalna šola; oba klasična jezika pa sta odslej uvajala dijake v antično kulturo, jih z vzgojno močjo antičnih zgledov — skupaj z drugimi predmeti oblikovala v vsestranske, skladno s svojo naravo razvite osebnosti. Ustrezno novemu učnemu cilju so bili prilagojeni tudi novi učbeniki, sprva nemški, od srede sedemdesetih let preteklega stoletja pa tudi slovenski in od konca 1. svetovne vojne povsem slovenski.

Razstava kaže, koliko je pouk klasičnih jezikov v šolah prispeval k obliki in vsebini zahodne (evropske) civilizacije na slovenskih tleh.

JOŽE CIPERLE

Mozaik zgodovinskih pričevanj

Knjižne novosti Založbe Borec

V počastitev 40-letnice Osvobodilne fronte je izdala založba Borec knjigo Toneta Fajfarja **ODLOČITEV**, ki je zanimiva zlasti kot avtentično zgodovinsko pričevanje: pisec je sodeloval na ustanovnem sestanku Osvobodilne fronte kot zastopnik krščanskih socialistov, od začetka je bil član izvršnega odbora Osvobodilne fronte, nato pa član AVNOJ in njegovega predsedstva. Ves čas je bil priča zgodovinskim dogajanjem v vodstvu Osvobodilne fronte, spremljal jih je in v njih sodeloval. Prav zato jih lahko opisuje tako doživeto, hkrati pa odpira več teoretično-zgodovinskih vprašanj.

V prvem delu knjige obravnava čas od 6. aprila 1941 do aprila 1943. Tedaj je začel pisati svoj partizanski dnevnik, pisal ga je do konca vojne, ki je ponatiskan v drugem delu knjige. Na temelju svojih opazovanj in spoznanj opisuje politične dogodke, potek in razvoj narodnoosvobodilnega gibanja, nastanek Osvobodilne fronte kot organizacije slovenskega ljudstva v boju proti okupatorju in politične odnose med skupinami in posamezniki, ki so to fronto sestavljali. S pričevanji in z dragocenimi dokumentarnimi gradivom — zdajšnja, druga izdaja Odločitve je dopolnjena z dokumentacijo o dolomitski izjavi — nam predstavlja veliko zelo pomembnih dogodkov, od razpada države, začetka organiziranja boja, nastanka prvega osvobojenega ozemlja in, hkrati pa podaja svoje poglede na politične in vojaške dogodke tistega časa. Z vsem tem spodbuja k novim poglobljenim raziskovanjem tega obdobja.

Knjiga je napisana v dnevnishkem slogu, preprosto, prepričljivo, s posluškom za človekovo usodo. Se posebno zanimivo branje bo mladim rodovom, saj

počazarja dogodke iz velikih dni, dragocene spomine, s katerimi bi morali v resnici živeti vsi in najti dovolj časa, da bi o njih razmišljali. Tako kot dnevnik v izvirniku lepšajo tudi to knjigo izvirne ilustracije samega pisca in Božidarja Jakca.

Knjigo Mileta Pavlina **V OGNJU IN SNEGU** uvrščamo med tista dela partizanskega zgodovinarja, ki ne samo odpirajo in pojasnjujejo celotna poglavja iz zgodovine narodnoosvobodilnega boja, temveč se odlikujejo tudi po objektivni presoji dogodkov. Njihovo vrednost povečuje to, da s takim načinom obravnave vplivajo na vrednotenje bojev — zmag in porazov partizanske vojske pa tudi na odnos do izročil našega boja in naše revolucije.

V ozkem časovnem in prostorskem izseku, prizorišče tragedije je Goreljek na Pokljuki, opisuje pisatelj boj na življenje in smrt, boj tretjega bataljona Prešernove brigade, ki so ga Nemci zaradi izdaje presenetili v Lovčevem hotelu.

Ko govori pisatelj o nastajanju svojega dela, omenja tragedijo Pohorskega bataljona (opisano v knjigi Franceta Filipiča Pohorski bataljon), ki je tako kot dogajanje na Goreljku močno odmevala med ljudmi. Primera sta si podobna, ne samo po vzrokih, zaradi katerih so zašli borci v nemogoč položaj, temveč predvsem po legendarnem boju, izrednem junaštvu obkoljenih partizanov, ki so se z nadčloveškimi močmi skušali prebiti skozi obroč smrti. Le redkim se je to posrečilo, vsi drugi so padli. Med ljudstvom so postali legenda — moralni zmagovalci zaradi junaštva in neuklonljivosti, ki zbujajo v ljudeh spoštovanje in ponos.

Marsikatkeri slavni boji in junaštva iz narodnoosvobodilnega boja prenašajo tonejo v pozabo, zato je toliko bolj dragoceno izročilo, ki nam ga ohranja Mile Pavlin s svojo knjigo, izročilo, podprto z dokumentarnim gradivom in s številnimi pričevanji tistih, ki so preživeli in bili priče tem dogodkom. S pisateljsko močjo osvetljuje usode posameznikov, pa tudi ozadje tega tragičnega dogodka. Delo je izšlo prvič leta 1963; potem ko je avtor gradivo pregledal, razširil in ga dopolnil z novimi spoznanji in mu dodal obsežen uvod, pa so ga ponovno natisnili.

Dvanajst zgodb je strnil Jože Vidic, ta vztrajni raziskovalec narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem, v knjigo z naslovom **SEMENJ V BISTRICI**. Naslov je povzet po prvi izmed dvanajstih pripovedi, v katerih se prepletajo dokumentarna navajanja s spomini, pričevanji ljudi, ki so doživeli in preživeli okupatorjevo nasilje in bili priče zločinov na naših tleh. To je podoba poletja v letu 1942, tedaj, ko »julij ni bil vroč samo od sonca, temveč tudi od plamenov več kot sto gorečih slovenskih vasi in kriv... ko so »oboji, Nemci in Italijani, morili in požigali največkrat brez

Božidar Jakac: Tito (risba po fotografiji) — iz knjige Odločitev

dokazov o krivdi, o sodelovanju z »banditi« . Zgodbe slikajo dogodke, kraje in ljudi, tragedije številnih slovenskih družin, ki se niso uklopile. Jože Vidic je z izredno natančnostjo in raziskovalno vneto zbiral podatke, proučeval vire, spraševal ljudi in iz vsega tega dokumentarnega gradiva in pričevanj ustvaril jedrnat, zgoščen pripoved, napisano stvarno in brez patetičnosti. Knjiga s temi zanimivimi zapisi je izpolnjena s številnimi fotografijami in dokumenti in bo dragocen pripomoček vsem, ki se ukvarjajo z zgodovino našega narodnoosvobodilnega boja.

Boris Grabnar, novinar, dramatik, esejist in prevajalec, znan po svojih knjigah, ki obravnava televizijo, teorijo znanstvenih komunikacij in znanstveno fantastiko, je več let namenil študiju svojevrstne problematike sodobnih občil, njihove narave, pomena in družbenih posledic. Tako je nastala knjiga **NOČ TEMNA, KI TARE DUHA**, v kateri razčlenjuje avtor razvoj množičnih občil od začetka do danes, napoveduje pa tudi njihovo vlogo v prihodnosti. V svojem razmišljanju primerja filozofske poglede Marshalla McLuhana in Marxa, se zaustavlja pri domačih in svetovnih filozofskih problemih in raziskuje tudi takšna aktualna vprašanja, kot so npr. vprašanje lastnine, naroda, razreda, jezika, umetnosti, vojne, miru in. Ob koncu postavlja vprašanje, kakšen je odnos človekove zavestne dejavnosti do sveta, do razvoja človeške družbe na zemlji »ki je medtem postala podobna vesoljski ladji: tu dominira zdaj enoten si-

nove
knjige

stem komunikacijske tehnologije, ki povezuje človeštvo v en sam organizem. Odpira se vprašanje globalnega samoupravljanja človeštva na tej »vesoljski ladji«. Pri tem avtor zavrača Mc Luhanove idealistične sklepe in odpre vprašanje marksističnega pogleda na obravnavano tematiko. Razprava, ki ima v naslovih poglavij Prešernove verze, je napisana zanimivo in tako, da sili k razmišljanju, hkrati pa pripomore k spoznavanju oblik življenja v prihodnosti.

Joseph E. Persico je napisal knjigo **PRODİRANJE V RAJH**, dokumentarno pripoved o nastanku in razvoju ameriške obveščevalne službe. To je zgodba, ki je bila skoraj trideset let zavita v molk in se je začela razkrivati šele leta 1976, ko mu je CIA kot prvemu zasebnemu državljanu dovolila vpogled v svoje dotlej skrbno varovane arhivske dokumente. Pisec je raziskoval zadevo na dveh ravneh: po listinah in v pogovorih z ljudmi, ki so načrtovali misije ali pa so sami sodelovali kot ameriški tajni agenti v rajhu. Pravi, da so bili najtrši oreh pogovori z nekdanjimi ameriški agenti — Evropejci, ki se še zdaj, toliko let po vojni, bojijo posledic, če bi se razvedelo, da so delovali kot agenti tuje države. Nastajanje in razvoj obveščevalne službe, opisi zahtevne vloge tajnega agenta, pogojev, ki jih je moral ta izpolnjevati, zgodbe in usode ljudi, ki so delovali v časih, ko je vsaka najmanjša napaka ali neupreznost pomenila smrt — vse to razberemo iz te stvarne, zanimive pripovedi, ki jo je v slovenščino prevedel Marko Selan. M. K.

Tone Svetina

Volčiči

(ODLOMEK)

Roman Toneta Svetine **VOLČIČI**, ki ga je morala založba Borec ponatisniti, saj je bil takoj razprodan, velja za eno najbolj branih knjig pri nas. Obsežno prozno delo je posvečeno otrokom, žrtvam krvave kozarske epopeje, ljudem s Kozare, kjer je vsaka hiša doživela svojo tragedijo. Govori o boju otrok in starcev v krajih, kjer je bila partizanska vojska izredno povezana z ljudstvom. Posebno pretresljivo so opisana doživljanja otrok, ki so morali v tistih grozljivih časih veliko prezgodaj odrasti.

TJA IN NAZAJ

Vlak je piskal, vihral so pare in iskre so se igrivo izgubljale v njih. Jekleno so pela kolese v neumljenem ritmu, enakomerno in brezčutno so jih vozila dalje.

Duško in Vuka sta izgubila občutek za čas in v njima vred vsi v živinske vagonne nagneteni otroci, ki so kot mrtvi ležali po umazani slami ali sedeli drug ob drugem in tiho ječali.

Otroci so še vedno podoživljali strahote, ko so jih nasilno trgali materam iz rok; kot sveže rane ali opekline na koži so bile slike gorečih vasi, begajoče živine, pobitih domačih, vonja po smodu in krvi in v vseh drugih grozot, ki so jih preživeli med ofenzivo.

Z velikimi, preplašenimi očmi so strmeli v temo, se držali za roke in naslanjali drug k drugemu. Nekateri pa so molili kot takrat, kadar so starši preganjali hudo uro s temnega neba.

Vuka je sedela naslonjena na steno vagona. Bratec Duško je ležal za krajem; držala mu je glavo v naročju in mu brisala solze. Na drugi strani je vzdihoval Lazo. Ni jim bilo mar, kam jih peljejo, pač pa so se bali za domače, svoje najdražje.

Vuka in Duško sta še in še mislila na mater. Tako čudno odsotna in spremenjena je bila, da ni bilo nikoli taka. Le kaj so storili z njo v nekaj dneh? »Jih bodo res pobili?«

»Koga naj bi pobili, Duško?«

»Zenske, naše mame,« je zastokal deček.

Vuka ga je skušala potolažiti: »Ne bodo jih, Duško!«

»Ustaš je rekel, da bodo vse pobili!«

»Kar tako je grozil! Da bi ubogali! Ničesar niso zagrešile ženske, nimajo jih za kaj ubiti!«

»Zakaj pa je krošnjar ubil očeta? Pa Ilijo so ubili pa našega psa pa kokoši, jarce in požgali so...«

»Zaspal je v njenem naročju. Tudi Lazo je spal in nazadnje je tudi ona zaspala.«

Vlak pa je hropel skozi noč. Iskre so se zdaj usipale v visoko travo in ugašale, kot bi umirale kresnice v onemoglem plesu.

Vuka se je zbudila in gledala ta ples skozi špranje. Noč je bledele, na obzorju so se kazala obrobja hribov.

Duško je sanjal. Tresel se je po vsem telesu, mahal z rokami in vpil:

»Mamo pustite! Mamo pustite! Beživa, Vuka!«

Sanjal je, da so pobegnili iz begunske kolone vsi trije. Tekli so prek ogromnega travnika proti gozdu. Trava je bila visoka, do brade. Valovila je kot morje v vetru. Za njimi so tekli preganjalcji v strelski vrsti, naglo, zahrbito, kot volkovi. Bližali so se

jim... zmanjkovalo mu je sape, pljuča mu je hotelo raznesti. Padali so, se pobirali in tekli naprej. V nos jim je udarjal smrdljiv duh po prepotenih uniformah. Mislil je, da bo izbruhal zelodec.

Vuka ga je prebudila. Vanjo so se zastrmele velike, prestrašene oči brata, ki se je je oklenil z obema rokama.

»Me ne bodo?« je vprašal.

»Seveda te ne bodo. Sanjal si, Duško!«

Ded mu je vedno govoril: »Duško, nikoli se ne pusti ujeti. Bolje tečeš ko drugi.«

Res je kot otrok rad vihral bos čez travnike in senože, dokler se ni tako utrudil, da je padel in obležal brez sape.

Vozili so se dolgo brez hrane, brez vode, ne da bi se ustavili. Nehali so jokati, kot pobiti so brez moči ležali drug čez drugega. Od žeje so jim pokale ustnice, od gladu so jih v drobovju prijemale krči in srce se jim je stiskalo od strahu.

Potem se je vlak na neki postaji ustavil. Tišina je bila strašna. Otroci so začeli jokati in siliti k vratom, od koder je prihajalo nekaj zraka. Končno so se vrata vagonov začela s treskom odpirati. Duško je planila v oči slepeča svetloba. Zakril si jih je z rokami. Skozi reže med prsti je videl vojake in moče z železničarskimi kapami. Kmalu nato so prinesli k vratom košaro s hrano. V nosnice mu je šinil kruh po koruznem kruhu in sveže kuhanih jajcih.

Nihče jim ni razdelil hrane in ne poveljal, koga naj si razdele. Porinili so jim jo, kot bi jo dali prašičem. Prestrašeni otroci so nagnosko planili h košari in začeli grabiti kot živali. Bližji, večji in močnejši so bili prvi, manjši pa so odrinili, da so jokaje padali po tleh. Duško je dojel, da hrane za zadnje ne bo. Kot maček se je pognal med otroke in se boril, dokler ga ni ustavil rob košare. Tri jajca si je vrgel za srajco, v vsaki roki pa je držal kos koruznega kruha. Prav tako naglo in odločno se je vrnil k sestri.

»Si pa zakaj, Duško!« ga je pohvalila Vuka, ko ji je potisnil v

roke kos kruha. Jedla sta in gledala boj za hrano pri košu.

Majhni otroci, ki niso dobili hrane, so jokali. Nihče jih ni imel za mar. Celu Lazo je prišel praznih rok nazaj. Tisti, ki so si kaj priborili, so tolažili druge, da bodo vojaki še prinesli, za vse.

Pobrali so košare po vagonih in prinesli za vsak vagon kanglo vode. Tudi za vodo je bil spopad, v katerem so tisti, ki niso mogli do nje, v drobu že začutili smrt. No, vode so jim še prinesli, ko je je zmanjkalo, hrane pa ne več.

Pri Vuki je sedela majhna, komaj tri leta stara deklica, vsa v solzah je ostala praznih rok in prosila za kruh. Tako sta ga z Duškom podelila za njo, in tudi Laza je bilo treba nahraniti. Duško ji je prinesel vode. Deklica je bila tako omagana, da niti do vode ni mogla. Ostalo pa je veliko še manjših, ki niso dobili nič, čeprav so stezali drobne in neobgljene ročice in prosili. Vsak si je mislil, da jim bodo dali drugi, da imajo tu kakšne svojce, pa jim bodo prinesli...

Tako so najmanjši in najšibkejši in bolni ostali praznih rok, obsojeni, da bodo prvi umrli od žeje in gladu.

Naprej so se vozili za spoznanje laže. Vdali so se v usodo in upali, da bo tam, kamor jih peljejo, bolje. Tudi medla svetloba je pripomogla k upanju. Zdaj so se vsaj videli in iskali z očmi, kdo koga pozna.

Izboljšano razpoloženje se je kmalu pokvarilo. Majhni otroci niso prenesli vožnje. Začelo se je umiranje.

»Neda je mrtva!« je kriknul deček v kotu.

»Jerka je mrtva... Aljan je mrtve,« so se oglašali bratje in sestre, ki so čuvali malčke.

Smrt jih je prestrašila. Nekateri so začeli jokati, drugi vpiti, eni so se kot ptički s polomljenimi peruti stisnili k stenam in obmolknili.

»Vuka, zakaj pa so mali umrli?« je vprašal Duško.

»Ne vem,« je odgovorila.

»So mar umrli zato, ker smo jim mi vse pojedli?«

»Morda tudi zato... Pa vode niso dobili, in tudi od strahu se umira...«

Duška je zazebl globoko v srce. Najraje bi bil izbruhal vse, kar je pojedel.

»Križi smo, da so umrli.«

»Nismo! Vojaki so rekli, da bodo še prinesli! Naj bi kdo od njih delil, mi še ne znamo... smo še otroci.«

»Da, že otroci smo grdobe! Vsak misli le nase...«

Ob tej misli ga je obšel sram, da bi se bil najraje pogreznil v tla. Navdajala ga je tako globoka žalost, da tudi sestri ni maral več pogledati v oči. In v trenutku mu je bilo žal, da ni mrtve z očetom vred. Najbolje bi bilo, če bi ga bil krošnjar posekal...

Po dolgi vožnji so se ustavili v velikem mestu, kakršnega Duško še ni videl in tudi sestrica ne.

Spet so se odprla vrata. Okoli vlaka so stali oboroženi vojaki, precej civilov pa ženske s trakom rdečega križa na rokavu. Ljudje so jih gledali zvedavo, vendar ne sovražno kakor tam, kjer so otroci metali kamenje nanje in jih pljuvali.

Sonce se je pomikalo k streham, zrak je bil topel, od postajnega poslopja sem je dišala hrana. Tam, kjer so napajali lokomotive, pa je brizgala hladna voda.

»Od kod ste, otroci?« jih je vprašal železničar z zadržanim glasom.

»Mi smo s Kozare,« je rekla Vuka.

Duško je v sebi začutil ponos. Rad bi zavpil, pa si ni upal. Zavpil bi, da so z uporniške Kozare...

No, to so vedeli že sami. Brali so otrokom iz oči. Kar se je dogajalo, se ni dalo skriti.

V sprevodu po dva in dva, kot v šoli, so jih odvedli — vsak vagon posebej — v veliko dvorano. Po sredi so stale mize, polne narezane, vabljivo dišečega belega kruha. Zraven so bili vrči z vodo. Ob mizah so stale prijazne, lepe ženske z rdečimi križi na rokavih. So to res pripravili zanje?

Potem ne bo tako, kot so jih stršili in jim obetali vojaki.

»Otroci, to je za vas. Najete se in napijte po mili volji!« je naznaila ženska srednjih let, ki je vodila dekleta s križi. Peljali so jih k mizam in vsak si je lahko vzel kruha, kolikor ga je hotel, in tudi napili so se lahko.

Duško so se cedile sline, še preden je bil pri mizi. Bel kruh je bil doma tako redek... tu je omamno dišal in mehek je bil kot duša... in zdaj ga bo jedel šele tretjič v življenju.

Pritisnil se je k robu mize, stekalo roko po kruhu in jedel še in še. Tako se je najedel, da je imel trebuh napet kot boben. Spomnil se je, kaj ga je učil ded: »Kar lahko storiš danes, Duško, ne odlašaj na jutri!« In res ni odlašal. Nekaj kruha si je natlačil v žepu, da bi ga nesel manjšim sotrpikom, če bodo lačni.

Ko so prišli nazaj v vagone, ni bilo več otrok, ki so pomrli. Železničarji so jih pobrali, jih zavili v ponjave in jih naložili na voziček. Pobirali so jih od vagona do vagona in izginili z njimi nekam pod progo.

Odpeljali so se naprej. Komaj je vlak potegnil, že je Duško začutil hude krče v želodcu. Tudi drugi dečki, tisti, ki so bili prvi pri kosarah, so se zvijali in javkali od bolečin.

Sestri Vuki ni bilo nič in tudi Lazu ne. Vuka je vzela Duškovo glavo v naročje in ga tolažila:

»Potrpi, kmalu bo bolje... vse mine! Preveč si se najedel, zdaj pa imaš...«

»Bomo mar pomrli! Tudi me smo jedle, pa vidiš, da ni nobeni nič hudega!«

»Samo da nas niso zastrupili,« je javkal, dokler se krči niso unesli in mu je počasi odleglo.

Niso se vozili dolgo, ko se je vlak ustavil. Zavore so zacvilile, zunaj je bilo slišati surova vojaška povelja... in obeti o šoli so se začeli razblinjati. Vrata so se treskoma odpirala. Brkat ustaše je surovo zavpil:

»Izstopite in spravite se mi v virsto po dva in dva, seme partizansko!«

doma
drugod

Kdor dela, ne misli slabo

Kaj so povedali v zgledni Osnovni šoli Vladimir Nazor v Prištini

Ko smo obiskali Kosovo, smo se ustavili tudi v osnovni šoli Vladimir Nazor v Prištini, znani po dobrih uspehih, ki jih je dosegla pri vzgoji in izobraževanju mladih rodov. Šola je začela delovati leta 1964/65, od tedaj pa do danes se je izsolalo v njej sedemnajst rodov. To, po čemer se razlikuje od drugih, pa so prav gotovo marljivi delavci, učitelji, ki dosegajo dobre uspehe pri pouku in ki zelo veliko naredijo za dejavnosti prostega časa. Zdi se, da sta njihovo delo in zavzetost ublažila težke razmere, v katerih delajo. Vseh osemindeset učiteljev je strokovno usposobljenih, nekateri izmed njih so pisci učbenikov, drugi — vsi z bogatimi izkušnjami, pa sodelujejo pri nastajanju učbenikov kot recenzenti. Nekaj izmed njih jih je zelo dejavnih v družbenem in političnem delu, sodelujejo v vseh družbeno-političnih organizacijah. Med učitelji so tudi novatorji, znani po vsej pokrajini. Vsi skupaj pa zelo skrbijo za dejavnosti prostega časa v šoli.

Med vsemi dejavnostmi, po katerih se razlikujejo prosvetni delavci te šole od drugih, spominimo najprej na dejavnosti prostega časa učencev. Povejmo še to, da poteka pouk v tej šoli v albanščini in srbohrvaščini, v obeh jezikih pa potekajo tudi vse dejavnosti v šoli; nikjer ne čutiš ločevanja ali dela po posebnem programu v enem samem jeziku. Tako na primer zbor šole, recitatorji in športne skupine vsak po svoje vplivajo na zblíževanje učencev. Vsaka dejavnost prostega časa ima svojo vzgojno vlogo pri ohranjanju bratstva in enotnosti, vsaka od njih na po-

seben in povsem naraven način vpliva na oblikovanje skupnosti vseh učencev ne glede na narodnost. To smo poudarili namenoma, ker učenci te šole niso sodelovali pri sovražnih demonstracijah, ki so bile letošnje poletje na Kosovu. In tudi to ni nepomembno, zlasti za to okolje, v katerem živi toliko narodov in narodnosti. Ti dve prvini, prva zadeva splošne dejavnosti pri splošnem delu v šoli, in druga — da na učence te šole ni vplivala sovražna dejavnost in zato tudi niso sodelovali v njej — jasno potrjujeta, da je delo v tej šoli dobro organizirano in kako močno vzgojno sredstvo so dejavnosti prostega časa. Pokazalo se je, da je sovražnik lahko deloval samo tam, kjer vladata brezdelje in neorganiziranost...

To je le droben zapis, izsek iz celotnega življenja in dela te šole, ki sicer nima dobrih možnosti za delo. Lani je bilo v njej 2700 učencev in zato niso mogli organizirati in razširiti dela učencev v raznih skupinah dejavnosti prostega časa. Ko so odprli novo šolo (Deseta šola na Sončnem bregu), se je število učencev zmanjšalo na 1700, toda še zmeraj delajo v dveh izmenah, saj je v šoli prostora samo za 1000 šolarjev.

Cepav nimajo ne dobrih možnosti za delo ne dovolj prostora, so ti prizadevni delavci dosegli, da vsi učenci sodelujejo skoraj v vseh dejavnostih šole, ki imajo veliko vzgojno vlogo v vzgojno-izobraževalnem procesu. Zato sta vzgoja za enotnost in razvijanje skupnosti največji odliki te znane vzgojno-izobraževalne organizacije.

Z OBISKA NOVINARJEV PROSVETNIH LISTOV NA KOSOVEM

Kako iz zadreg?

Pogovor z rektorjem kosovske univerze dr. Minirom Dushijem in predsednikom akcijske konference zveze komunistov dr. Rexhepom Gashijem

Protirevolucionarni zvonovi na Kosovu, ki so spremljali brezobzirne sovražne napade na največje pridobitve naše socialistične samoupravne skupnosti, so se oglasili najprej in najmočnejše v študentskih vrstah. Ve se, zakaj, pa tudi to, da so posledice hude.

V močvirje iredentizma in nesmiselnih ideologij, uvožene iz Tirane, so potegnili veliko mladih ljudi. Z močjo enakopravnosti narodov in narodnosti (kakršne ni na svetu), z močjo bratstva in enotnosti, z močjo socialističnega samoupravljanja — smo odgovorili sovražniku, da se trudi zmanjšati. Tako pravijo mladi, tudi tisti s kosovske univerze.

»Preteklo šolsko leto smo morali prekiniti, toda za vse organizirane socialistične samoupravne sile ni bilo počitnic,« pravi rektor kosovske univerze Minirom Dushi. »Letos je bilo pred nami veliko zapletenih in odgovornih nalog. Ker smo se zavedali, da se sovražne sile zlepa ne bodo sprijaznile s porazom, smo ukrepali tako, da smo vsak njihov poskus onemogočili. Tedaj je bila naša najpomembnejša naloga uresničiti program, po katerem naj bi se izklopili iz krize.

Potem ko so sprejeli akcijski program Zveze komunistov Kosova, je sredi junija univerzitetni svet opredelil petnajst najpomembnejših nalog vseh social-

ističnih sil v visokošolskih organizacijah; morali smo se pripraviti na novo šolsko leto in ustvariti možnosti za normalno delo.

Prva naloga je bila izbrati novega rektorja in prorektorja. Za rektorja je bil izbran dr. Minirom Dushi.

»Izoblikovati novo vpisno politiko,« to je bila naša druga naloga. Odločili smo se, da bomo zmanjšali število študentov v prvem letniku. Približno enako se je zmanjšalo število študentov s Kosova in iz drugih območij naše države, kar za 50 odstotkov manj pa je visokošolcev, ki prihajajo na Kosovo iz tujine. Uvedli smo sprejemne izpite, prednost pa dali fakultetam, ki pripravljajo strokovnjake za neposredno proizvodnjo.

Kot je povedal rektor Minirom Dushi, je letos na ekonomski, pravni in filozofski fakulteti za 18 odstotkov manj brucev, na tehniških fakultetah jih je za 21 odstotkov več, na naravoslovno-matematični za 11 odstotkov več, na kmetijski pa za 17 odstotkov več.

Mladi na Kosovu se odločajo za fakultete in višje šole podobno kot na drugih univerzah naše države; največ se jih želi vpisati na pravno, ekonomsko in medicinsko fakulteto.

»V prejšnjih letih je bilo razmerje med številom študentov,

ki si pridobivajo znanje povečini v albanščini, in številom tistih, ki si pridobivajo visokošolske diplome v srbohrvaščini, tri proti ena. »Letos,« pravi rektor, »je to razmerje tri in pol proti ena. Toda nikogar ni bilo, ki se ne bi bil mogel vpisati zaradi takega razmerja, če je izpolnil druge pogoje. Eden od podatkov tudi pove, da je na univerzah v Srbiji vpisanih 427 študentov s Kosova.

Veliko težav imajo tudi s pridobivanjem dobrih učiteljev za kosovsko univerzo. Univerza se je naglo razvijala, in prav tako naglo se je povečevalo tudi število učiteljev. Na primer: leta 1960, ko je bila ustanovljena prva visokošolska organizacija, so začeli s tremi profesorji in dvema asistentoma. Ta univerza ima zdaj fakultete, na katerih je zaposlenih po 160 učiteljev. Pokazalo se je, da je bila ob tako nagli rasti pogosto zanemarjena kakovost. Pri ponovni izvolitvi učiteljev niso upoštevali določil zakona, pojavljala pa se je domaćnost, skupnost se je razbijala na manjše skupine, nekatere katedre pa so celo zaprli. Začel se je boj proti takim slabostim.

Veliko napačnega je bilo v politiki štipendiranja. Ni bilo malo študentov, ki so dobivali posojila in štipendije. Zdaj je tega konec.

»Posebno pomembno je,« je dejal dr. Dushi, da kritično in odgovorno pregledamo učne načrte in študijske programe, predvsem programe družbenih ved. Odločno bomo odpravljali historicizem, nacionalno romantiko pa tudi vse odklone idejne narave. Prav tako smo pregledali pod drobnogledom učbenike in priročnike. Izločili smo sedemnajst del, predvsem tistih, ki so bila tiskana v Tirani.

Predsednik akcijske konference zveze komunistov univerze na Kosovu dr. Rexhep Gashi dodaja, da so poostri merila za sprejem študentov v domove.

»Kritično smo razčlenili sodelovanje z univerzo v Tirani,« pravi Gashi. Odkrili smo najhujše probleme in primerno

ukrepali. Proučili smo tudi sodelovanje naše univerze z drugimi univerzami v Jugoslaviji. Odkrito moramo povedati, da to sodelovanje ni dovolj razvito. Velikokrat se je skomercializiralo, so pa tudi dobri zgledi. Na primer: zelo dobro sodelujemo z beograjsko naravoslovno-matematično fakulteto, z inštitutom v Vinči, s strokovnjaki iz Siska. Pripomnimo naj še, da učitelji kosovske univerze ne hodijo predavati na druge univerze.

Sodelovanje z univerzo v Tirani je zdaj popolnoma prekinjeno, kajti Tirana ne želi sodelovati z drugimi okolji, razen s Kosovom, to pa je, kot vemo, navzkrižju z našo politiko sodelovanja s sosednjimi in drugimi državami.

Vprašali smo tudi, kako je mogoče, da se je toliko mladih vključilo v umazano sovražno delovanje.

Rexhep Gashi pravi, da so vodili demonstracije povečini propadli študenti pa tudi nekateri brezposelni in zaposleni mladih ljudi in srednješolskih učiteljev je bilo med njimi. Sestava učiteljev na Kosovu je zelo slaba. Kar 32 odstotkov učiteljev ni primerno strokovno usposobljenih za vzgojno-izobraževalno delo. Poleg vsega tega pa je bil sovražnik zunaj mnogo bolj dejaven kot mi.

»Na kosovski univerzi je 90 odstotkov učiteljev članov zveze komunistov. Priznati moramo, da so se posamezni učitelji vedli oportunistično, toda na seznamu tistih, ki so sodelovali v sovražni dejavnosti, ni nikogar z univerze. Veliko pove tudi podatek, da ni bilo demonstracij na nobeni fakulteti; bile so samo v študentskem domu, v katerem, kot ugotovili, ni bilo nikakega pregleda na tem, kdo stoji za njim in kaj dela pod njegovo streho.

Od začetka letošnjega leta je tudi na fakultetah in višjih šolah uveden »razrednik«. Vsak učitelj ima trideset do petdeset študentov, s katerimi neposredno sodeluje, in za katere skrbi.

predšolska
vzgoja

Kako vrtec v Radencih sodeluje z okoljem

Otroški vrtec v Radencih je začel delovati leta 1973 v Marlesovi zgradbi. Ima devet oddelkov, dva od teh sta na bližnji Kapeli, en oddelk pa v krajevni skupnosti Videm ob Ščavnici.

Z novim šolskim letom 1981-82 je dobil otroški vrtec v Radencih še tri nove oddelke, tako smo lahko sprejeli dodatno še 60 malčkov, ki bi bili prej, ko je bilo v vrtcu premalo prostora, odklonjeni.

Osemdeset odstotkov denarja za novi prizidek s tremi oddelki so zagotovili delavci OZD »Radenska«, drugo pa občinska skupnost otroškega varstva in krajevna skupnost Radenci.

Z organizacijo združenega dela »Radenska« imamo že dolgo časa najtesnejše stike in različne oblike sodelovanja; k temu pripomorejo predvsem starši otrok, ki so tam v delovnem razmerju in so delegati v svetu vzgojno-varstvene organizacije, v svetu staršev in v raznih samoupravnih komisijah vrtca.

Tako je celotna organizacija združenega dela seznanjena s težavami in problemi, ki nastajajo v vzgojno-varstveni organizaciji. Zato da bi tudi otroci njihovih delavcev doraščali v dobrih razmerah, daje denar za nove prostore in omogoča uresničevanje oblik vzgojnih dejavnosti po letnem delovnem načrtu vzgojno-varstvene organizacije.

Delavci — starši otrok — predlagajo na samoupravnih sestankih OZD tudi razne oblike gnotne pomoči. Naj naveden le nekaj zgledov:

Za enotedenski, smučarski tečaj, ki smo ga organizirali za športno značko I, smo lahko uporabili počitniški dom »Zarja« na Pohorju, ki je last »Radenska«.

Za vse otroke starejših skupin in otroke iz oddelkov skrajšane priprave na šolo organiziramo vsako leto plavalne tečaje v zaprtem bazenu, kjer je »Radenska« omogočila brezplačne obiske otrok in vzgojiteljev.

Iz »odpisanih« rjuh hotela Radin, ki so nam jih podarili, smo sešili prevleke za ležalnike in tako zmanjšali stroške pri opremljanju novih oddelkov.

Naši otroci si gasijo žejo z deitom in slatino, ki jo pošiljajo vrtcu iz »Radenske«.

Starši iz skupnih služb Radenske zbirajo neraben papir, ki je na eni strani nepopisan, v vrtcu pa ga lahko uporabimo pri risanju. Zato pa pripravi naš vrtcu v tej organizaciji združenega dela ob raznih priložnostih razstave otroških likovnih izdelkov in risbic.

Svet staršev vzgojno-varstvene organizacije je sprejel program dela, v katerem nastopajo starši kot izvajalci nekaterih oblik vzgojnih dejavnosti.

Starši so predstavili otrokom različne poklice po našem vzgojnem programu; in sicer takole: Obiskala nas je natakara, pred otroki pripravila mizo z lepimi pogrnjki in se z njimi pogovorila o svojem delu.

Prišla je mati — zobozdravnica, pregledala otrokom zobe in se pogovorila z njimi o negi zob.

Obiskali so nas člani ansambla »Elite«, ki jih je pripeljal eden izmed očetov, in priredili otrokom koncert skladbe za otroke.

Obiskal nas je pesnik Manko Golar in v prisrčnem pogovoru predstavil delo pesnika in deklariral pesmi, ki jih je napisal za otroke.

Povabili smo tudi »dedka« borca, ki je otrokom pripovedoval o dogodivščinah iz narodnoosvobodilnega boja.

Odzvali so se očetje milčniki, delavci-slatinarji, šivilje, prodajalke in še veliko drugih, ki so obogatili naš vzgojni program,

poglobili stike vzgojno-varstvene organizacije z življenjem in delom okolja in tudi sami pridobili nove izkušnje in vtise.

Naše sodelovanje s kulturnim animatorjem organizacije združenega dela »Radenska« je pospešilo sodelovanje pri vseh proslavah in prireditvah v krajevni skupnosti in delovni organizaciji, obogatilo in popestrilo pa je tudi naše prireditve.

Dve delavki »Radenske«, članici telovadnega društva, sta vse leto enkrat na teden vadili skupino otrok in jih pripravljali na tekmovalstvo za športno značko I.

Fizioterapevtka iz zdravilišča je obiskala otroke in vzgojitelje, priporočala telesne vaje za odpravljanje slabe telesne držbe.

Svet staršev je organiziral tudi prostovoljne delovne akcije staršev pri urejanju igrišča, se povezal z mladinsko organizacijo, tako da so se tudi mladinci vključili v prostovoljno delo.

Pri uresničevanju vzgojnih dejavnosti je OZD Radenska omogočila staršem-izvajalcem, da so lahko odšli iz delovne organizacije tedaj, ko so delali v vzgojno-varstveni organizaciji.

Z osnovno šolo sodelujemo v obveznih oblikah (medsebojni aktivni vzgojitelj in elementark, medsebojne informacije o vzgojno-izobraževalnem delu, hospitacije in obiski v šoli), dogovarjamo pa se tudi za različne druge oblike pomoči.

Na primer: učitelj telesne vzgoje prisrsko na pomoč pri izvedbi plavalnega ali smučarskega tečaja, učitelj glasbenega pouka je pripravljen, ko ga zaprosimo za pomoč pri glasbeni zaposlitvi ipd.

Razveselila pa nas je tudi po-

nudba razredne skupnosti 8. razreda, da bodo obrabljali jabolka pri kmetijskem kombinatu v takšni količini, da bo tudi vzgojno-varstvena organizacija dobila jabolka po nižji ceni.

Šolski lutkovni krožek z vsako novo predstavo razveseli naše malčke, učenci-glasbeniki pa z veseljem prikažejo svoje znanje otrokom iz vrtca.

Uspešno sodelujemo tudi z raznimi društvi. Za vsakoletno prireditev, namenjeno starejšim občanom, ki jo organizira Rdeči križ, pripravijo spored tudi naši

Razstava mehkih igračk

S plakati, ki so jih narisali otroci iz vzgojno-varstvenega zavoda Prule, smo vabili starše in otroke iz krajevnih skupnosti Prule, Stara Ljubljana in Trg osvoboditve z željo, da bi si ogledali razstavo mehkih igračk. Mehke ali kot jim tudi pravimo ljubkavalne igrače, so na pobudo zveze prijateljev mladine, prispevale vse vzgojno-varstvene organizacije občine Ljubljana Center. Igrače so zmeraj na voljo, da jih lahko pokažejo v vsaki krajevni skupnosti.

Tako je pripotovalo v krajevno skupnost Prule v tednu otroka dvainštirideset mehkih igračk. Med njimi so bili kužki, mucki, račke, punčke..., vse narajene iz mehkega pralnega blaga, pene, volne, žameta.

Ker smo imeli za pripravo razstave na voljo veliko dvorano, so se, čeprav številne igrače, kar porazgubile. Rešile so nas mehke igrače, ki so jih izdelale vzgojiteljice, varuhinje in otroške sestre našega zavoda v vseh enotah,

otroci. Turistično društvo prispeva denar za ureditev otroškega igrišča, mladinska organizacija pa uredi igrišče s prostovoljnimi delom.

Vseh oblik in načinov sodelovanja z okoljem v tem kratkem sestavku ni mogoče naštet, vendar smo vsi, ki iščemo in razvijamo te medsebojne stike, trdno prepričani, da smo na pravi poti in bomo z združenimi močmi uskladili delovanje vseh, ki se v krajevni skupnosti ukvarjajo s predšolskim otrokom.

KLARA GEDER

Njihova naloga je nenehno iskati nove ideje in kroje za nove, zanimive igrače, ki zbudijo otrokom ob dotiku z njimi posebno toplino, mehke bo in radi segajo po njih.

Staršem dajemo kroje in smo zelo veseli, če svojim otrokom sami sešijejo ali spletejo vsaj eno takšno igračo.

Naše mehke igrače so krasile tudi prostor v Centralnem otroškem dispanzerju v ulici Stare pravde, kjer so vsak dan spodbujale starše bolnih otrok, da bi jim izdelali prav takšne.

O pomenu igre in preprosti igrački, ki jo lahko izdelamo doma, pa je vendar tako zaželena in dragocena, je govorila obiskovalec razstave prof. Slavica Tolčič.

Vsi, ki so se odzvali našemu vabilu, so si lahko ogledali tudi zbrano literaturo o igri in igračah, za simboličen znesek pa so si zbrali kroje za tiste igrače, ki so jih najbolj navdušile.

MARTA MORI

Metodika obrambe in zaštite

Temeljna usmerjenost učiteljevega dela

Letošnji seminar za učitelje obrambe in zaštite v srednjih šolah (Poljce, 22. do 26. 6. in 29. 6. do 3. 7. 1981) je spodbudil tudi k razmišljanju o metodiki tega predmeta, o tem, kakšna naj bo temeljna usmerjenost učiteljevega dela, kakšna njegova metodična zasnova. Prispevki, ki jih bomo o tem objavili, naj spodbujajo še druge pisce, da bodo prispevali s svojimi izkušnjami in spoznanji k obogatitvi metodike obrambe in zaštite.

Ko dandanašnji načrtujemo izvajanje določenega programa in uresničevanje njegovih vsebinskih sestavin in nalog, se vedno tudi vprašamo, **kako** bomo dosegli predvidene operativne cilje, kako bomo zasnovali celotno vzgojno-izobraževalno delo, na katere učne metode, oblike in sredstva se bomo oprli in kako bomo vodili učni proces kar najbolj smotrno in učinkovito.

V skladu s temi pogledi na metodiko kot bistveno sestavino vsakega programa si mora tudi učitelj obrambe in zaštite izoblikovati svojo metodično zasnovo, svojo, kot bi z vojaškim jezikom rekli, strategijo in taktiko za uresničevanje učnega načrta. Posamezne vrstne te zasnove so zapisane že v samem učnem načrtu, v smotrih, vsebini in metodičnih navodilih. Moramo jih znati brati, včasih tudi razbrati, ker niso povsem izoblikovane ter iz njih oblikovati celostno zamisel, kako bo potekalo naše vzgojno-izobraževalno delo. Učitelj se mora pri tem opreti tudi na svoje izkušnje, iz njih izluščiti, kateri metodični postopki so bili bolj ali manj uspešni, kaj naj torej ohrani, kaj še dopolni, kaj pa morda povsem spremeni.

Učiteljeva metodična zasnova torej ni statična. Vedno jo moramo dopolnjevati, ob svojih izkušnjah in delu tudi sami nenehno zoreti in se razvijati. Tako je zahteva sodobnega časa in me dialektike vzgojno-izobraževalnega dela.

Interdisciplinarnost zahteva različne metode

Predmet obramba in zaštita je notranje vsebinsko zelo razčlenjen in raznovrsten. Lahko trdimo, da je učni načrt sestavljen iz razločeno interdisciplinarno, saj združuje znanje iz različnih vojaških ved in področij. V vsebini učnega načrta najdemo tako teoretična kot praktična znanja, pomembna za oborožen boj, obrambo in samozашčito. Učni načrt pa povezuje tudi teme, namenjene domoljubni vzgoji, razvijanju obrambne in samozashitne zavesti in pripadnosti socialistični samoupravni in neuvrščeni domovini.

Če razčlenimo smotre obrambe in zaštite v srednjih šolah, se v njih prepletajo temeljne naloge:

O **seznaniti** učence s predvideno vsebino, jim dati obširno znanje in doseči **razumevanje in obvladanje** bistvenega gradiva; O **usposobiti** učence za uspešno izpolnjevanje nalog v oboroženem boju, za učinkovito obrambno in samozashitno delovanje v vojni in miru ter doseči določeno stopnjo **izurjenosti** v ravnanju z osnovnim pehotnim orožjem ter nekaterimi drugimi sredstvi obrambe in zaštite;

O **vzgojiti**, utrditi in poglobiti v učencih moralno-politične lastnosti in stališča, ki so temeljnega pomena za obrambno pripravljenost in samozashitno kulturo vsakega državljanca. Za uspešnost vzgojno-izobraževalnega dela pri obrambi in zaštiti je

bistvenega pomena, kot nam potrjujejo dogodki zadnjih časov, prav njegova vzgojna učinkovitost. Brez nje bi se utegnili zgoditi, da bi pridobljeno vojaško znanje lahko nekdo uporabil proti svoji domovini. Te vzgojne naloge zadevajo seveda celotno vzgojo, so naloga vseh predmetov, predmet obramba in zaštita pa ima pri tem vsekakor zelo vidno mesto.

V knjižnici srednje splošne vojaške šole Franc Rozman Stane

Različne poti do navedenih ciljev

Uresničevanje navedenih ciljev in nalog ob raznovrstni vsebini tega učnega predmeta zahteva različne poti, različne metodične postopke.

Da bi učenci obvladali predpisano teoretično znanje, se opiramo na razlago in demonstracijo, na pogovor in različne oblike samostojnega dela učencev. Kadar želimo usposobiti učence za določene dejavnosti in morajo le-ti na koncu obvladati nekatera praktična znanja in si ob tem razviti potrebne spretnosti in sposobnosti, imajo poleg razlage in

demonstracije osrednje mesto praktične vaje, individualne in skupinske, pri katerih si učenci pod učiteljevim vodstvom postopno pridobijo potrebno izurjenost.

Za uresničevanje vzgojnih ciljev nista dovolj samo idejno pravilno usmerjena razlaga in doživeto podajanje. Na tej razvojni stopnji morajo mladi tudi razpravljati, zavzemati morajo

tudi sami svoje stališče do določenih pojavov, se opredeliti glede takih in drugačnih pogledov na obrambo, varnost in samozashčito. V mladih moramo razviti kritičnost in odpornost proti sovražni propagandi in drugim oblikam podtalnega delovanja, značilnim za psihološko vojno. V mladih moramo skratka razviti ozaveščenost ter zrelo ocenjevanje in vrednotenje. Da bi dosegli te cilje, ni dovolj enosmerna komunikacija — pri tem morajo dejavno in zavzeto sodelovati vsi učenci.

JOŽE VALENTINČIČ
(nadaljevanje)

obramba
zaščita

Deset let po poti navzgor

Jubilej srednje splošne vojaške šole Franc Rozman Stane

Deset let delovanja. Deset let uspehov pa tudi težav. Začeli so preurejati prostore v vojašnici Maršal Tito v Ljubljani. Takrat so dijaki obiskovali štiri gimnazije in skoraj vse srednje tehniške šole. Vodile so jih samo štiri vzgojiteljice, ki so hkrati skrbele še za stike s temi šolami, za raznovrstne dejavnosti in krožke. Začetek je bil težak. Treba je bilo premostiti obdobje prilagajanja, saj so prihajali njihovi gojenci iz različnih okolij. Razmere so se spremenile, ko je bil zgrajen dijaški dom za Bežigradom:

potem so se ti gojenci šolali le še v dveh gimnazijah in tehniških šolah. Dočakali so tudi težko pričakovani trenutek, ko so se preselili v nove prostore srednje splošne vojaške šole. To je bila srednja šola, ki se je razlikovala od drugih srednjih šol le po tem, da je zbiral gojence in jih kasneje usmerjala v vojaške poklice. Po letu 1976 pa je postala ta srednja šola, čeprav brez uniform in povsem drugačna od vojašnice, prva srednja šola v Sloveniji, ki je uvedla usmerjeno izobraževanje. Spodbudilo jih je to, da se njihovi maturanti (vsaj tisti, ki niso nadaljevali študija na akademiji kopenske vojske) niso mogli zaposliti. »Prav z umerje-

nim izobraževanjem na šoli, z dodatnim tečajem, ki traja šest mesecev, usposablja gojence za delo v enotah naših oboroženih sil,« je dejal ob jubileju novi ravnatelj šole, starešina Alojz Jehart.

Med kandidati, ki bi se radi šolali na njihovi šoli, izberejo tiste, ki imajo v zadnjih treh razredih osemletke najmanj dober uspeh. Učni uspeh pa ni edini pogoj za vpis. Kandidati morajo izpolnjevati tudi pogoje, potrebne za poklic starešine v JLA.

Gojenci živijo in delajo v odličnih razmerah: imajo najboljše učitelje in zelo dobro opremljene kabinete. Zato tudi ni presenetljiv podatek, da je bila povprečna ocena učnega uspeha pred popravni izpiti 3,45.

Gojenci šole se ukvarjajo v prostem času s številnimi dejavnostmi, in se povezujejo predvsem s sorodnimi šolami po Jugoslaviji. Skupaj s srednjimi in strokovnimi šolami in domovi za učence v Ljubljani pa organizirajo literarne večere, kulturno-zabavne programe in se enakovredno vključujejo v vse akcije bežigradske občine.

FILIP ŠEMRL

Iz priročnika za delo s pionirji

Kako pripravimo sprejem v zvezo pionirjev

Slovesen sprejem novih članov v zvezo pionirjev orgaizira pionirski odred. To je odgovorna in zahtevna naloga predvsem za odbor pionirskega odreda, ki ga sestavljajo pionirji, in za svet pionirskega odreda, v katerem so odrasli. Specifičnost in družbeni pomen tega slovesnega dejanja pa zahtevata, da v pripravi in izvedbi slovesnosti sodelujejo tudi družbeni dejavniki iz krajevne skupnosti in občine.

Na sestankih vsak pionirski kolektiv razmišlja, kako in s čim bo sodeloval na slovesnosti ob sprejemu novih članov. Oblike sodelovanja je bilo uvrstiti tudi v splošni program. Na proslavi bodo sodelovali vsi člani pionirskega kolektiva ali pa samo delegati. Nekateri, starejši pionirji in mladinci se bodo zavezali, da bodo cicibanom že na pripravljanih sestankih govorili o svojem delu in izkušnjah v pionirskem odredu.

Vsak pionirski odred pripravi svoj spored proslave dneva republike, v katerem naj sodelujejo, če je le mogoče, vsi pionirji. V dosednji praksi so razširjene in popularne tele oblike: slovesna akademija ali prigodna prireditve za vse pionirje, zatem srečanja skupin pionirjev z udeleženci NOB, obiski zgodovinskih krajev in znamenitosti iz NOB, slovesni sestanki pionirskih kolektivov, prirejanje tekmovalnih in razstav v počastitev praznika, pisanje čestitk organizacijam, organom in zaslužnim posameznikom itd. Za praznik

dneva republike pa organiziramo tudi sprejem novih članov v zvezo pionirjev.

Slovesen sprejem novih članov je potemtakem samo ena od dejavnosti s katerimi pionirski odred počasti dan republike. Toda glede na družbeni pomen, zahtevne priprave in na celotni vzgojni učinek, ki ga ima na udeležence, mora biti slovesen sprejem samostojna celota, ki jo izvedemo posebej.

Prvošolci morajo občutiti, da je ena od slovesnosti pripravljena samo zanje, njim v čast, da so na tej slovesnosti oni v sre-

dišču pozornosti, ne pa da jim je posvečena le ena izmed točk kake druge prireditve. Treba je prisluhniti tudi želji staršev prvošolcev, da prisostvujejo temu pomembnemu trenutku. Ti pa tudi drugi razlogi (prostorski na primer) govorijo, da je potrebno ločeno organizirati akademijo za dan republike in slovesen sprejem pionirjev. Mnogi to uredijo tako, da imajo prvi dan akademijo, naslednjega dne pa slovesen sprejem, ali pa tako, da je sprejem v zvezo pionirjev prvi dan, akademija pa drugi del proslave dneva republike v pionirskem odredu in šoli.

Nove knjige

ki bi vas utegnile zanimati

- Ljubica Prodanović, **VZGOJITELJ IN STARŠI**, prispevek k metodiki sodelovanja s starši v vzgojno-varstvenih organizacijah, DDU UNIVERZUM, Ljubljana, 1981
- Jože Valentincič, **SODELOVANJE S STARŠI**, priročnik za učitelje in vzgojitelje, DDU UNIVERZUM, Ljubljana, 1981
- Josip Malić, Vladimir Mužić, **PEDAGOGIJA**, Školska knjiga Zagreb, 1981
- Hubert Požarnik, **UMETNOST STARANJA**, leta, predhodki in dejstva, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1981
- Marko Soldo, Božidar Stanić, **PLANIRANJE, PROGRAMIRANJE I VREDNOVANJE RADA U OSNOVNOJ ŠKOLI**, NRO Porodica i domaćinstvo, Zagreb, Rade Končara 7

Po 3. členu Zakona o nagradah in priznanjih Staneta Žagarja (Uradni list SRS, št. 8/78)

razpisuje

Odbor za podeljevanje Žagarjevih nagrad in priznanj

ŽAGARJEVE NAGRADE IN PRIZNANJA ZA LETO 1982

- I. V letu 1982 bo podeljenih 7 Žagarjevih nagrad po 40.000 (štirideset tisoč dinarjev) in 3 Žagarjeva priznanja.
- II. Žagarjeve nagrade in priznanja bodo podeljena za izredne uspehe na vzgojno-izobraževalnem področju.
Za nagrade lahko kandidirajo posamezni zaslužni delavci ali skupine delavcev, ki so dosegli izredne uspehe pri napredku vzgoje in izobraževanja, pri uveljavljanju socialističnega samoupravljanja ter druge izredne rezultate, ki so bili doseženi z delom v vzgojno-izobraževalnih in drugih organizacijah združenega dela, z organiziranjem vzgojno-izobraževalne dejavnosti, s strokovnimi in raziskovalnimi deli ter pri oblikovanju učnih sredstev.
Za Žagarjeva priznanja lahko kandidirajo organizacije združenega dela, delovne skupnosti, družbene organizacije in društva (v nadaljevanju: kandidati), ki so dosegli izredne uspehe iz drugega odstavka.
- III. Kandidate za podelitev Žagarjevih nagrad in priznanj lahko predlagajo:
 - krajevne skupnosti
 - organizacije združenega dela
 - samoupravne interesne skupnosti in organizacije
 - društva in družbene organizacije
 - Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo
 - Zavod SR Slovenije za šolstvo
 Predlog za kandidata mora poleg imena in drugih osnovnih podatkov o kandidatu vsebovati še podrobno utemeljitev predloga.
Predlogu za podelitev nagrade je treba priložiti:
 1. življenjepis z navedbo podrobnih podatkov iz življenja in dela kandidata;
 2. podrobno utemeljitev s priporočili in mnenji družbeno-političnih organizacij (koordinacijskega odbora za kadrovska vprašanja pri Občinski konferenci SZDL), Zavoda SRS za šolstvo oziroma Sveta univerze, drugih organizacij, društev ter priznanih strokovnjakov.
 Predlogu za podelitev priznanja je treba priložiti:
 1. Osnovne podatke o kandidatu;
 2. podrobno utemeljitev predloga s priporočili in mnenji družbeno-političnih in drugih organizacij, društev ter priznanih strokovnjakov.
- IV. Predloge pošljite do vključno 31. 12. 1981 v zaprti kuverti na naslov: Izobraževalna skupnost Slovenije, Ljubljana, Aškerčeva 9 — z oznako »Razpis Žagarjevih nagrad in priznanj«.
- V. Slovesna podelitev Žagarjevih nagrad in priznanj bo v petek, 26. marca 1982.

PREDSEDNIK
ODBORA ZA PODELJEVANJE ŽAGARJEVIH
NAGRAD IN PRIZNANJ
Alojz Gojčič, d. r.

naš
pravnikVrednotenje strokovne
izobrazbe

Odgovarja Vili Veršaj

V zadnjem času je v zvezi z nagajevanjem učiteljevega dela, zlasti še v zvezi z vrednotenjem strokovne izobrazbe po določbah 34. člena samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo v osnovnih šolah, prispelo za rubriko Naš pravnik več pisem, v katerih posamezne šole ali skupine učiteljev osnovnih šol postavljajo različna vprašanja o skladnosti oziroma ne skladnosti omenjenih določb samoupravnega sporazuma z ustavo in z zakonom o združenem delu.

V zvezi z omenjenimi zahtevami želimo opozoriti, da je presoja o skladnosti samoupravnih splošnih aktov z ustavo in zakonom v pristojnosti ustavnega sodišča. Pri tem pa hkrati menimo — zlasti še na podlagi doslej znanih in sprejetih mnenj in stališč, ki so jih glede strokovne izobrazbe kot enega od elementov za ugotavljanje uspešnosti dela delavcev sprejeli različni organi in organizacije, med njimi tudi ustavno sodišče, da v bistvu ne gre za vprašanje ustavnosti in zakonitosti predlaganih rešitev v samoupravnem sporazumu, pač pa za vprašanje sprejemljivosti teh rešitev in njihove uveljavitve v praksi.

Ne glede na to pa menimo, da je učiteljeva izobrazba eden od kvalitativnih kriterijev za vrednotenje njegovega dela, ki se mora izraziti tudi v resničnih delovnih dosežkih. Zato mora biti v postopku ugotavljanja oziroma ocenjevanja kakovosti dela posameznih delavcev mogoče ugo-

toviti vse tiste primere, ko delavci kljub višji stopnji strokovne izobrazbe ne opravljajo delo kakovostno. To pa pomeni, da uvedba elementa izobrazbe za ugotavljanje uspešnosti dela ne sme pomeniti avtomatizma, po katerem bi že višja stopnja strokovne izobrazbe sama po sebi zagotavljala tudi višji osebni dohodek. Takšno stališče je zavzelo tudi Ustavno sodišče SR Slovenije, kar je razvidno iz njegove odločbe št. VI 52-79-10 z dne 13. decembra 1979 (Uradni list SRS, št. 38-1613/79 z dne 28. 12. 1979).

Iz prispelih pisem pa žal vidimo, da na mnogih šolah še vedno pojmujejo vlogo izobrazbe v vrednotenju dela in njegovi uspešnosti kot avtomatizem, saj brez utemeljitve predpostavljajo enako kvaliteto dela ob različnih stopnjah strokovne izobrazbe, kar pa je vsaj malo verjetno.

PRIPIS UREDNIŠTVA

Vrednotenje učiteljeve strokovne izobrazbe in razlaga ustreznih stališč v samoupravnem sporazumu o skupnih osnovah in merilih za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo v osnovnih šolah ni torej zadeva zakona ali ustave, niti pravno vprašanje, temveč predvsem področje samoupravnega sporazumevanja in dogovarjanja delavcev določene dejavnosti. Zato bomo pisma bralcev, ki odpirajo vprašanja s tega področja, posredovali skupni komisiji udeležencev samoupravnega sporazuma za osnovne šole in jo prosili, da nanje odgovori v prihodnji številki našega glasila.

Pripravnništvo
in strokovni izpit

V naši delovni organizaciji je precej delavcev, ki opravljajo vzgojno-izobraževalno delo brez ustrezne strokovne izobrazbe in sklepamo z njimi delovno razmerje vsako leto sproti za določen čas. Prej ali slej bodo ti delavci diplomirali. Sprašujemo se, ali bodo morali po opravljeni diplomati delati določeno dobo kot pripravniki, čeprav že dalj časa uspešno opravljajo dela in naloge učitelja kljub temu, da nimajo ustrezne strokovne izobrazbe. Ali bi jim morali tedaj kot pripravnikom morda celo znižati osebne dohodke, čeprav bi to ne bilo v skladu z načeli nagajevanja po delu?

N. R., Lendava

— Novi zakoni s področja vzgoje in izobraževanja so na novo in enotno opredelili pripravnništvo, upoštevajoč pri tem nekatere posebnosti, ki izhajajo iz značaja in vloge vzgojnoizobraževalnega dela.

Po določbah zakona o osnovni šoli je pripravnik v osnovni šoli delavec, ki izpolnjuje z zakonom določene pogoje za učitelja, vzgojitelja predšolskih otrok, šolskega svetovalnega delavca ali drugega strokovnega delavca ter začne opravljati dela in naloge

skladu z zakonom o osnovni šoli in Pravilnikom o pripravnstvu in strokovnih izpitih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list SRS, št. 20-1157-80 z dne 8. avgusta 1980) pa so dožni opraviti strokovni izpit tudi drugi delavci, ki niso pripravniki, opravljajo pa ga lahko le, če izpolnjujejo z zakonom določene pogoje za učitelja, vzgojitelja, šolskega svetovalnega ali drugega strokovnega delavca in če so vsaj šest mesecev opravljali delo v osnovni šoli.

Zato delavec, ki je sklenil delovno razmerje z osnovno šolo za določen čas, ker nima ustrezne strokovne izobrazbe za opravljanje del in nalog učitelja, ne more skleniti delovnega raz-

merja kot pripravnik, niti ne začeti opravljati strokovnega izpita. Če pa si tak delavec medtem pridobi predpisano strokovno izobrazbo, si s tem pridobi tudi pravico in obveznost opravljanja strokovnega izpita. Ne glede na to, da takšni delavci niso pripravniki, pa jim mora osnovna šola v skladu s svojo odgovornostjo za strokovno in kakovostno izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela in drugih nalog (prvi odstavek 45. člena zakona o osnovni šoli), zagotavljati pomoč in mentorstvo, tako pri njihovem opravljanju neposrednega vzgojno-izobraževalnega dela kot tudi pri pripravi na strokovni izpit, v skladu s svojimi samoupravnimi akti.

Skupščina Posebne
izobraževalne skupnosti
za pedagoško usmeritev

Dne 8. decembra 1981 ob 9.30 bo na Filozofski fakulteti v Ljubljani 6. redna seja skupščine Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev.

DNEVNI RED:

1. Začetek skupščine in izvolitev verifikacijske komisije
2. Potrditev zapisnika 5. redne seje skupščine Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev
3. Sprejem statuta Izobraževalne skupnosti Slovenije
4. Obravnava osnutka statuta Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev
5. Kadrovske priprave na volitve v letu 1982. Oblikovanje meril za kandidiranje v organe Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev
6. Obravnava družbenega dogovora o knjigi
7. Obravnava samoupravnega sporazuma o telesni kulturi
8. Poročilo o uresničevanju planskih nalog, določenih s samoupravnim sporazumom o temeljih plana Izobraževalne skupnosti Slovenije za obdobje 1981-85 z oceno za leto 1981
9. Poročilo o uresničevanju planskih nalog, določenih s samoupravnim sporazumom o temeljih plana posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev za obdobje 1981-1985, z oceno za leto 1981
10. Sprememba materialnih okvirov za usmerjeno izobraževanje ter planske bilance sredstev za usmerjeno izobraževanje v letu 1981
11. Rebalans plana Izobraževalne skupnosti Slovenije za leto 1981
12. a) Osnutek resolucije o izvajanju družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1981-1985 v letu 1982 (z globalno oceno izvajanja družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1981-1985) ter resolucije o družbeno-ekonomski politiki in razvoju SR Slovenije v letu 1981; b) Osnutek resolucije o izvajanju družbenega plana SFRJ Jugoslavije za obdobje 1981-1985
13. Poročilo o vpisu novincev v srednje, višje in visoke šole v šolskem letu 1981-82
14. Poročilo o izvajanju programa opremljanja funkcionalnih učilnic
15. Poročilo o izvajanju investicije v pedagoški center Ljubljana
16. Razširitev članov strokovnega sveta Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev
17. Sklepanje o samoupravnem sporazumu o medsebojnih pravicah in obveznostih pri skupnem izvajanju vzgojnoizobraževalnih programov na področju posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev
18. Pregled nepodpisnikov samoupravnega sporazuma o temeljih plana posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev
19. Obravnava prispelih vlog: a) povečanje pedagoških oddelkov za potrebe šolstva narodnosti v Lendavi, b) PA Maribor — Katedra za rusistiko
20. Delegatska vprašanja

Delegati bodo prejeli gradiva pravočasno. Vzgojno-izobraževalne organizacije uporabnikov in izvajalcev prosimo, da zagotovijo udeležbo svojih delegatov na seji.

POSEBNA IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST
ZA PEDAGOŠKO USMERITEV

Televizija v šoli 1980-81

Urnik oddajanja šolske televizije od 19. 11. do 10. 12. 1981

Premiera	Ponovitev	Ciklus	Oddaja	Trajanje
24. 11.	26. 11.	Zgodovina	Pohod partizanskih proletarskih brigad	63' 4"
		Fizika	Izotopi	15'
		Zemljepis	Premikanje ledenikov	12'
8. 12.	10. 12.	Zgodovina	Titova država	67' 50"
		Ekologija	Življenjska združba	11'
		Fizika	Valovanje in energija	11'

Dominko, Milanka Dragar, Leopold Kejžar, Marjana Kunej, Vida Nered, Marija Skalar, Janez Sušnik, Valerija Škerbec, Zdravko Terpin, Jože Valentinčič, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor: Geza Čahuk, Tea Dominko, Jure Gartner, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Barica Marentič-Požarnik, Veljko

Troha, Jože Valentinčič, Marija Velikonja, Majda Vujović
Uredništvo: Jože Valentinčič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.
Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104

Sindikat uspešno
pomaga šolam

Občni zbor Sindikata slovenske šole na Tržaškem

Slovenski učitelji na Tržaškem so se 24. septembra 1981 sestali na 26. občnem zboru Sindikata slovenske šole. Občnega zbora se je udeležilo zelo veliko učiteljev.

O delu sindikata je poročal prof. Samo Pahor, ki je v svojem dolgem poročilu razčlenil uspešno enoletno delovanje te organizacije. Delegacija sindikata se je sestala v Rimu s predstavniki političnih strank in jih seznanila s problemi slovenske šole, zlasti z zahtevo po ustanovitvi samostojnega slovenskega šolskega okraja, t. j. po popolni samostojnosti slovenske šole. Delegacija sindikata slovenske šole je seznanila predstavnike političnih italijanskih strank tudi s tem, da je treba ustanoviti slovenske šole v Videmski pokrajini. Poleg sestankov v Rimu je delegacija Sindikata slovenske šole organizirala tudi sestanek s predstavniki šolskega sindikata CGIL in CISL. V preteklem šolskem letu je bilo po slovenskih šolah vseh vrst in stopenj več sindikalnih shodov. Na teh sestankih so predstavniki sindikata seznanili člane z različnimi sindikalnimi zadevami in še posebej s težavami slovenske šole. Predstavniki Sindikata slovenske šole so se sestali v Kopru tudi z delegacijo Zveze sindikalnih organizacij kraško-obalnega območja in s predstavniki Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo ter jih seznanili z ne-rešenimi vprašanji slovenske šole v Italiji. Ob obisku predsednika zveznega izvršnega sveta SFRJ v Rimu je delegacija Sindikata slovenske šole izročila predsedniku spomenico, v kateri so opisane težave slovenske šole v zamejstvu, in zahteva, naj se čimprej priznajo jugoslovanske diplome slovenskim študentom iz Italije.

Vse to pove, da je bilo delovanje Sindikata slovenske šole v

minulem šolskem letu zelo uspešno. Na občnem zboru smo poslušali poleg tajnikovega poročila še blagajnikovo poročilo in poročili referenta za pedagoška vprašanja in osnovne šole. V svojem poročilu je referent orisal delovanje pedagoškega oddelka, ki je med šolskim letom organiziral več predavanj in pogovorov za okroglo mizo o šolstvu ter izdal — prvič po mnogih letih — Pedagoški list. To je revija namenjena učiteljem: obravnava šolske probleme, delovanje različnih eksperimentalnih razredov, seznanja učitelje z novimi šolskimi zakoni idr.

Po referatu predstavnika pedagoškega oddelka je sledilo poročilo referenta za osnovne šole, ki je razčlenil vse probleme slovenske osnovne šole v zamejstvu, posebej pa opozoril na zmanjševanje vpisa v osnovno šolo. Če se bo to nadaljevalo, bodo morali v prihodnjih letih zapreti veliko šol, ki imajo le enorazrednice in zelo malo otrok. Po poročilih odbornikov smo poslušali še nadzorniško poročilo in poročilo razsodišča. Sledila je živahna in bogata razprava. Občni zbor je sprejel tudi spremembo pravilnika: število članov izvršnega odbora se je zmanjšalo od petnajst na enajst, izvršni odbor pa bodo volili vsaki dve leti in ne več vsako leto.

Nato so izvolili nov izvršni odbor, tajnika in njegovega namestnika ter določili funkcije odbornikom. Za tajnika je bil izvoljen ravnatelj Stanko Skrinjar, za njegovega namestnika prof. Majda Mašera, za blagajničarko pa Iva Bone.

Novemu odboru Sindikata slovenske šole na Tržaškem želimo, da bi svoje zelo pomembno delo dobro opravil v korist slovenski šoli v Italiji.

MARKO PAULIN

Komisija za delovna razmerja

VZGOJNO-VARSTVENE ORGANIZACIJE POSTOJNA

razpisuje prosta dela in naloge za enoto Pot na Kremenco 4

- varuhinje za določen čas (nadomeščanje delavke, ki bo na porodniškem dopustu); pogoj: končana šola za varuhinje, starost najmanj 18 let
- vzgojiteljice za nedoločen čas; pogoj: srednja vzgojiteljska šola in opravljen strokovni izpit
- vzgojiteljice za določen čas (nadomeščanje delavke, ki bo na porodniškem dopustu)

Začetek dela po dogovoru. Stanovanj ni.

Prijave z dokazili o izobrazbi pošljite najkasneje 15 dni po objavi razpisa na naslov: Vzgojno-varstvena organizacija Postojna, Pot na Kremenco 4, 66230 Postojna.

Razpisna komisija

Osnovne šole NOTRANJSKI ODRED Cerknica

ponovno razpisuje prosta dela in naloge

— pomočnika ravnatelja

Prijavijo se lahko kandidati, ki izpolnjujejo pogoje za učitelja po zakonu o osnovni šoli, imajo ustrezne družbeno-politične in moralno-etične lastnosti in vsaj 5 let delovnih izkušenj v vzgojnoizobraževalnem delu.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v 15 dneh po objavi razpisa na naslov: Osnovna šola Notranjski odred Cerknica — za razpisno komisijo.

OSNOVNA ŠOLA NOVO MESTO
TOZD XII. SNOUB BRŠLJIN

razpisuje prosta dela in naloge

— učitelja angleškega jezika, ki bo dopolnjeval učno obveznost s poučevanjem gospodinjstva, tehničnega pouka, fizike in z delom v oddelku podaljšanega bivanja — po dogovoru

Razpis velja do prevzema del in nalog.

prosvetni
delavec

Ustanovitelj: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstdnevno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica, Jože Deberšek, Tea

Rokopisov in fotografij ne vračamo. Letna naročnina znaša 200 din za posameznike, 350 din pa za organizacije združenega dela in delovne skupnosti. Cena izvoda 10 din. Študentje imajo pri skupinskih naročilih poseben popust. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643

Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).